

Vol. VI, 2019

The Irish Polish Society Yearbook

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom VI, 2019

Irish Polish Society

Towarzystwo
Irlandzko - Polskie

The Irish Polish Society Yearbook, vol. VI, 2019

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom VI, 2019

Edited by: Jarosław Płachecki

Editorial Advisory Panel:

Galia Chimiak (Peer reviewer)

Wawrzyniec K. Konarski (Peer reviewer)

Jolanta Góral-Półrola (Peer reviewer)

Hanna Dowling (Data yearbook)

Patrick Quigley (Linguistic reviewer)

Mariusz Kamiński (Translation and linguistic reviewer)

Jason Dolan (Digital photography)

Call for papers: *The Irish Polish Society Yearbook* is a refereed journal of the Irish Polish Society. Since its first issue in 2014 it promotes cultural diversity, integration and greater mutual understanding between the Irish and Polish communities. *The Irish Polish Society Yearbook (IPSY)* editorial policy is pluralist and interdisciplinary. The journal is exclusively dedicated to the publication of high-quality academic articles on the history, society, cultural events, arts, economic and political relationships between Poland and Ireland as well as being a record of activities of the Irish Polish Society and other Polish organisations in Ireland. It provides a forum for critical and creative writing for members of the IPS, academics, writers and other authors and organisations that work towards integration between the two communities in Ireland.

All proposals for papers relating to the above areas should be sent to the Editor on e-mail address: plachecki.dublin@gmail.com and should include: the author(s) name, title and affiliation (if any), contact details, paper title and preliminary abstract.

Full papers of no more than 6000 words (including notes and references) should begin with a short abstract of 250-400 words, describing the main thesis and conclusions of the article and finish with a bibliography at the end of the text and a short summary of max. 400 words (which will be translated). The number of notes, references, graphs and tables should be kept to a minimum. References need to be cited in the text (Harvard style) and then listed in the bibliography. The Editor reserves the rights to make any necessary changes in the papers or request the author to do so.

Correspondence to Editor should be addressed to:

Dr Jarosław Płachecki

Editor of the Irish Polish Society Yearbook

Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland

or emailed to: plachecki.dublin@gmail.com

Supported by:

The Irish Polish Society Yearbook

vol. VI 2019

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego

tom VI 2019

Edited by:
Jarosław Płachecki

Dublin 2019

The Irish Polish Society Yearbook, vol. VI, 2019

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom VI, 2019

Editor: Dr Jarosław Płachecki

Peer reviewers: Prof. Galia Chimiak
Prof. Wawrzyniec K. Konarski
Prof. Jolanta Góral-Półrola

Publisher:

Irish Polish Society
Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland.
E-mail/Web: info@irishpolishsociety.ie
Tel. 087 466 3838

Deposited copies of the IPS Yearbook are accessible at: the British Library, the Bodleian Library at Oxford University, the Cambridge University Library, the National Library of Scotland, the National Library of Wales, the Queen's University Library in Belfast, the National Library of Ireland, Trinity College Dublin Library, University College Dublin Library, the National University of Ireland Galway Library, Maynooth University Library, Dublin City University Library, University College Cork Library, the University of Limerick Library, the National Library of Poland, the Jagiellonian University Library, the Warsaw University Library, the Łódź University Library, the Toruń University Library, the Wrocław University Library, the Gdańsk University Library, the Lublin Catholic University Library, the Opole University Library, the Poznań University Library, the Zielonka Library of the Płock Scientific Society and the Old Polish University Library in Kielce. Online version of the IPSY is available from the American database www.ebsco.com

© Copyright by: The Editor/Irish Polish Society, Dublin 2019

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (electronic edition)

Publishing House of the ŁUKASIEWICZ Research Network – Institute for Sustainable Technologies
26-600 Radom, 6/10 Pułaskiego, Street phone (+48 +48) 36 442 41, fax (+48 +48) 36 447 65
e-mail: instytut@itee.lukasiewicz.gov.pl, <http://www.itee.radom.pl>

CONTENTS

Editorial Note	7
Articles.....	11
• Daniel Kęszycki. Insurgent of the Wielkopolska Uprising and Diplomat of Irish Origin – <i>Katarzyna Gmerek</i>	11
• Polish Traces in the Work of Erwin Schrödinger – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	33
• Józef Piłsudski. Dictator or Liberator? – <i>Patrick Quigley</i>	47
• Remembering the Poets' Café 'Under the Picador' – <i>Barry Keane</i>	67
• Joseph Conrad and the Otago – <i>Paul Taylor</i>	79
• A Memento of Joseph Conrad? – <i>Patrick Quigley</i>	83
Polish Language Section.....	87
• Daniel Kęszycki. Insurgent of the Wielkopolska Uprising and Diplomat of Irish Origin – <i>Katarzyna Gmerek</i>	87
• Polish Traces in the Work of Erwin Schrödinger – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	109
• Instruments of Direct Democracy in the Constitutions of Ireland and Republic of Poland – <i>Maciej Furtas</i>	123
Reviews	139
• <i>Censorship, Translation and English Language Fiction in People's Poland</i> , Robert Looby. Brill/Rodopi, 2015 – <i>Patrick Quigley</i>	139
• <i>Poland in the Irish Nationalist Imagination, 1772–1922, Anti-Colonialism within Europe</i> , Róisín Healy, Palgrave Macmillan, 2017 – <i>Patrick Quigley</i>	141

Poetry	145
• Picador – <i>Barry Keane</i>	145
Reports & Correspondence	151
• AGM 2018 – The Chairperson’s Report – <i>Joanna Piechota</i>	151
• Summary of IPS activities in the year 2018 (Eng.) – <i>Hanna Dowling</i>	159
• Summary of IPS activities in the year 2018 (Pol.) – <i>Hanna Dowling</i>	161
• Letter from Consul Grzegorz Sala, The Embassy of Poland, 19.10.2018	164
• Letter from Joanna Piechota, IPS Chairperson, 17.10.2018	165
• Letter from Joanna Wawrzyńska, PSE Chairperson, 12.10.2018	166
• Invitation letter to Speaker of the Polish Senate, Stanisław Karczewski, 29.03.2018	167
Prints & Announcements	169
• Bulletin of the Polish House, no 4/2018, May 2018 (Eng. version)	169
• Bulletin of the Polish House, no 4/2018, May 2018 (Pol. version).....	170
• Announcement letter of Ognisko Polskie CLG, 12.03.2018	171
• Rules of the Polish House, 2018 – a revised Polish text	172
The Polish House Renovation Reports and Plans	173
• Construction Progress Report by O’Daly Architects – <i>Kate O’Daly</i>	173
• The Polish House Renovation by O’Daly Architects – <i>Kate O’Daly</i>	180
• Entrance Level and Basement Plans	183
Photo Album 2017/2018	185

SPIS TREŚCI

Od wydawcy	7
Artykuły	11
• Daniel Kęszycki. Powstaniec wielkopolski i dyplomata irlandzkiego pochodzenia – <i>Katarzyna Gmerek</i>	11
• Polskie ślady w pracach naukowych Erwina Schrödingera – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	33
• Józef Piłsudski. Dyktator czy wyzwoliciel? – <i>Patrick Quigley</i>	47
• Wspomnienie o kawiarni artystycznej „Pod Picadorem” – <i>Barry Keane</i>	67
• Joseph Conrad-Korzeniowski i „Otago” – <i>Paul Taylor</i> ...	79
• Pamiątka po Josephie Conradzie-Korzeniowskim? – <i>Patrick Quigley</i>	83
Część polskojęzyczna	87
• Daniel Kęszycki. Powstaniec wielkopolski i dyplomata irlandzkiego pochodzenia – <i>Katarzyna Gmerek</i>	87
• Polskie ślady w pracach naukowych Erwina Schrödingera – <i>Maciej Bogdalczyk</i>	109
• Instrumenty demokracji bezpośredniej w konstytucjach Irlandii i Rzeczypospolitej Polskiej – <i>Maciej Furtas</i>	123
Recenzje	139
• <i>Censorship, Translation and English Language Fiction in People’s Poland</i> , Robert Looby. Brill/Rodopi, 2015 – <i>Patrick Quigley</i>	139
• <i>Poland in the Irish Nationalist Imagination, 1772–1922, Anti-Colonialism within Europe</i> , Róisín Healy, Palgrave Macmillan, 2017 – <i>Patrick Quigley</i>	141

Poezja	145
• Picador – <i>Barry Keane</i>	145
Raporty i korespondencja	151
• AGM 2018 – Raport prezesa IPS – <i>Joanna Piechota</i>	151
• Podsumowanie działalności IPS w roku 2018 (wersja ang.) – <i>Hanna Dowling</i>	159
• Podsumowanie działalności IPS w roku 2018 (wersja pol.) – <i>Hanna Dowling</i>	161
• List rekomendacyjny Ambasady RP w Dublinie z dnia 19.10 2018 r.	164
• List rekomendacyjny Towarzystwa Irlandzko-Polskiego z dnia 17.10.2018 r.	165
• List rekomendacyjny Polskiego Stowarzyszenia Edukacyjnego z dnia 12.10.2018 r.	166
• Zaproszenie wystosowane do Marszałka Senatu, Stanisława Karczewskiego, 29.03.2018	167
Anonse i druki	169
• Biuletyn Domu Polskiego, nr 4/2018, maj 2018 (wersja ang.)	169
• Biuletyn Domu Polskiego, nr 4/2018, maj 2018 (wersja pol.)	170
• Komunikat Ogniska Polskiego z dnia 12 marca 2018....	171
• Regulamin użytkowania Domu Polskiego, 2018 (zaktualizowana wersja pol.).....	172
Renowacja Domu Polskiego. Raporty i projekty architektoniczne	173
• Postępy wykonania remontu – raport firmy O'Daly Architects – <i>Kate O'Daly</i>	173
• Renowacja Domu Polskiego – raport firmy O'Daly Architects – <i>Kate O'Daly</i>	180
• Rzut poziomy parteru i dolnej kondygnacji	183
Album fotograficzny 2017/2018	185

EDITORIAL NOTE

The content of the sixth edition of the Irish Polish Society Yearbook, 2019 is devoted to the Society's activities in the last quarter of 2017 and the whole year 2018. For many reasons it was a very special and unusual period for the IPS and indeed for the Polish House in Dublin. While the early months of 2017 were spent on the typical social-cultural activities, later during the year, plans for fundraising, processing the documentation and emptying the rooms for the long expected refurbishment of the Polish House were initiated. In the autumn of 2017, the ground floor of the building was closed to the public and the renovation of the basement finally began. The hard work of many members of the Irish Polish Society, as well as members of POSK, should be mentioned and specially highlighted. Some great photos of the volunteers preparing the House for renovation are printed in the Photo Album. The whole project of reopening the basement was managed and financed by Ognisko Polskie and supervised carrying by O'Daly Architects with Dartmouth Building Works contractors carry out the work. A generous grant from the Polish Senate, covered nearly 1/5 of the total cost, and some private donations should also be noted. After eight long months of intensive work the newly refurbished lower floor of the Polish House was opened on the 20th of May 2018. Many distinguished visitors from Poland and Ireland were present at the opening, as well as families and friends of the Polish House. Some detailed reports, documents, plans and rare photos of the renovation and the opening are published in the Yearbook in the chapters: Reports & Correspondence, Prints & Announcements, The Polish House Renovation Reports and Plans and finally the Photo Album of 2017/2018.

The academic part of the IPS Yearbook 2019 is opened by Katarzyna Gmerek's article *Daniel Kęszycki. Insurgent of the Wielkopolska Uprising and Diplomat of Irish Origin*. His love for Poland and Ireland, as well as his ability to fight with the sword, the pen and

with money as a weapon, makes him a noble example of patriotism by virtue of his ability to shape events instead of posturing. The beautiful portrait of his Irish mother, Margaret Murphy, is reprinted on the front cover of this edition. Following Dr Gmerek's article is Maciej Bogdalczyk's essay *Polish Traces in the Work of Erwin Schrödinger*. The Austrian-born physicist, for a large part of his adult life, lived and worked in Dublin. The 75th anniversary of his famous lectures, *What is life?*, gives us the opportunity to study his work and his connections to Polish science. Full Polish translations of both articles can be found in the Polish language section.

The IPS Yearbook could not achieve its high standard without Patrick Quigley's editorial contribution, being as he is a brilliant Linguistic Reviewer and a creative and fruitful author. Two articles by Patrick Quigley shed more light on the life and work of two great Poles: Józef Piłsudski and Joseph Conrad Korzeniowski. The first text is an edited version of the lecture: *Józef Piłsudski. Dictator or Liberator?* given by the author in the Polish House on the 100th anniversary of Poland's independence on 11 November, 2018. And the second, *A Memento of Joseph Conrad?* is an investigation on the metal object believed to part of Joseph Conrad's ship, the *Otago*, found in Cork and donated to the Irish Polish Society for safe-keeping. The article is followed by Paul Taylor's text *Joseph Conrad and the Otago*, explaining the historical context of the found memorabilia and Conrad's voyages. A special contributor to the Articles section is Prof. Barry Keane of Warsaw University. His essay *Remembering the Poets' Café 'Under the Picador'* is a great introduction to his poem *Picador*, printed in the Poetry section of this Yearbook. Both pieces by Barry Keane transfer us to the bohemian atmosphere of pre-war Warsaw, a world of cigar smoke in the literary alleys of Nowy Swiat street, free-verse poetry and cheap champagne. Finally, in the Polish Language Section, along with the already mentioned articles by K. Gmerek and M. Bogdalczyk, Dr Maciej Furtas, a lecturer of Law in the Old Polish University, Dublin, compares *Instruments of Direct Democracy in the Constitutions of Ireland and Republic of Poland*. The article is a prelude to his book *The Irish Constitutions and their Evolution, 1919–2019*, Warszawa 2019. The Reviews section is

occupied by Patrick Quigley, offering us an insight into *Poland in the Irish Nationalist Imagination, 1772–1922*, *Anti-Colonialism within Europe* by Róisín Healy and *Censorship, Translation and English Language Fiction in People's Poland* by Robert Looby.

This sixth edition of the IPS Yearbook, as the previous issues, is a joint effort of academics, writers, researchers, reviewers, interpreters and photographers. Their contributions are priceless. I also wish to thank O'Daly Architects for providing me with the progress reports and drawings, and credit Kate O'Daly and Paul Quinn for their photos of the construction works. Most of the contributors are noted on the back cover of this book, some are not. One thing is sure, without co-operation and a little bit of belief and trust, no goal could ever be achieved. In this context this Yearbook is also a documentary record of the project which started in the autumn of 2013, when members of the committees of the IPS, POSK and Ognisko met to discuss the possibilities of renovation for the lower floor of the Polish House. A joint plan was established for the benefit of all users of the house. Many meetings later, after much planning, negotiations, paperwork, setbacks and volunteering, resulted in the renovation of the entire lower floor of the Polish House and its grand opening in May 2018. This project was not always easy, but we worked together and we provided the Polish community in Ireland, our families, our Irish and other friends with a place where we can all value what unites and divides us; and where, the words: Integration, Friendship and Tradition have a meaning and potential.

Jarosław PŁACHECKI

Katarzyna GMEREK

Daniel Kęszycki. Insurgent of the Wielkopolska Uprising and Diplomat of Irish Origin

Abstract: This article explores the story of Daniel Kęszycki (1884–1936), his family ties with Great Britain and Ireland and his activities for the reinstatement of the Polish state in the years 1918–1922. The author is not a military historian, so the detailed aspects of the armed struggle were left to the specialists from the Wielkopolska Uprising and the Silesian Uprisings. The point of interest is primarily Kęszycki, and through him historical events, politics and people are discussed here; described in his memoirs indeed with a great sense of humour. The Poles of Irish origins have been the subject of the author's research for several years, but until now the research focused around the so-called 'Wild Geese', the descendants of expatriates from the eighteenth century. It may seem interesting to point out that when writing memories of Daniel Kęszycki, a journalist compared him to the literary character, Ketling of Elgin, a Scottish officer from the seventeenth century who fought side by side with the Poles (Czas, 4 November 1936). This comparison would certainly give joy to Daniel, as a great admirer of Sienkiewicz, but could also pose a question if he recognises himself in a melancholic character of the Scottish highlander... In 1923, after his political activity, Daniel Kęszycki began to write his memoirs from the years 1918–1922. They were written in French, as his knowledge of written Polish would not suffice for this undertaking. He divided the work into three parts; the First Part dealt with the military struggle during the Wielkopolska Uprising (1918–1919); the Second focused on his work as an interpreter and diplomat in the later period of the Uprising (1919); the Third was dedicated to the Silesian Uprisings (1919–22) and his activities as the Consul of Poland in Opole. The First Part was published and translated by his second wife, Helena Krawczk (Kęszycki, 1932) (and also recently released in a new critical edition with extensive footnotes (Kęszycki, 2018). The second part translated by his daughter Janina Szuman was published in 2004 (Kęszycki,

2005). And the Third Part, unfortunately, was lost. The Kęszycki family was deported from Błociszewo by the Germans in 1939, but unfortunately none of the original texts survived. At our disposal is the authorized translation of the First Part and the Second Part translated by Kęszycki's daughter. The memories, to include the critical release of the First Part by Danuta Płygawko and Danuta Zydorek, as well as the relations of contemporary and archive newspapers, were the basis of this article. Kęszycki, a landowner from Błociszewo near Śrem, took part in the Wielkopolska Uprising, later he worked as an interpreter for the Supreme People's Council (Naczelna Rada Ludowa – NRL), and then was the Polish diplomat in Silesia and Gdańsk. He discovered Poland as an adult and became involved in the struggle for its freedom. He is little known beyond Wielkopolska, and the knowledge of his Irish roots and cosmopolitan upbringing have so far been rather limited. Unfortunately, there was not enough time and resources to investigate all available archives, including those located abroad, therefore, this work is only the beginning for a further study which, hopefully, someday will allow me to fill the numerous gaps and to write a new and even more elaborate publication.

Keywords: Daniel Kęszycki, Margaret Murphy, Wielkopolska Uprising, Silesian Uprising, Germanisation, Śrem, Free City of Gdańsk.

Stefan the Wayfarer

Daniel Kęszycki was born in London, Stamford Hill, 45 Stroma Terrace, Seven Sisters Road, on 1 July 1884 (General Register Office). His father was 'Stephen Kęszycki, wholesale confectioner', and his mother, Margaret Murphy. Unfortunately, it is unknown why a descendant of the old and wealthy family from Wielkopolska worked as a confectioner or, as stated in some documents, as a dental assistant in Britain (in the preserved family tradition, however, he worked as a medic on merchant ships). The only information in this respect came from the oral family narrative, partially written down by Daniel's son, Wojciech (Kęszycki, 2005), and his grandchild, Maria Pruszyńska (Pruszyńska, 1958: 6–7, 43).

Stefan Kęszycki (1847–1911) was the son of Jan Nepomucen from Błociszewo and Florentyna Chłapowska from Bonikowo, a niece of General Dezydery Chłapowski. His parents, like many landowners in Wielkopolska, were involved in modernisation

of their vast estates. However, Stefan was not interested in farming. According to one family story, he participated in the January Uprising 1863. In 1872, he married Selma Maria von Klass (Kęszycki i Kęszycki, 2013: 34), born on 2 February 1850. The marriage to a daughter of the Prussian officer and aristocrat was – in line with the family tradition – rather premature, but necessary in terms of honour (social convention). A year later, following many landowners in the region who invested their money in industry, Stefan built a mill and at the same time a nearby factory of pasta (*Dziennik Poznański*, 1873). Unfortunately, as it was said in the family stories, the company went bankrupt; and, as it was stated in the *Almanach de Gotha* from 1936, he divorced in 1881. It is worth mentioning on this occasion also the historical context. After the Prussian military successes and the emergence of the German Empire, the economic and political situation of the Poles in German lands deteriorated considerably. A growing pressure was also exerted on the Catholic Church, as a result of the *Kulturkampf*. German-Polish relations were already tense at the time, and the situation of the Poles – even the landowners – difficult, deteriorating in the following years; and the mutual hostility also increased. It would seem that it was then when Stefan made up his mind to emigrate.

Apparently Stefan was always interested in medicine, but even if he started studying the subject, he never finished. One day, he took a radical decision: he enlisted in Hamburg for service as a medic on a British merchant ship. As his granddaughter Maria claimed, he managed to do so without showing any documents, just stating that he was a Pole from Russia, and that he was in trouble (Pruszyńska, 1958: 7). In this capacity Stefan Kęszycki sailed for another 15 years. At the time, only some merchant ships provided medical care for the crew; the real ‘surgeon’ was always present on passenger ships carrying more than 50 people and a physician had to have documented qualifications. However, in many other cases no diplomas were required; often the role of the medic was played by a second officer or mate. Unfortunately, the Crew List Index Project database failed to find the surname Kęszycki. Perhaps the on-site query in The National Archives in Kew would bring better results,

also in reference to Daniel, because there are original certificates of merchant ship officers. Nevertheless, the author is grateful for the above information and assistance of Jan and Pete Owensom, the administrators of the Crew List Index Project.

Margaret

In London, Stefan married Margaret Murphy, a sister of another medic who also served on ships (General Register Office). Two children, Daniel (originally Stefan Daniel), born in 1884, and Florentyna, born in 1888 were the fruit of their short marriage.

Murphy's family came from Ireland, County Cork, but there are no specific details on a particular place; Murphy was rather a common name in the area. Margaret's father, Daniel, who died before her marriage, was to be a naval captain. There is also

a certain contradiction, perhaps apparent, regarding the denomination of the Murphy family. Daniel was a zealous Catholic, but there is no certificate of his baptism. His parents were married in the Anglican Church, as stated in the English certificate; and their children were initially brought up in accordance with the Anglican faith. A certain indication in this respect might be the words expressed by Maria Pruszyńska, Daniel's granddaughter, when she carefully wrote: 'as it was said' the Murphy family was Catholic. Moreover, in Daniel's opinion regarding Ireland and his family – published in the

Portrait of Margaret Murphy, the Irish mother of Daniel Kęszycki, picture courtesy of Maria Kęszycka

press – he emphasised close similarity between the fate of Poland and Ireland, both the struggle for independence and the persecutions of the Catholic Church.

It might also be assumed that if Margaret was born 1858, her parents had to belong to the generation that survived the Great Famine; which was especially acute in the west. And, at the time, many Protestant missionary societies led the morally questionable activity of converting Catholics in return for bowls of soup. During the circumstances when entire families were dying of starvation, many people changed their religion to Protestant, and since the conversions of this kind were not sincere, some later returned to the faith of the fathers. The misfortunates who took the soup were given a disparaging name of ‘soupers’.

Perhaps one of Margaret's parents, or even both, belonged to the mentioned ‘soupers’. On the other hand, given the difficult personal situation of Stefan (if he was only after a civil divorce, he could not marry again in the Catholic Church), the only option remaining for him would be a possibility of marriage in the Church of another religion. By researching the Mormon's index (FamilySearch), and knowing that Margaret was born in 1858, as stated in the marriage and death certificates, it was possible to find 3 people with the same name and surname in Co. Cork, born between 1857 and 1859. Only one of them, born on 14 March 1858, had a father named Daniel, and seemed most likely to be the mother of Daniel Kęszycki; also resulting from the fact that in both Poland and Ireland it was customary to give a name to a child after its grandparents. It might be therefore assumed that Margaret, born in 1858, was indeed a daughter of Daniel Murphy and Margaret Buckley, but baptised in the Catholic Church in Boherbue. However, the *Almanach de Gotha* from 1936 was given a different date of birth, namely 18 May 1859. But additional search in the genealogy databases – Ancestry and My Heritage – did not confirm such a date, and allowed me to find two other Margaret Murphys, Daniel's daughter from Co. Cork: one born in Innishannon on 22 August 1858, and the other in Castletownroche, on 7 March 1859. If the information included in the *Almanach* appeared there as a result of a mistake while copying the unintelligible document

of baptism, or a family note, the most likely date is 14 March 1858. In addition, the father's name Daniel as well as his sister, Ellen (information from the certificates of the family from Boherbue), seemed to have their significance in the matter too: Ellen was a witness at the wedding of Margaret Murphy. Nevertheless, another advanced research in Ireland would certainly solve some of the multiple uncertainties. Margaret died young in 1889, only 31 years old. But soon, just a year after her death, Stefan got married once again; perhaps, in order to provide better care for his children. He lived in Southend-on-Sea, a small coastal town east of London. We know little about his second wife. The Marriage Certificate from the Anglican Church states that Ada Sarah Emmerson was a daughter of the butcher Joseph Emmerson, and was then 36 years old. In the same document Stefan described his father's occupation as farmer and his own as a dentist assistant. Unfortunately, we know little about Stefan's life – according to the Marriage Certificate with Margaret, Stefan was a merchant. Most likely, when not at sea, he was trading. His marriage with Ada Emmerson did not last long; in 1893, Melina (Maria), a daughter of Estell d'Epouville, was born in Paris, and Stefan with his children moved to France. He bought a house near Paris, Ville d'Avray – owned by his descendants to this day – with the money from the sale of inherited Polish estates. Daniel attended schools in two countries, in France and also in England, where he graduated obtaining a naval education, according to the family records. But Daniel was not included in the Master's Certificates list available in the Ancestry database, however, this list consisted of diplomas obtained by merchant navy captains, and he was not one of them. Unfortunately, no additional information about Kęszycki was found in any of the databases.

Thrown in at the deep end

Only a few copies of the cards sent by Daniel, his sister and Stefan were preserved in the hands of the family today. These are holiday letters, but also greetings sent by Daniel from Hamburg, Sassnitz and Gdańsk. Perhaps he sailed at that time on German

ships, as the family records mention. The bilingualism of these letters is striking, written in French – between Daniel and Stefan, and in correspondence with his partner living in Ville d'Avray near Paris; and in English – the letters from Daniel to his sister, Melina, and between Daniel's father and Melina. These letters are too few to draw any conclusion, but they clearly indicate that Daniel had spent a lot of his time in an English-speaking environment, which seems to support his naval education in England. 'Dear Meli', as he wrote one time:

you are the damnedest fool that ever walked the plank (Kęszycki, 1908/1910).

A pirate sense of humour in the letter to the youngest sister testifies to the intimacy between siblings, despite the distance as Daniel's youngest sister lived with her mother in France. Flora was brought by her grandmother to Poland, as she desired to raise her in the Polish way. Family relations were thus sustained. Daniel's grandparents also wished that he would return to Poland, and decided to bequeath him the family estate.

Daniel's naval experience ended in 1907, when he moved to Poland after his grandmother's death, in order to take over the estate. It was not a trip to the unknown, as one of the preserved cards, written to his father from Gdańsk in 1906, mentioned his visit to Błociszewo. However, according to the family recollections, the beginnings as an inexperienced landowner

Portrait of Daniel Kęszycki as a Polish landowner with his beloved dog 'Smok', picture courtesy of Maria Kęszycka

were not easy for him, and he had not stopped missing his life at sea. The bookplate of Daniel Kęszycki's library somehow reflects this longing, presenting a farmer who turned his head from the plough towards the sea that he hankered after, where a sailing ship is visible at a distance. Daniel Kęszycki had never learned Polish enough to write his memoirs in this language. He spoke with a foreign accent; despite it he was well-liked and respected. Despite being suddenly elevated to the rank of the heir to family estate, he never treated others with distance; he was not prejudiced, and earned sympathy from his co-workers as well as subordinates. Nevertheless, the question of how Daniel considered himself a Pole still remains a mystery.

In 1907, he moved permanently to Błociszewo, which was a place diametrically different from Paris that he knew well. There was no poverty or backwardness, but the heavy atmosphere of the Polish province under the Prussian rule was noticeable. Wielkopolska had belonged to the country which lost its independence 100 years earlier, and there were two antagonized communities, autochthons and colonists. Since 1871, along with the founding of the German Empire, the German colonization of these lands increased, including restrictions on the Polish language teaching in schools and restrictions regarding the land market for the Poles, while facilitating the Germans from other parts of Germany. The Polish culture was not treated on an equal footing, and perceived as secondary. Daniel's return happened to be a move from the country of his carefree childhood to a place of duties, obligations as well as struggle, initially peaceful then armed. One of Daniel's first duties, besides estate management, was to learn Polish. According to the family stories, the novels written in English by a Pole, Joseph Conrad, then also translated into Polish, were very helpful for the young sailor. On the shelves of the library in Błociszewo, next to Conrad, was Henryk Sienkiewicz, the author of many popular historical novels which were also translated into English by Irish-American, Jeremiah Curtin.

Daniel arrived in Poland at the time of political tension and wide-ranging protests of the Poles against Germanisation and

restrictions regarding the purchase of land. These protests were increasing and were strengthening the social solidarity between Polish elites and the working classes of Wielkopolska. Between 1901 and 1908, school strikes broke out periodically against the removal of teaching in Polish, which were brutally suppressed (e.g. prison and fines for parents, or the threat of taking children from their parents). The barrier between the two communities – at least in Wielkopolska – had become permanent (for a detailed history of the school strikes see Kulczycki, 1981). The Polish struggle with the German land expropriation was publicised in the European press, particularly in the nationalist newspapers in Ireland, where the situation of both countries was compared. This was especially visible in *An Claidheamh Soluis* and its statements emphasising national identity with the language, and even expressing some kind of jealousy that the Poles have managed to maintain their language (Gmerek, 2019). In 1907, the Prussian parliament began debating the expropriation act, which allowed the confiscation of the estates of Polish owners and the parcellation of same among the colonists. This law was passed by parliament, but was implemented gradually as a result of international outrage (it violated the sacred right to property). If it were not for the outbreak of the First World War and the following events, the Poles would probably have had to suffer its consequences (Trzeciakowski, 2003: 422–450).

Daniel lost his mother when he was still a child, and he grew up away from Ireland, between England and France. It seems that he certainly did not belong to society's upper class. And considering the contrasting social solidarity among Irish emigrants with the social disparities of Great Britain, as well as existing distance towards emigrants and foreigners, it might be assumed that he spent his youth among his countrymen, perhaps even unknown relatives of his mother. Otherwise, it would be difficult to explain the words he wrote for the daily newspaper *The Irish Press* a few years later:

As my mother was an ardent Irish patriot – her maiden name was Murphy and she was from Co. Cork – I know more about the Old Country than most of my compatriots. With Mr. Gregory

McDonald I think that the histories of both countries have many points in common. Both are fervent Catholic countries, and both have reconquered their freedom at the cost of great sacrifices and in spite of awful odds (The Irish Press, 18 April 1933).

His words suggest that he was proud of his Irish roots and had a feeling of the shared fate of both nations. The secret of Margaret Murphy's son's 'miraculous' awakening of Polish identity seemed to be a result of the longstanding, since childhood, dichotomy: 'suppressing countries – countries suppressed'; and he instinctively had compassion for the latter. Such perception, despite of the lack of Polish or Irish, could have been inherited from both his father and mother's relatives (countrymen). Daniel's contacts and conversations – in Polish – with the neighbours probably influenced his marriage, in 1909, with Julia Ponikiewska. In 1911, when his father died in France, he had become the official successor of the vast estates. By autumn 1918, Daniel was a very energetic landowner and father of six. The newly established contacts with neighbouring landowners allowed him also to be engaged in socio-political activities, which soon became his passion.

Beat the Boche: the Wielkopolska Uprising

Already at the end of the First World War, there were hopes for the rebirth of the Polish state, which ceased to exist as a result of the last partition in 1795. The partitioning powers were weakened, a revolution broke out in Russia, and there was a gradual disintegration of the Habsburg Empire. As the Central Powers had already occupied the Kingdom of Poland in 1915, which previously belonged to Russia, they were trying to win over the support of the Poles, and many contemporary newspapers wrote between 1916 and 1918 about the rebirth of Poland, then understood as the part of the Russian Empire between the Bug and Vistula rivers. But even though the Central Powers were losing the war, the perspective of giving away the territories occupied by Prussia was unimaginable for the western inhabitants.

The knowledge regarding Poland was limited as the independent state had not existed for over a hundred years, and already in the eighteenth century was under the growing influence of the powerful neighbours, significantly weakening its role in European affairs. A well-informed representative of British or Irish elites from the beginning of the twentieth century would have remembered some poems of Thomas Campbell regarding Kościuszko, or even the great uprisings against Russia from the years 1830–1831 and 1863–1864 (Healy, 2017; Gmerek, 2010). However, he would not know much, or anything, about the western territories of Poland, especially taking into account that some of them were lost for the Kingdom of Poland much earlier, before the partitions, such as Pomerania and Silesia. Powerful in terms of military, economy and culture the German Empire, after 1871, was overwhelming for anything outside the core of the German colonial force. Many a time the fact that the Polish language was the most widely spoken language in Wielkopolska, as well as in larger parts of Pomerania and Silesia, was simply not realized. Moreover, the second half of the nineteenth century was characterised by growing national awareness, despite the efforts of the Prussian administration.

Among the Allied leaders, President Wilson was the most convinced advocate of the restoration of independence for Poland, Ireland and other countries which lost their sovereignty in the beginning of the twentieth century; perhaps not accurately called 'small'. When he spoke about Poland, this was often interpreted also in reference to Ireland. Shane Leslie, after hearing one of his speeches, wrote:

...In the first place, the Wilson's peace speech was not pro-German, but much more pro-Irish in his leanings. His mention of Poland covered Ireland and was understood to do so. He nailed the American flag to the „small mast in terms that included other small nations than Belgium.... (Leslie, 1917).

Already at the beginning of 1918, President Wilson addressed the United States Congress with the famous 14 points, in which he stated the rights of nations to self-determination. In the thirteenth

point he mentioned Poland which should be 'assured a free and secure access to the sea'. When in the autumn of 1918 the Polish state was established, this simultaneously marked debates regarding its borders; the Allied states, excluding America, had not seen any problem in leaving the Prussian partition to the Germans. Lloyd George was especially interested in Germany as a counterbalance for other states. Moreover, as rightly pointed out by Norman Davies, the Prime Minister of Great Britain, a Welshman who was sceptical towards independence movements, was not able to go beyond looking at Poland as one of the 'small oppressed nationalities', although it really was considerably greater than his home country (Davies, 1971: 133–134). And it may be suggested that Lloyd George just extended his personal dislike from the rebel Irish to the Poles. While presented with the Polish efforts in order to keep Silesia, he was supposed to say:

the Poles like the Irish were especially good at propaganda
(Kusielewicz, 1956: 76).

In his memoirs Daniel Kęszycki referred to Lloyd George as 'the old bugger'. Being engaged in the social activities in his locality, Daniel was delighted to learn about the establishment of a local underground organisation. According to his words, this was in September 1918 when the conspirators began to meet in the Seed-Growers' Co-operative Society 'Spójnia' in Śrem. At the time the people of Wielkopolska – as wrote later by Kęszycki – were characterised by unjustified optimism. They were happy to know that the Germans accepted President Wilson's 14 points, while overlooking the lack of commitment on their part to withdraw their troops from Wielkopolska. And the German army not only stayed there but more soldiers were coming, returning from the battlefield to the garrison in Poznań, and only some of them were Poles. The Workers' and Soldiers' Councils were formed for the veterans of both nations. By taking advantage of the existing chaos, the Poles from Śrem formed a local police, later known as the People's Guard, which became the beginning of the non-existing – in this part of Poland – national armed force. Daniel Kęszycki, who was appointed its Commandant, showed here both considerable skills in its organisation

but also generosity, as he purchased weapons using his own resources. The Poles who joined the organisation were mostly the veterans of the war and therefore did not require additional training. The organisation created in Śrem may serve as an illustration of the events which took part in the whole of Wielkopolska, where the local activists organised an army from scratch.

Daniel Kęszycki was one of the few aware of the lack of time, because the Germans, initially frightened and confused, would soon realize that the Polish organisation was at the stage of improvisation and there was no reason to be alarmed and that a decisive strike would end the hopes of the Poles. Fortunately, as he believed, the western German mentality which was accustomed to perfect organisation and traditional logic, encountered difficulties in comprehending the contemporary situation (Kęszycki, 2018: 74). These observations illustrate the unique character of Kęszycki, who was able to think both conventionally in the 'German' way and unconventionally, which is probably the advantage of a good commander. Daniel was a landowner and belonged to the upper class, but this had not prevented him from criticising their excessive cautiousness and hesitation before the armed struggle.

In early December 1918, the Provincial Sejm was summoned in Poznań, the capital of the province, which established the provisional government – the Supreme People's Council (Naczelna Rada Ludowa) – as well as enacting the incorporation of the Prussian partition into new Polish state. The turning point took place at the end of December, when instead of the Polish army, just one person – as stated ironically by Daniel – the famous politician, Ignacy Jan Paderewski (1860–1941), arrived in Poznań. Paderewski, a renowned pianist and charismatic speaker, but also a member of the Polish National Committee (Komitet Narodowy Polski – NRL), travelled from the USA to Poland on a British ship, accompanied by representatives of the Entente, in order to take part in the formation of the Polish government in Warsaw. On his way from Gdańsk, he arrived in Poznań, where the local Poles organised a very warm welcome for him. This surge of enthusiasm, which the German army

attempted (unsuccessfully) to suppress, turned into an insurrection, known as the Wielkopolska Uprising.

Daniel Kęszycki witnessed the outbreak of the Uprising. He watched the fights in the city and praised the determination of ordinary people who took the initiative into their own hands in spite of the hesitating elites. After taking control over the city – as he wrote –

the people ruled in the city and were victorious, paying for it with their own blood; they passed the power over to the NRL, which did nothing to deserve the honour (Kęszycki, 2018: 118).

Kęszycki was eager to take an active part in the battle, and beat the 'Boche', as he called the Germans (using the French word). It turned out, however, that the multinational delegation of the Entente – including the British – was still in Poznań, and that he was needed to assist as an interpreter. In 1918, there were many well-educated people in Poznań who knew the French language – everyone spoke German – but not English. Kęszycki spoke English as a native speaker, and this skill influenced his later insurrectionary career. After this exciting episode, Kęszycki and his companions returned to Śrem with an order to mobilise the army. He spent the subsequent two months fighting the Germans. The People's Guard, which he previously organised and equipped, grew and was transformed into a battalion. As he had no military experience, he resigned from the position of officer-in-charge and took control of the Machine-Gun Section in the Battalion of Śrem. He finished his military career as army sergeant. The uprising officially ceased in early February 1919, although fighting continued with less intensity. On 16 February the Truce in Trier was signed, which was supposed to confirm the Uprising's territorial gains. Daniel expressed the joy that:

even the old bugger Lloyd George had realised that Poznań is truly Polish (Kęszycki, 2005: 79).

However, this was not the final peace treaty.

In early March 1919, the Inter-Allied Commission, headed by Joseph Noulens, the former Ambassador of France to Russia, came to Poznań. Its membership included, besides the French, also representatives of the American, British and Italian armies. At that time, Daniel was appointed by the NRL as an interpreter and in this capacity moved to Poznań. However, negotiations with Germany did not bring results, and soon were severed; for several months, until the Treaty of Versailles was signed, the province remained in readiness for the expected counter-attack.

As the head of the translation agency and the liaison officer, Kęszycki had no insight into the deliberations of the Commission, to which no Pole was admitted, but he heard and saw a lot during the main deliberations. He wrote many anecdotes in his diaries, such as the lessening of the potential Polish-British conflict when after 3 a.m. at a reception Wojciech Korfanty told Campbell Krook that:

Poland is a sovereign country, and if England is to mingle with our home affairs, there will be a war between us.

With the utmost difficulty, Kęszycki convinced the Scotsman not to write a report to his command, explaining the misunderstanding as a result of Korfanty's limited knowledge of English as well as excessive drinking (Kęszycki, 2005:85). Fortunately, Krook, once a Black Watch officer, belonged to the guests who were friendly towards Poles, so the incident was quickly forgotten. However, Daniel noticed that:

the Scottish aristocrats, without particular reason, were very interested in Poland and presented a very friendly attitude. One of them once explained to me that Scotland is proud to be the first ally of France, and because Poles are also friends of France, the Scots consider us a little bit behind their allies (Kęszycki, 2005:84).

Daniel had a somewhat harder experience with the American General Francis J. Kernan, a legal adviser to the American army. Inconsiderate and rude, despite the greatest efforts of the hosts, he continually complained, and what seemed worse, Daniel suspected

him of advising President Wilson on Gdansk in a way which benefited the Germans (Kęszycki, 2005:91). He, however, changed his attitude a bit towards Kęszycki when it came to him that the Pole, like himself, was also of Irish descent. Daniel expressed it by stating that

he consider[ed] me almost as a human being.

The Treaty of Versailles was signed on 28 June 1919, and the lands gained by the Wielkopolska insurgents were officially part of the new state. Daniel Kęszycki's adventure with politics, however, was still not over.

The Upper Silesia plebiscite

Another arena of Daniel's activity was Upper Silesia, whose fate – according to Lloyd George's wishes in the Treaty of Versailles – was to be decided in a plebiscite. However, the situation in Upper Silesia was so tense that, in August 1919, a spontaneous uprising erupted, known as the First Silesian Uprising. The suppression of this movement resulted in severe German repression. Wojciech Korfanty, a former Polish MP in Berlin from the Katowice-Zaborski district in Silesia, was, in December 1919, a plebiscite commissioner in Upper Silesia. Pleased with the previous co-operation with Kęszycki, he invited him to cooperate in the Katowice Information Office and later in the Consulate General of the Republic of Poland in Opole (opened in March 1920). Daniel Kęszycki served as Polish Consul in Opole from April 1920 to April 1922. In this capacity he was obliged to assist Polish citizens and as a delegate to the Inter-Allied Commission was also a diplomatic representative of Poland.

In practice, none of them had an easy task, because the atmosphere was very tense. The Consulate in Opole opened on 11 March 1919. At the beginning of June, the Polish emblem was placed on the building. The next day there were German demonstrators outside the Consulate. Later on they appeared again, and their leader wanted to talk with the Consul, demanding the removal of the eagle,

because it insults the patriotic feelings of the German people of Opole.

The Consul, most likely Kęszycki, according to an article from the contemporary press:

grabbed the delegate by the collar and handed him over to a French patrol (Kurier Śląski, no. 125, 1920: 1).

Finally, the national emblem was back on the Consulate building. The situation in Upper Silesia remained heated. After the Second Silesian Uprising in August 1920 there was the plebiscite, held on 20 March 1921. But before this occurred, Daniel Kęszycki engaged himself in official activities for Poland by publishing statements in the Upper Silesia press. He warned just before the plebiscite about the concentration of German's troops close to the demarcation line (*Goniec Śląski*, 12 March 1921); he also issued a protest on behalf of the Polish state to the Inter-Allied Commission (*Głos Śląski*, no. 31, 1921: 1). And after the announcement of the results, when German propaganda disseminated fake news about the alleged bankruptcy of Poland, Kęszycki published a statement that the Warsaw Stock Exchange was by no means closed due to the collapse of the Polish mark (*Goniec Śląski*, 22 March 1921). Kęszycki was also supposed to be a member of the Delimitation Commission which worked on the division of Upper Silesia after the plebiscite, which resulted in 40% of Silesians supporting the reinstated Poland and 60% in favour of the Germans (for the purpose of the plebiscite, the Germans transferred 300,000 people who were born in Silesia). However, tension was still rising – the particular concern of the Polish side was the loss of Silesia, which ultimately led to the Third Silesian Uprising in May 1921. The Consul, Daniel Kęszycki, did not participate in the armed struggle, but served as an intermediary, negotiating between the insurgents and the Inter-Allied Commission. Thanks to his cunning diplomatic activity, he succeeded in reaching the agreement which ended the uprising (Kęszycki, 2018:30). As a result of the plebiscite and the uprisings, Upper Silesia was divided into Polish and German parts. The Polish Consulate was transferred from Opole to Bytom, and this was also the end of Daniel Kęszycki's activity in this respect.

In July 1922, tension was still high. Numerous acts of violence were reported to the British press (*The Times*), cited Daniel Kęszycki, as a witness to the tragic events:

He was an eye-witness of the spectacle of two young girls being dragged along naked by a crowd of ruffians armed with whips. Some of the whips were bound with wire, and the girls were bleeding.

Wojciech Korfanty, who in his posthumous memoir praised Kęszycki for saving the lives of many people at the time, wrote that Daniel himself was the object of attacks; and one day

he was brought, bleeding and unconscious, to 'Lomnica'[!], where he was kept for a long period. He was attacked by a German band in Bytom and rescued by a French patrol (Polonia, 6 November 1936).

The son of Daniel later wrote that his father had repeatedly met with physical aggression from German hooligans at that time, but his knowledge of martial arts often saved him; the broken nose though – as can be assumed – more than once was the price paid for his courage (Kęszycki, 2005: 9).

The Gdańsk Corridor

For a short time Kęszycki served as Deputy Commissioner General of the Republic of Poland in the Free City of Gdańsk, yet another area of conflict over the Polish and German influence. His work was, however, only temporary until Commissioner Leon Pluciński returned from Geneva, where the session of the League of Nations took place. And Daniel Kęszycki's – diplomatic work finished in Gdańsk. He was now primarily a landowner and father of eight; his wife died in December 1923. While preoccupied by his family and work on his estate, he never forgot about Gdańsk or the Polish-German problem. It is worth mentioning his letter to the newspaper *The Irish Press* from April 1933, which was written as if inspiration had come from the previously published letter by

Gregory Macdonald (18 March 1933). Macdonald (1903–1987) was a Catholic writer of Irish descent, associated with the circles of G.K. Chesterton, who knew the Polish language well and was aware of the situation. In the letter he appealed to the Irish people not to accept the German point of view:

Between Poland and Ireland there are so many historical and cultural resemblances that the Irish people should be the last of all to accept unthinkingly the misrepresentations of Poland put about by her none too friendly neighbours, and the Polish maritime province is at present the favourite object of misrepresentation.... "Corridor" is a province with an area of 6,500 square miles, treacherously taken from Poland by Frederick the Great in the First Partition; that it is and always has been predominantly Polish in population and patriotism... (The Irish Press, 18 March 1933).

Kęszycki, when praising MacDonald and repeating his words about the similarities of the fate of Ireland and Poland, appealed in his letter to the Irish people to support the rights of Poland to the Pomeranian Corridor (lands south of Gdańsk, and between Western Pomerania and East Prussia) (*The Irish Press*, 18 April 1933). The international situation was indeed difficult – Adolf Hitler came to power in January 1933 and the atmosphere of the rising threat was evident not only to the former consul in Opole. Unfortunately, or perhaps fortunately, Daniel was not alive when the Second World War broke out; he died at the age of only 52 as a result of pneumonia. Many of his companions from the Wielkopolska Uprising were executed immediately after the entry of the Wehrmacht to Poland. This was – as we know – the final price for the vast majority of those who were fully committed in the struggle for the liberation of the western territories of Poland.

Acknowledgments

The author would like to thank Maria Kęszycka, Daniel's daughter-in-law, who has provided invaluable knowledge,

documents and family stories. In many cases, the oral family history indeed was the only source of knowledge. The gratitude extends to the Irish genealogists for their support in finding the source materials – first to Turtle Bunbury who passed my information over to Maria T. O'Brien and suggested contacts with John P. Murphy and Mary Murphy from Boherbue. Maria O'Brien (MOB) was especially helpful to the author regarding the intensive research. Although it was not possible to reach some source materials, the author indeed may repeat the words of McMurphy, the famous character of the novel *One Flew Over the Cuckoo's Nest*: 'But I tried, didn't I? Goddamnit, at least I did that'. The author is very grateful for the help in editing and translating the article to my close colleague and co-researcher of Polish-Irish relations, Dr Adam Kucharski.

Full Polish version of the article on page 87.

References

Primary Sources

- Kęszycki D. (2018) *Wspomnienia z 1919/22. Ks. 1: Udział Śremu w Powstaniu Wielkopolskim*, Danuta Płygawko and Danuta Zydorek (eds.), Śrem (critical edition).
- Kęszycki D. (1932) *Wspomnienia z 1919/1922. Ks. I. Udział Śremu w Powstaniu Wielkopolskim*, Śrem.
- Kęszycki D. (2005) *Z dni powstania wielkopolskiego*, Poznań.

Trinity College Library, Dublin

- MS 6838/1-20 Shane Leslie to John Dillon, 2 March 1917, New York.

General Register Office

- Certified Copy of an Entry of Birth – Stephen Daniel Kęszycki's Birth Certificate, 1 July 1884.
- Certified Copy of an Entry of Marriage – Stephan Keszzycki [!] and Margaret Murphy Marriage Certificate, 17 March 1883, St. Anne's Church, Parish of Islington, in the County of Middlesex.

Family Archive, Poznań

- Daniel Kęszycki to Melina Kęszycka (Ville d'Averay), 1908 or 1910.

Newspapers

- *Czas*
- *Dziennik Poznański*
- *Głos Śląski*
- *Goniec Śląski*
- *Kuryer Śląski*
- *Northern Daily Mail*
- *Polonia*
- *The Irish Press*

Secondary Sources

- Gmerek K. (2019) *Shane Leslie and the Irish support for the language struggle in Poland* in *Studia Celtica Posnaniensia*, Vol. 3, no. 1 (89–108), Poznań.
- *Gothaisches genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser: zugleich Adelsmatrikel der deutschen Adelsgenossenschaft* (1936).
- Kusielewicz E. (1956) *Wilson and the Polish Cause at Paris* in *The Polish Review*, Vol. 1, no.1, New York.
- Davies N. (1971) *Lloyd George and Poland, 1919–20* in *Journal of Contemporary History*, Vol. 6, no. 3, Cambridge.
- Pruszyńska M. (1958) *Jak Nimfa budowała kościoły* in *Kierunki*, Vol. 43, Warszawa.
- Trzeciakowski L. (2003) *Posłowie polscy w Berlinie 1848–1928*, Warszawa.

Maciej BOGDALCZYK

Polish Traces in the Work of Erwin Schrödinger

Abstract: It is not easy these days to write something interesting and innovative about the world-famous Nobel Prize laureate in physics, Professor Erwin Schrödinger¹. Equally difficult is writing about his work. Nevertheless, the author of this study will try to describe the well-known Austrian physicist in the context of Polish traces present in his biography. Polish references are rare, and yet they are noteworthy due to their substantive value in relation to Schrödinger's work and its impact on Polish science. The 75th anniversary of the beginning of a series of Schrödinger's breakthrough lectures in the field of biology and physics, delivered in Dublin and entitled *What is life* (Schrödinger, 1998), is an opportunity to present the following work. The lectures discussed the change in the understanding of genetics and became an inspiration for a new perception of the meaning of heredity mechanisms and the emergence of molecular biology. More detailed discussion of the lectures will be presented later in this study. Before the Polish traits in the work of Erwin Schrödinger are presented, I will briefly discuss the scientist and his world-renowned scientific achievements. The author expresses an unwavering hope that the person and work of the Viennese physicist will continue to be an inspiration for new scientific research and for the reader's interest in the role and meaning of science's practical application in everyday life.

Keywords: Erwin Schrödinger, *What is life*, Brownian motion, Theoretical Physics, Dublin Institute of Advanced Studies.

Family and education

Erwin Schrödinger was born on August 12, 1887 in Erdberg, one of the oldest districts of Vienna. He was the only child of Georgine and

¹ Article translated from Polish by Tomasz Podstawski; <http://salientify.com/>

Rudolf. Importantly, Georgine's father was a professor of chemistry at the University of Technology in Vienna. Erwin Schrödinger was born in an interesting family. His mother was half-English, half-Austrian. His father was a Catholic and mother a Lutheran. He, in turn, in his maturity, described himself as an atheist. He regarded science as an opportunity to reach divinity, understood, of course, in a metaphorical sense (Moore, 2015: 12). Knowing the English language from childhood and quickly reaching higher academic ranks, which allowed teaching, in 1914 he was noticed by prominent academics, such as Franz S. Exner, discoverer in the field of radioactivity and electrochemistry, and Friedrich Hasenöhr, who studied radiation and the dynamics of the related bodies.

An important element of the future scientific achievements of this world's great minds is a thorough education in adolescence and early adulthood. This was also true for Erwin Schrödinger. As a young man, he graduated from the excellent Viennese Theresian Academy. It is a private school with the rights of a public school, whose traditions date back to the 17th century. The school educated, inter alia, Kazimierz Twardowski – the creator of the Lviv-Warsaw School; a Nobel Prize laureate in chemistry – Max Perutz; and the future King of Spain – Alfonso XII; or the well-known physicist – Friedrich Hasenöhr.

Academic career

The first Polish trait present in the life and work of Erwin Schrödinger took place at the Institute of Physics in Vienna when the decision was being made on who would become the head of the Department of Theoretical Physics after Hasenöhr and Exner. The matter was difficult to resolve for political as well as national and racial reasons (Moore, 2015: 163). A Polish candidate, Marian Smoluchowski, appeared. He was an outstanding physicist who creatively developed the theory of Brownian motion. Smoluchowski's candidacy fell due to the threat it posed to German interests in Austrian Vienna. In order to clarify, it should be added that during the First World War, which was in progress at that time, this

matter was of great political significance, as the question of Polish independence became weighty and manifested on the international political scene. Professor Marian Smoluchowski, dying of dysentery in 1917, was no longer part of the dispute over the succession in the Viennese Department of Theoretical Physics. However, he was still present in the awareness of Erwin Schrödinger, who, inspired by the works of Smoluchowski thanks to Hasenöhl, recognized him as a worthy Boltzmann's successor in the department (Moore, 2015: 129). It should be noted that Marian Smoluchowski, born in Vorderbrühl near Vienna in 1872, attended the higher class of Theresianum at the same time as Fritz Hasenöhl, with whom he established a lifelong friendship. He graduated in physics in Vienna, worked in Glasgow and Berlin, and in 1899 received a professorial nomination in Lemberg (Lviv). In 1913 he became a professor of experimental physics in Krakow. It should be noted that the son of Professor Marian Smoluchowski, Roman Smoluchowski, also became a well-known physicist in a prestigious academic center, namely the Institute for Advanced Study in Princeton. This academic center will appear again in further considerations of this study.

Smoluchowski's work on Brownian motion², fluctuation and diffusion phenomena, as well as statistical basics of the Second Law of Thermodynamics³ were a significant part of Schrödinger's *Notebook*. Although the two men probably never met, the

² Brownian motion – chaotic movements of particles in fluid (liquid or gas) caused by collisions of suspended matter with liquid molecules. In 1827, Scottish biologist Robert Brown, while observing flower pollen in a aqueous suspension through a microscope, saw that it was in a continuous chaotic movement. Brownian motion is observed for microscopic particles smaller than one micrometer, regardless of their type. Particles move constantly, and their movement does not weaken. The speed of motion is greater for smaller particles and at higher temperature (Karatzas, Schreve, 1998: 47–127).

³ The statistical interpretation of the second law of thermodynamics and the related concept of entropy is important here. Entropy is a function of a state being a measure of the number of configurations (W) in which a specific thermodynamic state of a given system at a given temperature can be realized (the system tends to a state that can be reached in as many ways as possible in given conditions, so it aims to maximize entropy) (Karatzas, Schreve, 1998: 128–238).

diffusion equation, proposed by Smoluchowski and containing the determination of particles velocity, was met with great interest by Schrödinger. The equation was the key to a full understanding of the phenomenon called critical opalescence (Moore, 2015: 110).

Brownian motion reveals that the second law of thermodynamics is a statistical law. This means that in sufficiently small regions, entropy does not remain absolutely constant, but fluctuates around the average equilibrium value. In 1905 and 1906, Einstein and Smoluchowski independently provided the mathematical theory of Brownian motion in several major works of 20th century physics. Schrödinger recognized the significance of the fluctuation phenomenon and, studying the knowledge available at that time, made an original and important contribution to the development of the knowledge on this phenomenon (Moore, 2015: 128). Fluctuations became one of the key motives of his future scientific work. Schrödinger carefully studied the article which Smoluchowski included in the anniversary book published on the occasion of the sixtieth birthday of Boltzmann in 1904: 'On irregularities in the distribution of gas molecules and their influence on the entropy and the equation of state' (Smoluchowski, 1904: 754–780). Schrödinger's first work related to Smoluchowski's work was the solution of the equation for the diffusion in the presence of a gravitational field. He accomplished this during military service in the Komárom fortress (today's Hungarian-Slovak borderland). There, in the barracks, during the surprisingly calm conditions of the First World War, he wrote an important article on Brownian motion: *On the Theory of Experiments on the Rise and Fall of Particles in Brownian Motion* (Schrödinger, 1915: 289–295). Smoluchowski solved the same problem independently and published it almost at the same time, but this coincidence did not disturb Erwin; in fact, he was almost delighted that his results were confirmed by a renowned master of the subject.

Schrödinger's second work, related to the dynamics of statistical radioactive decay, was titled *Studies in Probability Theory of Schweidler Fluctuations, especially the Theory of their Measurement* (Schrödinger, 1919: 177–237). The first part of this work concerned several statistical issues. The more important second part is the extension

of his earlier theoretical approach, based on the Fokker-Planck equation, which concerned three different experimental procedures for measuring Schweidler fluctuations. In each case, he obtained a stationary probability distribution of the index, fluctuation of the index displacements for a given time, and fluctuation of the times required for a given 'Smoluchowski motion' parameter index (i.e. neutral point position σ , fluctuation range b , and time constant λ_3).

The above article is in fact an exercise in applied mathematics. It shows that Schrödinger, partially thanks to Smoluchowski, was a master of statistical theory; and that he was able to fill in with distinction the scientific vacancy that emerged as a result of the premature death of Smoluchowski. However, the more exciting problems of physics seemed to be elsewhere: in the theory of atomic structure and the theory of relativity.

The second Polish trace related to the person and work of Erwin Schrödinger is the world-famous Polish physicist Leopold Infeld who, after habilitation received a two-year research grant at Cambridge. In 1936 he became a scholarship holder at the Institute for Advanced Study in Princeton and began working with Albert Einstein in the field of motion equations in general theory of relativity. However, earlier in Cambridge, the Lviv professor cooperated with Max Born on a non-linear modification of Maxwell's equations. According to Max Born, the idea of Maxwell's equations was incompatible with the requirements of quantum mechanics. Born and Infeld began a research project together considering whether the ratio of matter to electromagnetic field can be interpreted from two opposing points of view. In the first, only the field exists, and the particles are field peculiarities; their masses result from field energy. In the second, in turn, the particles are the source of the field, they act in the field, but they are not part of it. They have a characteristic internal property of inertia measured by mass. The dispute over the understanding and meaning of quantum mechanics was still popular and not solved. Although quantum mechanics is a dualistic theory and it was a great success, Erwin Schrödinger was interested in the consideration of quantum mechanics as particles (Born, Max & Infeld, 1934: 425–451) that are the energy source of this field. This concept was presented in

detail by the Viennese professor in the work on a unified field theory. Schrödinger was very impressed with Born-Infeld's electrodynamics achievements and proceeded to transform Max Born's equations into complex six vectors (instead of real three-dimensional ones), thus simplifying mathematics. The unitary approach taken by Erwin Schrödinger referred to him for many reasons, including: his belief that the world is a universal consciousness; idealistic elements in his perception of science; nostalgia for real waves as the basis of reality; and growing alienation from progress in the physics of elementary particles. Undoubtedly, the Austrian physicist's views and scientific ideas were influenced by his deep and personal encounter with the philosophy of the Far East. It turns out that philosophical views have a definite influence on the meaning and development of exact sciences, i.e. molecular physics.

In Dublin

Let us return to the presence of Erwin Schrödinger in Dublin. Most importantly, Erwin Schrödinger himself was interested in coming to Ireland because of the increasingly stronger terror of the Nazis in the Austrian-annexed Third Reich. It was an unavoidable chance for Éamon de Valera, the then Prime Minister of Ireland⁴. Especially because the Dublin Institute of Advanced Studies (DIAS) was an ideal place for scientific development and teaching. Also the School of Celtic Studies, next to the School of Sciences, i.e. theoretical physics, owes its beginning to de Valera, who was aware of the importance of the Irish language. He regarded the Irish language as a crucial element of national culture, therefore it was important that the Irish people had a decent place devoted to this issue.

Éamon de Valera, shortly after becoming the Prime Minister of the Irish Government in 1937, assessed the possibility of establishing a higher education institute. De Valera witnessed the collapse of Dunsink Observatory in which Sir William Rowan Hamilton

⁴ It should be added that Eamonn de Valera helped another world-renowned Polish professor, J. Lukasiewicz, in a similar way by inviting him to Ireland after the Second World War (Fanning, 2018: 224).

(considered the most influential mathematician in Ireland) held a position of the Royal Astronomer of Ireland. After a meeting with prominent scientists in the fields of mathematics and astronomy, de Valera concluded that astronomy in Dunsink should be restored and that a higher education institute should be established.

One of the goals that de Valera was thinking of when he founded the institute was to create a meeting place for scientists from University College Dublin and Trinity College Dublin. For historical and religious reasons, academic contacts between the two institutions had not existed before. Initially, the Institute was located at Merrion Square 64 and 65. In addition to advanced studies on the Celtic language and theoretical physics, a new field of study was added in 1947: space physics.

De Valera's plan was to create a specialized research center based on the example that had existed earlier from 1930 in Princeton, New Jersey. Such a center in Ireland would not only raise the prestige of the newly formed young Irish state, but it would also have the task of raising the level of education on the Green Island. De Valera's plans were not easy to implement. The young Irish state, additionally involved in internal conflict after the previous civil war, encountered in 1940 economic problems related to the ongoing and developing Second World War. Internal resistance in the country against the so-called excess (Moore, 2015: 437), which was the Institute for Advanced Study, meant that the implementation of this concept was not easy. And yet, despite so many adversities, it has continued to this day. Eventually, the Institute-establishing Act was passed on June 6, 1939.

The Institute for Advanced Study in New Jersey, an independent research unit and a model for DIAS, was the center of theoretical research and intellectual investigation. It was founded in 1930 by Abraham Flexner. The Institute's motto consisted of two concepts fundamental for society: Truth and Beauty. Undoubtedly, these ideas referred to the ancient triad, which was complemented by Goodness, understood by Plato as the highest possible being, which every man more or less consciously pursues.

The Princeton Institute is best known for the presence of Albert Einstein and Kurt Gödel, who found their intellectual home there after emigrating to the United States. In principle, the Institute did not have the right to award scientific degrees, neither did it have practical facilities for theoretically considered experiments. All research has been left to outstanding scientists without a direct focus on a specific result.

According to the main founder, Abraham Flexner, the Institute's idea was to be based on the freedom of researchers who, in good, comfortable and peaceful conditions, could focus on their research work. It was a place of intellectual freedom, where in silence and like the medieval monks, free from administrative and excessive concerns, eminent scholars from around the world devoted themselves completely to research (Flexner, 1940).

The objectives and functions of the Institute include providing the possibility of supporting advanced research and conducting research in specialist fields of knowledge as well as publishing the results of the research. Graduates of the Institute, working under the supervision of scientists, may be allowed at a higher level at any university around the world with the consent of the board of the relevant school.

Let us return, however, to the Nobel Prize winner. Schrödinger began to fulfill his duties as the head of theoretical physics school, running two courses in quantum theory. Until then, there had been no courses at this level in Ireland. The series of lectures took place at two levels: the lower one introducing to wave mechanics, perturbation theory in quantum mechanics, electron spin, and lectures on the relativistic wave equation. The higher level, in turn, was an introduction to the research carried out at the school.

Despite the wartime difficulties and shortages, the Dublin Institute for Advanced Study was flourishing, meeting de Valera's hopes that Dublin would quickly become a world center of theoretical physics. Numerous international colloquia not only attracted large audiences and many speakers, but also raised the level of scientific works that were completed in Dublin at that time. The intellectual revival of Dublin and all of Ireland was noticeable. In addition, Ireland was not the wealthiest country at the time, although it was

a neutral state in the Second World War. In spite of this, the Institute was generously funded by the Irish taxpayer.

On October 7, 1938, Erwin Schrödinger and his family arrived in Dublin. In accordance with the wish of the family, they settled near the sea, in the Clontarf District on Kincora Road 23. As a passionate cyclist, Schrödinger had no problems with moving around Dublin and its suburbs.

The first public appearance of the Viennese professor in Dublin was *Considerations on causality* (November 14, for the University Metaphysical Society [Irish Times 1939.11.15.]). The lecture itself was well publicized and attracted a large audience, not limited only to philosophers. The Nobel Prize winner discussed several topics that he investigated in earlier works, such as: the inability to predict in classical physics due to experimental uncertainty of initial conditions; teaching general relativity, which is an inherent property of space and time and therefore is not predictable in traditional world understood in terms of time and space; the uncertainty principle of quantum mechanics, which introduces indeterminism into the behavior of microscopic objects. Schrödinger concluded that causality is not a necessity for logical thought, but he prefigured this view, with a quote from Miguel de Unamuno, saying that 'a man who has never denied himself was strongly suspected that he never says anything'. This was to express the paradoxicality of science, which, when describing something, examines reality; and by making a statement on the causality of reality, exposes itself to contradiction, but thus, thanks to it, science can still develop.

The third Polish theme related to the works of the Nobel laureate, Erwin Schrödinger, is the reception of his works in Poland. The only and excellent interpreter of the Viennese physicist's lectures in Dublin is Professor Stefan Amsterdamski. According to the author of this study, the thought of Professor Amsterdamski, an outstanding physicist and philosopher of science, was greatly influenced by the idea of science attempting to discover the truth, not only the scientific one, but also the one that shaped science as such.

For the Polish professor, the research practice conducted on the basis of scientific paradigms (that is, specific scientific theories that

can be replaced by other, better, more efficient and effective ones) cannot be considered as scientific. If a given paradigm claims the right to science, it must have a certain ideology of knowledge that serves as the highest instance, deciding on the paradigm's scientificity. The influence of Schrödinger's idea of knowledge mentioned above can be clearly seen here.

Similarly to Erwin Schrödinger, for Stefan Amsterdam philosophy is of paramount importance. It formulates certain ideals of science, has a decisive influence on its character, and the category of the ideal of knowledge is a bridge connecting philosophical reflection with research practice. While the Viennese professor referred to the Indian philosophy, the Warsaw scientist noted that, for example, he who treats science as a selfless pursuit of truth valid anywhere and anytime, will see its sources primarily in the cosmological and philosophical studies of the Greeks. He who in turn thinks that the essence of scientific knowledge is its strict mathematical character, that the extent of knowledge depends on the extent of mathematics in it, will emphasize the role of mathematical achievements of Babylonians.

According to the professor of the Polish Academy of Sciences, the ideals of knowledge have several functions. First of all, they set the boundaries of scientific activity, its theoretical possibilities; secondly, they define research problems, thus setting the direction for solving scientific problems. The third function of the ideals of knowledge is to determine the scientific ethos understood as norms that impose a gratuitous search for the truth, to publicize the results to allow their free verification, to recognize the objectivity of knowledge created in this way, regardless of time or space. The ethos of the ideals of science thus organizes the work of scientists and researchers within the framework of a community defined for them in order to develop and set a uniform research methodology for the paradigm.

What is life?

Coming back to the reading of the Dublin lectures *What is life?*, it should be added that the publication of Schrödinger's already

popular lectures had a huge impact not only on physicists who were convinced that their methods could solve biology problems, but also on biologists who were encouraged to think more rigorously in terms of mathematically formulated and physically tested models.

One of the best examples of the way in which Schrödinger considered the scientific explanation, encapsulating it in the frames of a miracle, is the perception of the 'physical aspects of the living cell' from the point of view of the laws of physics solely to state that reproductive life patterns deny these laws, and therefore a physicist is obliged to confirm the striking uniqueness of life. Harrison leaves to his fellow scholars the deeper insight into the complexity of studying the phenomenon of life by Schrödinger; his definition of chromosome as an 'aperiodic crystal', and the conclusions drawn by him in relation to the role that 'negative entropy' plays in the essence of life. It emphasizes the miracle that lies behind the phenomenon of life. Harrison writes:

Schrödinger feels respect for the mechanisms of life exactly in the same way as he conceives them, [...], what makes the book 'What is life?' so well-thought is its orientation towards broader, even metaphysical implications of what he considers as the object of clear scientific analyses (Gumbrecht, Harrison, Hendrickson, Laughlin, 2011: 15 – 16).

As one of the founders of quantum mechanics, Schrödinger was a key figure in the creation of molecular biology, radically altering the conceptual framework of biology. It is expressed in three ways. First of all, his wave formula in quantum mechanics, for which he received the Nobel Prize, was necessary in the theory of Linus Pauling regarding the chemical bond. Pauling's theory led to the 'morphologization' of chemistry, transforming the printed symbol of a chemical compound into a three-dimensional structure. This, in turn, led to the formation of a structural biochemistry with all known 'Lock and Key' biochemical interactions, such as antibody-antigen binding and three-dimensional protein structures. Most importantly, Watson-Crick's explanation of the three-dimensional DNA model was possible thanks to Pauling's structural chemistry.

The Austrian physicist was often neglected by the scholarly community in various periods of his life. The critics accused him of being overwhelmed by his own ideas and being not able to listen to other people, no matter how rational their arguments were. However, a tribute to his scientific achievements should be paid. Hendrickson argues that the ideas contained in *What is life?* are at the heart of the research project on cancer genetics (Hendrickson, 2014: 45–103).

Secondly, Schrödinger's book, *What is life?*, predicted the key periods of the heroic era of molecular biology (1953–970), which include the DNA information molecule (its 'aperiodic crystal') and the genetic code (its 'code'). He was the first to use the term 'code' in connection with biology, he is also widely recognized as the author of known metaphors used in molecular biology (i.e. 'code', 'program', 'transcription', 'translation').

Thirdly, Schrödinger's book motivated changes in the career path of many researchers who in the following decades became leaders in the new field of molecular biology (including Max Delbrück). So the proposals contained in *What is life?* shaped a broad conceptual environment, which is called the 'Schrödinger Perspective (SP). It was genocentric and, unfortunately, reductionist.

The concepts of mathematical simplicity, intellectual beauty, and scientific truth were so deeply interwoven in Erwin's mind that the discovery of this Lagrangian⁵ made the theory of physics irresistibly fascinating. Paul Dirac⁶ once said:

⁵ Lagrange's mechanics, understood metaphorically as Lagrangian, applies to systems for which the concept of potential energy or generalized potential energy can be introduced (these quantities are usually called potential and generalized potential, respectively). In these systems the mechanical energy of a system is preserved if the concept of potential energy exists for them; but if potential energy does not exist and only generalized potential energy does, then mechanical energy in general is not preserved. Other quantities, such as momentum, angular momentum, can be preserved or not – Lagrangian mechanics give conditions that allow to determine it easily (Gans, 2013: 7).

⁶ British theoretical physicist, one of the founders of quantum mechanics and quantum electrodynamics, 1933 Nobel Prize laureate in physics for contribution to the development of quantum mechanics (Farmelo, 2009).

I think that from all the physicists I've met, Schrödinger was [...] the most similar to me. I have come to an agreement with Schrödinger more easily than with anyone else. I think the reason for this is that Schrödinger and I had a very strong appreciation for mathematical beauty and this dominated our work. It was a kind of act of faith with us that all equations that describe the fundamental laws of Nature must have great mathematical beauty in them. It was like a common religion. It was a very profitable religion that can be considered the basis of most of our successes.

Regardless of the motivation, Schrödinger made a considerable effort in 1941–1943 to comprehend the specific consequences of Born-Infeld electrodynamics. His work had great formal elegance and showed his outstanding ability as a mathematical physicist, but there was no lack of new physical ideas – practical implementations. However, his belief that non-linear theories would be the key to future advances in physics proved to be fully justified.

Full Polish version of the article on page 109.

References

- Born, Max & Infeld, Leopold (1934) *Proc. Roy. Soc., London*, A144.
- Fanning B. (2018) *Migration and making of Ireland*, University College Dublin.
- Farmelo G. (2009) *The Strangest Man: The Hidden Life of Paul Dirac, Quantum Genius*, Faber & Faber.
- Flexner A. (1940) *I Remember: The Autobiography of Abraham Flexner*, New York: Simon and Schuster.
- Gans R.F. (2013) *Engineering dynamics: from the Lagrangian to Stimulation*, Springer.
- Gumbrecht H.U., Harrison R.P., Hendrickson M.R., Laughlin R.B. (2011) *What Is Life? The Intellectual Pertinence of Erwin Schrödinger* (tyt. oryg.: *Geist und Materie – Was ist Leben? Zur Aktualität von Erwin Schrödinger*), trans. L.A. Villarreal, Stanford University Press, Stanford.
- Hendrickson M.R. (2014) *Refleksje nad „Czym jest życie?” i jej zaskakującym znaczeniem dla biologii nowotworów ducha Schrödingera, „Zagadnienia Filozoficzne w Nauce”, LIV.*

- Karatzas I, Schreve S. (1998) *Brownian motions and stochastic calculus*, Springer.
- Moore W. (2015) *Schrödinger: Life and Thought*, Cambridge University Press.
- Schrödinger E. (1998) *Czym jest życie, fizyczne aspekty żywej komórki, Umysł i materia, Szkice biograficzne*, Prószyński i s-ka.
- Schrödinger E. (1915) Phys. z. 16.
- Schrödinger E. (1919) Sitz. k. Akad. Wiss. Wien, Math. – Naturwiss. KL 128.
- Smoluchowski M. (1904) Ann. Phys. 21 (4).

Patrick QUIGLEY

Józef Piłsudski. Dictator or Liberator?

Abstract: This is an edited version of a lecture to the joint Irish Polish Society and Polish Social and Cultural Association celebration on the centenary of Polish Independence, 11 November 2018 in the Polish House at 20 Fitzwilliam Place in Dublin. The lecture commemorates Poland's achievement of independence in early November 1918 in the aftermath of the Great War and the disintegration of the three empires which had ruled the country for 123 years. It focuses on the role of Józef Piłsudski as founder of the Polish state in light of the philosophy of the English writer, Thomas Carlyle on the role of the hero in history. Due to the political circumstances in which he found himself Piłsudski was a liberator, but was obliged to function as a benevolent dictator until a functioning parliamentary system could be developed. The lecture draws on the work of historians such as Norman Davies and Richard Watt, on Piłsudski's writings, the memoirs of his wife, Alexandra, and others who knew him. It also refers to a study by the Irish commentator, Brendan Clifford, comparing Piłsudski's approach to socialism and nationalism with the career of the Irish revolutionary, James Connolly.

Keywords: Poland, Independence, Liberator, Dictatorship, Józef Piłsudski, Thomas Carlyle, James Connolly, Polish Legions, Great War, Socialism, Nationalism.

Piłsudski's return to Poland

When you travel around Poland you will encounter in almost every town and city a statue or other memorial, sometimes more than one, celebrating the life and heroic exploits of Józef Klemens Piłsudski, the founder of modern Poland. When I ask Polish people what they think about Piłsudski, I get a lot of conflicting opinions; so today I will explore the person behind the heroic image and pose

the question: was he a dictator or liberator, or perhaps a mixture of both? His second wife, Alexandra, claimed that he aroused the hot or the cold in people, but never the lukewarm. I am no Piłsudski, but I hope I will not make you lukewarm today. On this special occasion it is appropriate that we remember the man who became Commander of Staff of the miniscule Polish armed forces 100 years ago. When he woke up on the morning of 11 November 1918, he knew he was facing the toughest fight of his life. Two days later he was Head of State, the supreme ruler of Poland. The story of how Józef Piłsudski managed to unite a fragmented country in the dramatic days and weeks after 11 November is one of the most remarkable in modern history.

The ending of the Great War was a time for rejoicing, a time of sad remembrance and also a time of hope that the great sacrifices would produce a new era of independence for suppressed nations. As a result of the war three great European empires – the Russian, the German and the Austro-Hungarian had crumbled. There had never been anything like it since the fall of the Roman Empire – and that took centuries to accomplish. Expectations of self-determination were high; patriots in many nations, including Ireland and Poland expected the post-war settlement at Versailles to allow them independence.

As it happened, the transition from domination to independence came much faster to Poland, though not altogether smoother. What problems did anyone attempting to rule Poland face on that cold November morning? After 123 years of partition the country was unprepared for the complex process of creating a modern state. The Regency Council in Warsaw, established by the German occupiers in 1917, had no popular legitimacy and very little power. Rival groups in Lublin, Poznan and Krakow were attempting to set up national governments. The National Committee in Paris, headed by Piłsudski's rival, Roman Dmowski, regarded itself as the successor to the Regency Council and was supported by the Allied Powers. Many of the major battles of the Great War had been fought on Polish territory leaving large tracts of countryside devastated with consequent food shortages. In November 1918 the country was in turmoil with peasant revolts, armed bands in the countryside,

strikes and attempts to set up soviets in some cities. Rather than coming together Poland appeared to be tearing itself apart. There was no agreement on national boundaries and local wars were breaking out; Ukrainians and Poles were fighting in eastern Galicia, Germans and Poles both claimed Silesia and Lithuanian nationalists claimed sovereignty over traditional Polish lands. Each nationality wanted to expand its territory at the expense of the others.

In the months following the armistice a provision of the Versailles Treaty allowed Germany to maintain 80,000 Wehrmacht troops in the eastern borderlands which threatened the fragile Polish independence. Tension was growing with Russia as the Bolsheviks began setting up new soviet republics – the beginning of a conflict that would ignite into a major war. Things were so bad that few people could grasp just how desperate the situation was. Piłsudski later admitted with typical understatement:

The chaos, inside and outside, for those first weeks awed me
(Humphrey: 188).

Only a short time previously he had been a prisoner in the German fortress of Magdeburg where his jailors showed him a newspaper. It featured an article about a new Polish government in Warsaw. Was he the Józef Piłsudski named in the article as the Minister for War? Unlikely as it appeared, he admitted to being the Minister. The jailors thought it was a Polish joke – the Minister for War sitting in a German prison; they all had a laugh and went about their business. It was a perfect summary of the political situation – Germany was firmly in control of Poland and intended to keep it that way. No one was more surprised than Piłsudski when two German officials appeared in his cell. Revolution had broken out in Germany and he was to be returned to Warsaw immediately.

His arrival at the Vienna station in Warsaw on the afternoon of Sunday 10 November was barely noticed by the populace. He would later say that he found power lying in the gutter and picked it up. Just like you would pick up something shiny and place it in your pocket. He was modest in his choice of metaphor, but slightly misleading. Power is the one thing people will do anything to

acquire and retain. Power is something you rarely find in the street, but the position in Poland was unprecedented. Within 24 hours of his arrival the Regency Council appointed him Chief of Staff of the 5,000 strong Polish army; on Wednesday the Council dissolved itself after transferring all its powers to Piłsudski as Head of State. One of his first engagements was to visit his lover, Alexandra, and Wanda, the daughter born while he was in prison. Piłsudski was separated from his first wife so he and Alexandra were unmarried. She wrote:

I had been afraid that Wanda would be shy and give him an unfriendly reception, but in the first few seconds of their acquaintance she made up her mind to love her father. She regarded him gravely, head a little on one side, and then held out her arms to him with a radiant smile (Memoirs of Madame Piłsudski: 271).

After a short reunion with his lover and daughter, he left to begin reconstructing the country. He was surprised at the pace of transformation:

In the course of a few days, without this man making any efforts, without any violence on his part, without any bribery ... something most unusual became a fact. This man became Dictator... this man issued edicts universally obeyed; his orders were listened to passively; willingly or unwillingly, they were executed; he nominated officials both military and civilian... I am only concerned with the fact, the simple fact, the historical fact, which I cannot otherwise describe than by using the word 'Dictator' (Piłsudski: 366–367).

He was careful in the words he used to describe this unique situation:

There was neither election nor violence. Here something quite different occurred, an achievement of the moral energy of the nation as it found itself in an exceptional situation.

It was typical of his modesty that he did not claim any credit for himself, but attributed his elevation to 'the moral energy of the nation'. He asked himself:

Where are we to seek the cause of the surrender of this power to the man known as Józef Piłsudski? How did he become Dictator of Poland without imposing his power by any violence ... whence this phenomenon? This man was welcomed for one thing for which he was considered extraordinary; one thing gave him the moral right to occupy this position ... he wore this uniform; he was the Commandant of the First Brigade (ibid).

The word 'dictator' has negative implications in English, but was used in Poland to describe Kościuszko and other leaders of rebellions against Russia. When Piłsudski assumed power in Poland his actions were not legal, but were not illegal either – the situation was unprecedented. He only accepted the role on condition that it was an unavoidable step towards establishing democracy. If the term dictator applies then he must be qualified as a 'benevolent dictator'. From the moment of his arrival he acted with all seriousness of a leader by gathering information. Delegation after delegation came to meet him. It was clear he had been preparing for this role all his life. He ruled by force of moral authority where the people were prepared to obey someone who appeared to have a plan, even if he had to improvise on occasion. His first task was to deal with the potentially explosive problem of the German garrison in Warsaw. Some of the soldiers had revolted and set up soviets; others were selling weapons in the streets. Piłsudski met a delegation of soldiers and persuaded them to surrender their weapons while he arranged for their evacuation to Germany.

The Hero in History

The 19th Century writer, Thomas Carlyle, saw history as a struggle between order and chaos. In his view chaos could be averted by the appearance of a hero who would restore balance to society, mainly by force of personality. We have seen in recent examples the horrors unleashed by societies that fall apart such as Syria and Yemen. Carlyle's remarks about Great Men could, of course, apply also to Great Women. Writing in 1841 he bemoaned the current lack of belief in heroes.

Show our critics a great man, a Luther for example, they begin to ... make him out to be a little kind of man. He was 'the creature of the Time,' they say; the Time called him forth ... Alas, we have known Times call loudly enough for their great man, but not find him when they called (Carlyle: 16).

Carlyle's views on heroism have been derided as simplistic by Social Darwinists, Marxists and others, but vindicated by philosophers such as the American, William James, who hypothesized a synergy between the hero and the environment in which they moulded each other. When Poland called at one of the most critical moments in her history, it was Piłsudski who answered. What kind of man was he? Norman Davies paints a devastating portrait in his history of Poland, *God's Playground* vol. 2:

First, he was a conspirator, not a statesman. His habits of mind were formed by the harsh realities of the Russian underground. He knew little of compromise or patient accommodation, and had little in common with politicians like Daszyński, the socialist, Witos, the peasant leader, or Dmowski, with whom he was later expected to co-operate.

Davies goes on:

... he was a fighter. His natural instinct when faced with an impasse, was to shoot his way out. This was to be the hallmark of his diplomacy, and in 1926, of his approach to constitutional problems.

The gunfighter reference is illuminating; he sometimes found himself in a position when the only option was to fight his way out of a tight corner, and it worked in a spectacular fashion in August 1920. Davies sums up:

Thirdly, he was a rogue elephant. He possessed all the political vices in full measure: he was wayward, reckless, rude, vindictive, childish, taciturn and unpredictable. He was embarrassing to his colleagues, and offensive to his opponents. He was incapable of observing Party discipline, or founding a coherent political movement.

How on earth could a person with all these flaws come to be ruler of a country of 30 million people and be accepted as the founding father of modern Poland? Professor Davies' indictment would be more than enough to destroy the reputation of any political figure. The answer lies in his conclusion:

But in 1918–21, he played a part in Polish History which no one can fairly deny. Like that of Churchill twenty years later, his 'Finest Hour' stood in the midst of a lifetime strewn with blunders and failures. Yet such was the force of his personality, the strength of his nerve, and the obstinacy of his resolution that he imposed his will on the lesser and more cautious men around him. There is no other figure in the recent history of Poland to whom Józef Piłsudski can be compared (Davies, 41).

His second wife, Alexandra, paints a more intimate portrait in her Memoirs of 1940:

He was the least egotistical of men, pliant in his outlook, always ready to listen to the opinions of others... And he was intensely shy. To the end of his life public speaking was an ordeal for him.

She explains his secretiveness as a reaction to the need to always be on guard against spies and informers. His relations with others are also viewed in a poetic light:

To him the human soul was a harp with many chords and he knew ... which ones to touch in making a friend or winning over a political opponent (Piłsudski: 151).

The historian, Richard Watt, described Piłsudski as:

Stern, silent, having no close friends but many close followers, Piłsudski enjoyed the respect of practically every Pole. Above all, Piłsudski looked the part of a leader. He invariably wore a plain military uniform without insignia. He was a handsome man of medium height, close-cropped grey hair, heavy eyebrows, thick moustache and piercing blue-gray eyes. His figure was sturdy without being too heavy. In Poland at a time when everybody

talked too much and revealed everything about himself, Piłsudski was reserved and impenetrable (Watt: 59–60).

Piłsudski's life of struggle

Józef Klemens Piłsudski was born on 5 December 1867, on his father's estate at Zulow, 60 kms north of Vilnius, the fourth of twelve children. On both sides he was descended from aristocratic families, but his father was unlucky with money and lost heavily; in 1874 they moved to a modest dwelling in Vilnius which Józef came to love. Alexandra suggests he had a Scottish ancestor, named Butler, who came to Poland after the rebellion of 1745. Piłsudski said he inherited his intellectual gifts from his father and his love of country from his mother. He spent long hours with her talking about the heritage and history of Poland. It was a difficult time to be a Polish citizen in the Russian Empire which attempted to suppress expressions of Polish identity in the aftermath of the 1863 rebellion. Józef read clandestine books in the Polish language smuggled from the Austrian partition zone. In 1887 he was wrongly accused of treason and sentenced to five years imprisonment in Siberia.

He followed in the footsteps of many Polish rebels, some of whom he met in their lifelong exile. When he returned to Vilnius he studied the programmes of the socialist organizations that were springing up. He saw the terrible conditions of many workers in the city who regularly had to work 14-hour days from 8.00am to 10.00pm with a half hour lunch break. He read Marx's *Das Kapital* in Russian, but was dismayed at his emphasis on goods over humanity. He was aiming at a fusion of patriotism and socialism that brought him into conflict with sections of the socialist movement.

It was then the fashion of socialism began, he wrote. This fashion came to us Vilnians from the east, from Petersburg. If I had met the Warsaw socialism of the time, which openly denied national questions and opposed the insurrectionary tradition, I should have so resisted its influence that I would have rejected the socialist idea itself (Clifford: 58).

He told a British Army advisor, Adrian Carton de Wiart, in 1919:

I'm a Lithuanian and we are an obstinate people (de Wiart: 78).

The remark highlights the importance of Piłsudski's regional identity – the multi-ethnic heritage of the Kresy, the borderland, in which Poles mixed with Lithuanians, Belarussians, Jews, Germans and Russians. He considered himself Lithuanian and Polish, rooted in the heritage of the Polish-Lithuanian Commonwealth which produced many of Poland's political and creative figures. He devoted himself to political work and became a founder of the Polish Socialist Party (PPS) and editor of its paper, *Robotnik* (The Worker), but opposed the socialists who adhered to the internationalist position espoused by Róża Luxembourg. In his view the workers were the most likely section of Polish society to rebel against the occupying powers. Known as 'Comrade Victor', he became a leader of an organization of conspirators, engaged in propaganda work and constantly on the move. In these circumstances he met his first wife, Maria, and converted to Protestantism to marry her in 1899. Due to their irregular lifestyle the couple drifted apart, but did not divorce. In 1900 he was captured by the Russian police and imprisoned in Warsaw. Friends urged him to feign madness which would lead to relaxed conditions. His acting was so convincing that the authorities transferred him to a sanatorium in Petersburg where he was rescued by a Polish doctor. The experience was a gruelling one for him from which it took time to recover.

He argued against terrorist activities in the 1905 Revolution, but in the following years, with Russia tightening its grip, he turned to bank and train robberies to fund the independence movement; but there was little public effect apart from notoriety and the partition seemed more acceptable to the mass of the population. He became absorbed in military studies and educated himself from books, especially on Napoleon and the 1863 Rising. Brendan Clifford described him as the first self-made general since Oliver Cromwell but, unlike Cromwell, he had to learn the trade in secret. The Russian repression was so intense that he decided to locate his activities in the Austrian partition where he could use Rifle Clubs as a cover. The

first of these clubs began activities in 1910 with one sporting rifle for every twenty members.

The Polish Legions in the Great War

The outbreak of the Great War in August 1914 gave Piłsudski the opportunity he had been waiting for. Unlike most socialists he welcomed the conflict as a means of ending the deadlock by which Poland was dominated. He described the situation in two sentences:

The problem of the independence of Poland will definitely be solved only when Russia shall be beaten by Germany – and Germany by France. It is our duty to lend our help to that aim... (Humphrey: 123).

He decided it was necessary to support Austria and Germany against Russia. Many Poles took different views, especially in the Russian zone where they were enticed by Russian promises that the war would bring autonomy. Piłsudski's main rival, Roman Dmowski, took this view, as did the artist and journalist, Casimir Markiewicz, who joined the Russian army and fought in the Galician offensive in the autumn and winter of 1914. The Polish-born writer, Joseph Conrad, then living in England, tried to educate the English public on the Polish dilemma; he argued that, whichever side they fought on

... the Poles must act. Whether this was a council of wisdom or not it is very difficult to say, but there are crises of the soul which are beyond the reach of wisdom (Conrad: 123).

The Rifle Clubs became the nucleus of Polish Legions which Piłsudski proposed would fight alongside the Austrian army. The Austrian authorities were suspicious, especially when Piłsudski launched a personal invasion of Russian-occupied Poland on 6 August 1914 with a small band of 163 fighters. They set out from Kraków on a mission that was symbolic as much as military. There were similarities with the Irish rebels in 1916 – a public gesture of defiance could resonate in the public mind and be successful in the long run. Within a week the Legion was in Kielce and displayed the red and white flag in the marketplace. Piłsudski declared:

We wanted the Polish soldier not to remain a mystical entity deprived of flesh and blood. We wanted Poland who had forgotten the sword so entirely since 1863 to see it flashing in the air, in the hands of its own soldiers (Humphrey: 129).

He issued a proclamation from the governor's palace announcing a Polish government in Warsaw with authority over the Legions. Of course, there was no such government, but throughout the episode Piłsudski acted as though he were the leader of a conquering army. Volunteers came across the border from Kraków, but the invasion failed to galvanize the local population – the fear of Russian reprisals was too deep. He was disappointed when he had to join the Austrian retreat in the face of Russian advances, but the Kielce operation was the beginning of the legend of Piłsudski as the inspirational leader. The Austrian Command chided him for unauthorized action, but recognized his value as a military organizer and permitted the Legions to operate as a separate force under Austrian command. In the following years Piłsudski fought in the trenches with the soldiers and imbued them with a strong belief in their cause.

After a year of our legionary fighting, I was indeed astonished that our handful was still alive, that it had not been entirely forgotten in that furnace of history (Clifford: 73).

The Legions became his power base, willing to sacrifice all to follow him, but a source of some resentment to those excluded from such intimacy. He drew on Legion members to set up the secret Polish Military Organization, the POW, to prepare for independence. These men and women would be vital elements in the cult that formed around Piłsudski at independence. His approach combined military activity with political strategy, recognizing that Russia would be defeated by the Central Powers; the next stage would be a struggle against Germany. By 1915 German and Austrian troops drove the Russians out of central Poland and proposed the creation of a Kingdom of Poland in the newly-occupied territory to be ruled by a monarch linked to Germany and Austria. The Germans planned to raise an army of 70–80,00 to guard the territory between Poland

and Russia – the Ober Ost, freeing German soldiers to fight on the Western Front. Once the need to fight Russia diminished Piłsudski withdrew his soldiers from the front line and marched to Warsaw.

It was technically a mutiny, but did not attract the usual penalty as the Germans were anxious to appease Polish opinion; in December 1916 they appointed a Provisional Council of State. Piłsudski agreed to join the Military Commission, but was wary of becoming a German pawn. The Legions were obliged to swear an oath of allegiance to the Kaiser in July 1917. When Piłsudski refused the oath, he was stripped of his command and the Legions broken up. In September the Germans brought him to the Magdeburg Fortress near Berlin where he was imprisoned in solitary confinement without access to information and unable to influence Polish affairs. It appeared the end of all he had worked for. He was treated with courtesy, but was not allowed books or papers, uncertain of his fate.

While I was a prisoner in Magdeburg, the hangman stood always behind me. I was never sure of my life. I was shut in as in the grave, completely cut off from the whole world. I often thought of dear things, as of a kiss with which a man goes to his grave (Humphrey: 173).

The rooms were cold in winter and he suffered from heart problems and rheumatism. The isolation was the worst ordeal and he feared he would go mad – this time in earnest.

For people so scrupulously isolated as I was at Magdeburg, life becomes an almost unbearable burden. This was the harder for me for I had been torn from a life so full of variety ... Often too in my long lonely strolls through the garden ... I saw the dear faces of friends, I almost heard their laughter ... (ibid: 171–172).

He lived so intensely in his mind that he feared becoming detached from reality and gave up smoking for a fortnight as a test of will-power. His situation mirrored that of Constance Markievicz in Aylesbury Women's Prison. She came close to a mental breakdown due to lack of communication, but found creative freedom when allowed to draw in a prison journal. Piłsudski found freedom in

writing, but had to keep his purpose secret from the German guards. He requested paper to compose a letter of complaint about his arrest and conditions. More paper was demanded as he claimed he had to struggle with the unfamiliar legal expressions. He compressed his writing and used ciphers to make the maximum use of space. The writings were about the experiences of his First Brigade and the lessons he learned, published afterwards in Poland as *Moje pierwsze boje* (My First Battles.) The Bolshevik revolution of November 1917 ended Russia's involvement in the Great War. Most of the belligerents had post-war plans for Poland – the Allies supported Dmowski's Polish National Committee in Paris with the aim of a Polish state dependent on France and Britain. In the east the Bolsheviks were selecting Polish comrades for a Soviet-style republic subservient to Moscow. Meanwhile in Warsaw the Regency Council acted as though it was in control of events; it appointed a new Prime Minister and attempted to gain international recognition.

Before his return Piłsudski had been a ghost Minister for War in successive Warsaw 'governments'. After 10 November his most urgent task was to brief himself on the most important changes in his absence. The more he learned the more daunting the task of reconstruction appeared. Thousands were unemployed and there was a lack of raw materials for industry. The Germans had carried away large stocks of copper, cotton and machinery. The Polish territories had six codes of law and at least four currencies; there was no co-ordination in the administrative systems and the train network was divided by two gauges. Almost everything was in short supply; students of Warsaw University crowded around the English teacher, William John Rose, whenever he took out his fountain pen.

Rebuilding Poland

Poland is technically ruined', Piłsudski told Socialist Party leaders, who hoped he would lead a social revolution.

For a while she must go on her hands and knees. This is not a time for experiments (Humphrey: 189).

He was faced with a number of daunting, almost superhuman challenges, but we should not imagine that Piłsudski united Poland all by himself. He had the enthusiastic support of millions of Polish people at home and abroad. Most importantly, he had the experience and discipline of the Legionnaires who formed the core of his new army. All through 1918 groups of Polish soldiers, formerly part of the Russian armies, had been appearing in the Eastern borderlands, making their way home. We can get some idea of the almost Biblical pace of events in the timescale for the second week of November. For the first two days Piłsudski devoted his time to listening to delegations reporting from across Poland. On Wednesday he created a Left-wing government which lasted for four days. The Regency Council dissolved itself on the same day, entrusting its duties and responsibilities to the Polish people in Piłsudski. Saturday, 16th November, was the sixth day of his return when he sent a message to the governments of Europe and America that Poland was an independent republic and requested her borders be respected. On the following day he announced a government cabinet with representatives from Socialists, Peasant parties and a scattering from the three partitions. Their first duty was to prepare a law for elections to the Sejm. At this juncture he said to the Socialist Party delegation:

Gentlemen, I am no longer your comrade. In the beginning we followed the same direction and together took a tramway painted 'red.' But I left it at the station marked 'Poland's Independence' while you are continuing the journey as far as the station 'Socialism' (Humphrey: 189).

Many have taken this statement as a repudiation of his earlier ideology, but it can also be seen as a desire to stand above party and class interests in the struggle to create Poland. He saw that socialism can be interpreted in different ways, especially in Russia:

They are all imperialists, more or less camouflaged, not excluding the revolutionaries. An elemental centralism is the mark of their minds, eternally tending to the absolute (Clifford: 92).

While he did not continue to the station marked 'Socialism,' and recognized the right of all classes to exist, he took many radical positions in later years and relied on left-wing parties for support. The deputy of the British Military Mission, Lt-Colonel Adrian Carton deWiart, arrived in Warsaw early in 1919 and later wrote:

... it has been my destiny to meet many of the great men of the world, but Piłsudski ranks high among them – in fact for political sense, almost at the top. His appearance was striking to a degree, and his air that of the conspirator (de Wiart: 77).

England's Prime Minister and de Wiart's political master, David Lloyd George, paused from repressing Irish demands for freedom, to express frustration with the Poles for choosing their own leader, describing Poland as:

an historic failure... which had won her freedom, not by its own exertions, but with the blood of others (Davies: 291).

Piłsudski surmised that Poland alone would be helpless against either Germany or Russia. The end of the Great War was only a hiatus in the struggle. In order to survive Poland would have to become a strong country in a federation with Lithuania, Byelorussia and Ukraine which became known as Piłsudski's Grand Design. The main problem was that the other nationalities were equally determined to live in independent states and the mixture of populations made it easier to stir up conflict than promote co-operation. Germany had raised expectations by recognizing an independent Lithuania in February 1918 and a Ukrainian state in eastern Galicia in April.

Wilno was deeply important to Piłsudski and he ensured it would be connected to Poland, going so far as to create the territory of Central Lithuania. The euphoria of early November soon began to dissolve; Piłsudski was attacked from all sides – the Right thought he was too Socialist and the Left attacked him for not being radical enough. On 23 November the Government announced an 8-hour workday with a maximum of a 46-hour working week and a social insurance scheme. Alarmed by what it perceived as rampant socialism the aristocracy and National Democrats began to

organize a military coup. The elections of January 1919 were based on universal suffrage with no restrictions on grounds of property, sex, race or religion. Piłsudski was working on a number of fronts – using the army to defend and extend borders and negotiating with the National Committee in Paris to prevent dual representation at the Versailles Peace Conference. Piłsudski won over the National Committee when he appointed Ignacy Paderewski as premier in mid- January in advance of the elections of 26 January.

When the soldier-artist, Józef Czapski, returned from a mission in Russia in early 1919 he had no idea where to find Poland – there were no signs, no custom posts, no border. Eventually he came to an inn and it was full of peasants and landowners, Jews and merchants all arguing and drinking vodka. Someone would shout ‘Up with Piłsudski’ and someone else would reply ‘Down with Piłsudski’. Then he knew he was in Poland; he was in a free country. Such a contrast to the silence he found in Russia where the wrong opinion could mean a bullet in the head (Czapska: 289).

Piłsudski’s character & beliefs

Brendan Clifford, has suggested parallels between Piłsudski and the Irish socialist and 1916 martyr, James Connolly. Both were steeped in the history of their respective countries and believed socialism had to move beyond a position of anti-nationalism to connect the struggle for social justice with the deep-seated aspiration for national freedom. They both recognized the importance of military struggle and formed military organizations to fight for independence. Connolly was deeply aware of the revolutionary independence movement in Poland, perhaps strengthened by his close alliance with Constance Markievicz. Connolly and Piłsudski allied themselves with Austria and Germany during the Great War. However, Connolly was executed by the British without gaining power while Piłsudski achieved power only to find it entailed an endless struggle with competing class, elite and regional interests.

Piłsudski studied the life and battles of Napoleon and in some minds, came to resemble him, especially in his attempt to stand

above sectional interests and political party intrigues. According to Alexandra, he accepted ultimate power reluctantly because he feared that the frail structure of the new State would not survive wrangling and indecision.

It was a position calling for the utmost delicacy of trust. If he held the reins too lightly they would drop from his hands and Poland would be delivered into the hands of quarrelling factions; if he pulled them with too much force the people themselves would rebel (Memoirs: 276).

It was hard to find a balance when the country was divided in almost equal measure between left, right and centre parties. The border wars helped him to galvanize the population in a common struggle, especially in August 1920 when the future of Poland as an independent state was in jeopardy. His strength lay in clarity of analysis that many of his enthusiastic supporters lacked. When urged to support a rebellion in Lithuania he responded:

Think sometimes how patient I have to be all the time. Don't believe that I am a magician who can do anything, and that Poland is already a power before whom its neighbours shake with fear (Jędrzejewicz: 92).

He preferred military life to politics; in war you can see your enemy, but in politics the enemies are all around. In 1920 he achieved his greatest triumph at the Miracle on the Vistula, one of the most decisive battles in European history. A few months later his vision of a Grand Design ended with the terms of the Treaty of Riga. The Polish delegation, under the influence of Dmowski's party, refused the Russian offer of Minsk leaving Belorussia divided and frustrating Piłsudski's dream of a Belarusian state allied to Poland. The nationalists looked to the past in drawing boundaries, but Piłsudski was looking to the future and the conflicts to come. When he died there was no-one who could replace him and the disaster he hoped to prevent came to Poland after his death in 1939. He retired from active politics, although he did not become an exile like his hero Napoleon on Saint Helena. Carlyle wrote of Napoleon's last days:

... it is notable how he still, to his last days, insists on the practical, the real. 'Why talk and complain; above all, why quarrel with one another? [he says to his followers] ... Say nothing, if one can do nothing!' He was a piece of silent strength in the middle of their morbid querulousness there (Carlyle: 314).

Piłsudski became a favourite subject for Polish artists, with treatments ranging from the depiction of the Field Marshall in all his glory in Casimir Markiewicz's idealized portrait, to the subject of caricature in which affection rather than scorn is evident.

If you tap against these memorials you will find they are hollow inside. But Piłsudski was not a hollow man – he was imbued with a strong belief in his people and country. He was not like an empty husk or a leaf whirled about in the wind, more like a great tree with roots reaching deep into the soil of history. He was one of those who could see into the currents of life, of nations and people. He belongs first to Poland as a reminder of the need to overcome narrowness and to allow vision to triumph over division. He belongs to Europe and the world and an example of the heroic individual who can overcome great obstacles and inspire millions. We can all learn from the life and struggles of Józef Klemens Piłsudski. And so, we leave him on that cold and dark November day 100 years ago when the people of Poland were waking up to the realization that they were free at last, but that freedom involved great challenges and great dangers. Resolving the problem of the German soldiers was easy compared to the tasks before him which we will commemorate and discuss on future occasions. I hope you appreciate we have been in the company of an individual who was remarkable in history. He was one whom Carlyle described as:

profitable company... We cannot look, however imperfectly, without gaining something by him. He is the living life fountain, which is good and pleasant to be near... On any terms whatsoever, you will not grudge to wander in such neighbourhood for a while (Carlyle: 2).

Summary in Polish

Józef Piłsudski – dyktator czy oswobodziciel?

Niniejszy tekst jest zredagowaną wersją wykładu wygłoszonego z okazji uroczystości 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Uroczystość odbyła się 11 listopada 2018 r. w Domu Polskim przy Fitzwilliam Place 20 w Dublinie przy współpracy Towarzystwa Irlandzko-Polskiego i Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego. Wykład upamiętnia odzyskanie przez Polskę niepodległości na początku listopada 1918 r. w następstwie I wojny światowej i rozpad trzech mocarstw, które rządziły Polską przez 123 lata. Autor omawia rolę Józefa Piłsudskiego jako założyciela niepodległej Polski w świetle spojrzenia angielskiego pisarza Thomasa Carlyle'a na rolę tego bohatera w historii. Ze względu na polityczne okoliczności, w jakich przyszło mu żyć, Piłsudski był wyzwolicielem, który jednak był zobowiązany do funkcjonowania jako oświecony dyktator aż do rozwinięcia się systemu parlamentarnego. Zwrócić należy uwagę na prace historyków takich jak Norman Davies i Richard Watt, teksty Piłsudskiego, wspomnienia jego żony Aleksandry oraz innych, którzy go znali. Wykład odwołuje się też do badań autorstwa irlandzkiego komentatora Brendana Clifforda, porównującego podejście Piłsudskiego do socjalizmu i nacjonalizmu z karierą irlandzkiego rewolucjonisty Jamesa Connolly'ego.

References

- Carlyle T. (1968) *On Heroes & Hero-Worship*, Oxford University Press, New York.
- Clifford B. (1985) *Connolly, the Polish Aspect*, Athol Publications, Belfast.
- Conrad J. (1925) *Notes on Life and Letters*, John Grant, London.
- Czapska M. (2018) *A Family of Central Europe*, Znak, Kraków.
- Davies N. (1981) *God's Playground A History of Poland, Vol 2, 1795 to the Present*, Oxford University Press, New York.
- Davies N. (1984) *Heart of Europe*, Oxford University Press, New York.
- Davies N. (2003) *White Eagle, Red Star*, Pimlico, London.
- Carton de Wiart A. (1955) *Happy Odyssey*, Pan Books, London.
- Humphrey G. (1936) *Pilsudski, Builder of Poland*, Scott and More, New York.
- Jedrzejewicz W. (1982) *Pilsudski: A Life for Poland*, Hippocrene Books, New York.
- Piłsudski J. (1931) *The Memories of a Polish Revolutionary and Soldier*, translated DR Gillie, Faber & Faber, London.

- *Memoirs of Madame Pilsudski* (1940) Hurst & Blackhurst, London.
- Reddaway W.F. (ed.) (1978) *Cambridge History of Poland from Augustus II to Pilsudski*, Octagon, New York.
- Rose W.J. (1939) *Poland*, Penguin Special, London.
- Watt R.M. (1998) *Bitter Glory, Poland and its Fate, 1918 to 1939*, Hippocrene, New York.

Barry KEANE

Remembering the Poets' Café '*Under the Picador*'

Abstract: With the establishment of the poetry café '*Under the Picador*' at the end of 1918, following Poland's regaining of independence, Warsaw's Picador poets cultivated a common identity with the performance of a poetry that combined the everyday and the universal. '*Under the Picador*' would come to symbolise and exemplify the many emotions that accompanied Poland's first months of independence; and the Picadors themselves were the first to proclaim a new democratic life for the nation's artistic outlook by altering, albeit temporarily, the relationship between the public and the poet.

Keywords: Polish independence, Warsaw, '*Under the Picador*', Picadors, Scamanders, Legacy

Introduction: a city poised to flourish

When the European war broke out in August 1914, it was thought that it would only last a couple of weeks and that the Russians would sweep all before them – a victory that the people of Warsaw were very happy to contemplate. It was with some considerable consternation, therefore, that the same population looked upon the German occupation of the city following the Russian evacuation in August 1915. This period of occupation was later described by the Futurist poet, Aleksander Wat, as one of 'ecstasies of famine' (Venclova, 1996: 14), and indeed the greatest threat to Warsaw's citizens was from hunger, as food shortages were at a critical level. Despite the occupation, however, cultural life flourished and when Poland did regain its independence in November 1918, the metropolitan character of Warsaw ran free. It would now be a city

where cafés and bars became spaces and meeting places for the intelligentsia and artistic bohemia, and where young poets and artists took on performative roles; roles that mirrored a vibrant cabaret scene which had captured the celebratory élan of the times (Makowiecki, 2013: 57–99). These reconstituted venues presented burgeoning poets in particular, eager to make their mark, with the possibility of connecting with new audiences and readerships. To the fore in this regard were the Picador poets – who in later years rebranded themselves as the Scamander poets – whose short-lived café enterprise *'Under the Picador'* would launch the stellar literary careers of Julian Tuwim, Jan Lechoń, Antoni Słonimski, Jarosław Iwaszkiewicz, and Kazimierz Wierzyński, all of whom would forge lasting literary legacies.

The Picadors (later Scamanders). Jan Lechoń, Julian Tuwim, Kazimierz Wierzyński, Jarosław Iwaszkiewicz, Antoni Słonimski (1926). *Wiadomości Literackie*, 51–52 (1926). Public domain

Scandal and notoriety

Initially the combined activities of Tuwim, Lechoń and Słonimski revolved around their involvement with the satirical revue 'Sowizdrzał' [*The Scamp*], whereas Lechoń and Tuwim solidified their positions as leading poets of the new era with the publication of their poems and pronouncements in the Warsaw University student literary journal *Pro Arte et Studio*, which gained national notoriety when Tuwim, on the verge of abandoning his Law studies, published a scandalous dithyrambic cityscape poem entitled 'Wiosna' ['Spring'], which featured disease-carrying prostitutes and slothful male protagonists (Stradecki, 1977: 35–38). The poem also conveyed the idea of democratising poetry through the broadening of its subject matter, to include, and, perhaps most importantly, express a solidarity with the masses – a Dionysiac convention expounded by Nietzsche and most notably encapsulated in the poetry of Walt Whitman. In broadening the subject matter of poetry to include the marginalised sections of society, Tuwim was essentially creating the vision of a nation teetering on the brink of a new modern era (Keane, 2004: 11–13). But if Tuwim had been looking to announce his arrival as a poetic *enfant terrible*, he couldn't have found a more disreputable way of doing so. Detractors were appalled by what they regarded as the poem's attack on beauty *per se* and its seeming dehumanisation of their fellow man. This debate went beyond the realm of committee room and most of Warsaw's newspapers and literary journals jumped aboard the bandwagon of condemnation (Grydzewski, 1928: 2).

Poets singing for their supper

Słonimski wrote that he couldn't actually remember the day or the month when he first thought of a poets' café in Warsaw, but seemed to remember first discussing the idea on a Warsaw tram (Słonimski, 1975: 184). He and his friend, Tadeusz Raabe, who had just returned from Russia having spent four years in a POW camp, were pondering the success of poetry cafés in Moscow and

Petersburg when the idea occurred to them to try their hand at a similar venture in Warsaw. Failing to find institutional support for his idea, Słonimski went to Tuwim and Lechoń, who were also seeking outlets for their work. Their petition was made to the censorship board, which at the time was pursuing a strict policy of confiscating subversive material. In their application they stated that their new café with its name '*Pod Picadorem*' [*Under the Picador*] would not be a centre for political activity but that its only function would be to 'defend the young artists of Warsaw.' A location was found in a small locale on Warsaw's most fashionable street, Nowy Świat, and an agreement was made with its owner Kazimierz Życki that the poets would receive the takings at the door, whilst Życki would keep all the proceeds from the food and beverages sold. The advertising campaign prior to the opening was extensive, with leaflets and posters containing mock-revolutionary tones calling upon the people of Warsaw and their fellow countrymen to attend:

The advertising campaign poster for the café's Opening Night on 29 November 1918. Public domain

Countrymen! Workers, soldiers, children, the elderly, people, women, intellectuals and playwrights.

Also in the same flyer, they exhorted the young artists of Warsaw *to unite* (printed in *Wiadomości Literackie* 51–52 (1926), 2).

The day before the opening of the café, Tuwim and Słonimski despatched their ad-hoc manager-cum-editor Mieczysław Grydzewski on an errand to invite fellow budding poet Jarosław Iwaszkiewicz, newly arrived to the city from the outlies of Kiev, to

perform alongside them on the opening night. When Iwaszkiewicz arrived in the small premises under preparation, he saw artists Kamil Witkowski and Aleksander Świdwiński in the process of producing life-sized murals, later described by Tuwim as *fragments of reality* (Tuwim, 1926: 2). In due course, Tuwim and Słonimski informed Iwaszkiewicz about their plans:

Starting the next day, we were to read poetry, give talks, and provoke discussion between poets and the public. We were to receive for our performance a fair share of the takings (Iwaszkiewicz, 1957: 184).

Earlier that month, Marshall Józef Piłsudski had entered the city, having been released from his imprisonment in Magdeburg. In the weeks that followed, Warsaw's streets were teeming with expectation and prone to outbreaks of violence. Such a climate determined the ambience of the café, which, according to Słonimski, was a model of sobriety and decorum amidst the surrounding chaos:

And so Picador had the character of a street theatre. There was no intimacy to be found, no distancing oneself from the masses of Philistines. [...] Anyone could enter Picador from the street for the modest sum of five marks. Vodka and meat were not sold; it was but a small cake shop where trembling poets read their poetry in front of an arbitrary public (Słonimski, 1975: 184).

The Picador Café's inaugural evening took place on 29 November 1918. The *carte de nuit* was a modest affair, offering as it did coffee, tea and cake. In addition to the menu, patrons could peruse a comic literary price list that included the prices of poems with dedications; and even marriage proposals were entertained. For the first half of the program, each poet took turns to recite their poetry. The second half of the evening's performance began with a comical discourse on art and its current forms, one which involved questions from the audience. This was followed by a speech entitled ['Inwektywa'] 'Invective' delivered by Tuwim, where he hailed the *triumphant tomorrow* and attacked a list of stereotypical societal figures whom he considered would make little or no contribution to the rebuilding

of the nation. This task he relayed to the workers of Poland, and consequently awarded them with ownership of the future:

With laughter and disdain, the future smacks your face, you sick weeds of the Great War, big city licks, blasé dissemblers, [...] lazy servants of fashion and luxury, bloodless and mediocre dandies of an old Europe. You must bleed and die in a great pool of blood!!! The time of the Workers is at hand (Tuwim, 1964: 778–779).

Tuwim's speech typified the Picadors' literary and political verbal attacks on current stereotypes and real people. Parodies performed by Słonimski, Lechoń and Tuwim closed the evening's entertainment, which also showed their ability to laugh at themselves:

Lechoń parodied dramatists, I – lyricists, and Słonimski – me ... and then it was all over (Tuwim, 1926: 2).

Various parodies and satirical sketches were performed over the course of the next three months. 'Under the Picador' would open every weekday night at 9.00 pm, and the entire performance would last for two hours, following which, the hungry and thirsty poets would ritually make their way across the road to The Turk restaurant for, as Iwaszkiewicz remembered with relish,

veal cutlet with egg, apple pie and excellent Turkish coffee, thick as porridge and sweet as honey (Iwaszkiewicz, 1957: 186).

Three days after the opening of the café, Tuwim sent his fiancée, Stefania, a letter informing her of the success of the café:

Our rules are as follows: the idiots – the listeners finance young writers. We do not seek to impose our convictions on anyone. It's all the same to us whether a good-for-nothing is a Futurist, Symbolist or Romanticist. He does, however, provide us with funds, and we young and independent artists are focused on working together to this end (Januszewski, 1996: 172).

As a reference to the audience, the word 'idiots' may be a stock epithet carried over from the language of the cabaret. But whether

Tuwim at this stage harboured prejudicial sentiments or not, he clearly understood the importance of the Picadors forging a career in direct partnership with the public, who would, through its support, both endorse and financially support their efforts. The Picadors' disinclination to compartmentalise writers according to literary bent is also plainly expressed and is consistent with their insistence in their writings that 'talent' was a writer's most important quality (Słonimski, 1975: 186).

A new arrival

Over the following months, other debutant poets recited their poetry in the café. However, it was the debut of Kazimierz Wierzyński that would make the greatest impact. Wierzyński had earlier attended, along with his childhood friend, Wilam Horzycyca, a number of evenings in the café. Therefore, having been intimate with the Picadors' program, it is probable that Wierzyński both adapted his poetry to suit the climate of the café, and redirected its address in terms of its poetic appeal to the masses. Encouraged by Leopold Staff (a proponent of the writings of Nietzsche and Saint Francis of Assisi, and an elder statesman of the world of Polish poetry), Wierzyński arranged to visit Tuwim in his apartment on Królewska Street on the evening of 23 January 1919. Of their first meeting Tuwim wrote the following in a letter to his fiancée, Stefania, dated two days later:

Leopold Staff is paying me a visit tomorrow, Karski, Przysiecki and Wierzyński are also coming along. That last chap is wonderful. In fact, he came to see me the evening before last, introduced himself and proceeded to tell me how great an impression my book had made upon him [...] He's simply a delight and writes incredibly joyful things! A merry fellow, a Whitmanist, healthy, young, with a gravitation towards alcohol... (Januszewski, 1996: 178).

Later that evening, Tuwim, reciting Wierzyński's poem 'A Buzzing in my Ears' ['Szumi w mej głowie'] introduced Wierzyński to the audience of 'Under the Picador' for the first time. Wierzyński's

joyful poetry and handsome mien made him an instant success with the public. Whereas his predilection towards alcohol and his sociable nature enabled him to quickly settle into the group's idiosyncratic lifestyle. He warmed in particular to the late nocturnal conversations in *The Turk*, which continued to be an important ritual (Wierzyński, 1983: 7).

Closure and legacy

Sometime in early 1919, the Picadors accepted a proposal from the Futurist poets, Anatol Stern and Aleksander Wat, to join them at their premises in the basement of the Hotel Europejski. Despite hopes of even greater successes, the move to the upmarket hotel belied the notion of poetry on the street; and with the general public little able to afford such a setting, attendances fell dramatically. In addition, the repertoire was less rigid than the old Picador Café performances; and often, uninvited guests would provide spontaneous recitals. Relations soon soured. Poetic evenings took place on a less regular basis, and by the end of February 1919 the entire enterprise had been brought to a close (Iwaszkiewicz, 1957).

From its inception, *'Under the Picador'* both symbolised and exemplified the many emotions that accompanied Poland's first months of independence. The Picadors crystallised a societal transformation occurring within the country by altering, albeit temporarily, the relationship between the poet and the public. What

'Under the Picador' poster. Public domain

was most important, however, was the fact that the café itself did not pose any barriers to the wider public other than the low cost of the entrance fee. The success of the café had an immediate beneficial effect in that the poets were able to organise the publication of their collections, and in conjunction with the café's success, the Picadors also had the opportunity to sell

their books on the premises. These books sold in their thousands. Stemming from the time of *'Under the Picador'*, the Picadors (who would rebrand themselves at the end of 1919 as the Scamanders, prior to the launch of their poetry journal *Skamander*) harnessed a principle of artistic difference whilst cultivating a common identity in both the eyes of the public and Warsaw's literary agora. Wierzyński described in later years the Picadors' program as having been a combination of the everyday and the universal (Wierzyński, 1991: 99–100). This was no vague reminiscence, but rather an insightful summation of both the topographical nature of a poetry group located in the beating heart of the city and the performative nature of their poetry, which in many respects collectively encapsulated the vision of a nation that had one foot in the past and the other firmly in the present; and with an eye on taking the next stride forwards... towards the future.

Today the story of the Picador Café has all but faded from popular memory, but its location is marked by a memorial tablet that's an immovable fixture on the itineraries of Warsaw's increasingly popular literary tours. Imagination can also make up the shortfall; and with a great deal of artistic licence, the poem I have penned, and which is featured later in the poetry section of this annual, has attempted to reinvigorate memory, capture the climate of the café, and convey in part the Picadors' performative brilliance.

Barry Keane's poem *'Picador'* printed on page 145.

Wspomnienia o kawiarni literackiej ***Pod Picadorem***

Kawiarnia literacka *Pod Picadorem* powstała pod koniec 1918 r. wkrótce po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Warszawscy poeci związani z tą kawiarnią kultywowali wspólną tożsamość, przedstawiając poezję łączącą w sobie wartości zwyczajne i uni-

wersalne. Kawiarnia stała się symbolem i przykładem wyrażającym liczne emocje towarzyszące pierwszym miesiącom niepodległej Polski, a sami Skamandryci jako pierwsi ogłosili początek nowego demokratycznego życia dla artystycznej postawy narodu przez wprowadzenie zmiany, aczkolwiek tymczasowej, relacji między czytelnikami a poetą. Kawiarnia *Pod Picadorem* miała charakter ulicznego teatru. Autorzy – artyści mieli czytać poezję, przemawiać i inspirować dyskusje między poetami a czytelnikami. Nie było w nim intymności ani dystansowania się wobec masowego odbiorcy. Do kawiarni każdy mógł wstąpić z ulicy za jedyne 5 marek. Była to mała ciastkarnia, w której poeci czytali swoją poezję przed przypadkową publicznością. Poeci jasno wyrażali niechęć do zaszufladkowania artystów pod względem literackich zamiłowań, co podkreślali w swoich tekstach, mówiąc, że talent jest najważniejszą wartością pisarza. Pamięć o kawiarni *Pod Picadorem* niemalże znikła z powszechnej świadomości. W miejscu, gdzie stała kiedyś kawiarnia, znajduje się dziś tylko płyta pamiątkowa, która jest stałym punktem programu dla cieszących się coraz to większym zainteresowaniem wycieczek literackich. Wyobraźnia może uzupełnić ten niedobór. W sekcji poetyckiej tego rocznika prezentujemy wiersz pt. *Picador*, który z dużą swobodą artystyczną próbuje ożywić pamięć, uchwycić klimat kawiarni i oddać – przynajmniej w części – świetność artystyczną Skamandrytów.

References

- Grydzewski, M. (1928) „Wojna o *Wiosnę* Tuwima” [‘The War over Tuwim’s *Spring*’], *Wiadomości Literackie* (20): 8.
- Iwaszkiewicz, J. (1957) *Książka moich wspomnień* [The Book of my Memories] (Kraków: Wydawnictwo Literackie).
- Januszewski, T. (1996) „Pikadorczy” [‘The Picadors’], *Rocznik Warszawski* (26): 161–182.
- Keane, B. (2004). *Scamander. The Poets and Their Poetry* (Warsaw: Agade).
- Makowiecki, A. (2013) *Warszawskie Kawiarnie Literackie* [Warsaw Literary Cafés] (Warsaw: Wydawnictwo Iskry).
- Tuwim, J. (1926) „Nasz pierwszy wieczór” [‘Our First Evening’], *Wiadomości Literackie* 51–52, 2.

- (1964) *Dzieła*, t. 5. [*Collected Works*, vol. 5]. Ed. Janusz Stradecki (Warsaw: Biblioteka Narodowa).
- Słonimski, A. (1975) *Alfabet wspomnień* [An Alphabet of Memories] (Warsaw: Państwowy Instytut Wydawniczy).
- Stradecki, J. (1977) *W kręgu Skamandra* [In the Scamander Circe] (Warsaw: Państwowy Instytut Wydawniczy).
- Venclova, T. (1996) *Aleksander Wat. Life and Art of an Iconoclast* (New Haven & London: Yale University Press).
- Wierzyński, K. (1983) „Dziennik poety [The Poet's Diary]”, *Tygodnik Powszechny* 42, 1–7. – (1991) *Pamiętnik poety* [The Poet's Memoir] (Warsaw: Oficyna Wydawnicza Interim).

Paul TAYLOR

Joseph Conrad and the Otago

Abstract. How Joseph Conrad-Korzeniowski took command of the trading steamer, the Otago, in 1888 with details of his only seagoing command which the writer used in such tales as *The Shadow Line* (1917). The ship was decommissioned in 1931.

Keywords. Joseph Conrad, Józef Teodor Konrad Korzeniowski, Otago, *'The Shadow Line'*, Tasmania.

The Otago was an iron barque built by Stephen and Sons of Glasgow in 1869. She weighed 367 gross tons and was one of a number of similar vessels intended for the Eastern trade, under the heading of 'general cargo'. In 1872 it was purchased by the firm of Simpson and Sons, Adelaide, and was transferred to Australian registry. The Otago thenceforth mainly sailed between S. Asian and Australasian ports. On Dec. 4, 1887, while the ship was in the Gulf of Siam, its captain, John Snadden, died of heart disease and, in conformity with normal procedure at the time, was buried at sea. Under the temporary command of the first mate, Charles Born, the Otago was worked up the Menam River to Bangkok where a search began for a captain to take her to Sydney, her next destination. After some delay, Józef Teodor Konrad Korzeniowski, the future Joseph Conrad, was chosen as interim skipper. He was then in Singapore, having resigned the post of first mate on the Vidar, a coastwise trading steamer. Korzeniowski proceeded by ship to Bangkok and joined his command on Jan. 24, 1888.

Various difficulties delayed the ship's departure until Feb. 9. Calms and contrary winds as well as an outbreak of sickness (cholera?) on board made for a slow voyage, and the Otago only

arrived at Sydney with its cargo of sandalwood on May 7. This is the voyage described in *The Shadow-Line* (1917). On May 22, the *Otago* set sail for Melbourne on a round trip, arriving back at Sydney on July 11. Korzeniowski then persuaded the owners to let him take a cargo of fertiliser, soap and tallow to Port-Louis in Mauritius via the hazardous Torres Strait (between Australia and New Guinea). The *Otago* arrived in Port-Louis on Sep. 30, 1888, staying seven weeks. During this period, the captain apparently carried on a love affair with Eugénie Renouf, a local planter's daughter. This episode forms the basis of the short story '*A Smile of Fortune*', published in 1911.

The *Otago*, now carrying a cargo of sugar, set out for Melbourne on Nov. 21, 1888, arriving there on Jan. 4, 1889. The captain then made further voyages to Minlacowie, South Australia (Feb. 22 – March 1), thence to Adelaide, arriving March 26. There then appears to have been a disagreement between Capt. Korzeniowski and the vessel's owners. Accounts of this differ. One version is that the captain's uncle, Tadeusz Bobrowski, owner of a large estate in what is now the Ukraine, had sent Korzeniowski a letter saying that the latter's Russian nationality, which he had long wanted to renounce, was about to be cancelled and, as he was now a British subject, he was free to make a visit to his uncle's estate at Kazimirówka (near Zhitanis). Another version is that the owners, concerned at the risks he had taken on the voyage to Mauritius, wanted him thenceforth to make only coastwise voyages in Australian waters. Korzeniowski, on the other hand, wanted to sail the *Otago* to S. Africa. Whatever the explanation, Capt. Korzeniowski suddenly resigned his command on March 26, 1889 and took ship for Europe, arriving at Southampton on May 14. These sudden changes of direction were characteristic of Korzeniowski and certainly did not help his employment prospects. He was not employed again until April 1890, and not on a seagoing ship but on the Congo Company's decrepit steamer *Roi des Belges*, then at Kinshassa. Korzeniowski had begun to write his first novel in Autumn 1889, and took the manuscript of what was to be *Almayer's Folly* to Africa with him. The 1890 Congo voyage, of course, inspired '*Heart of Darkness*' (1902). The *Otago* was Conrad's only seagoing

command and *The Shadow Line*, his novel about the voyage from Bangkok to Sydney, is an epic of misfortune and courage, though the author greatly exaggerated the difficulties of the journey. Conrad dedicated the novel to his son Borys, then serving as a lieutenant in the British forces in France. The father sees his son's wartime experiences as a transition between youth and maturity, similar to his own 'shadow line' when he commanded the *Otago*. The cruel description of Capt. Snadden's madness and irresponsible behaviour was entirely invented by the author and may have been influenced by Conrad's ambiguous feelings towards his own father, the Polish patriot Apollo Korzeniowski.

The latter history of the *Otago* may be summarised briefly: after a humdrum career as a mixed cargo ship (from 1905 on based at Hobart, Tasmania) the *Otago* was decommissioned in 1931. While all the (wooden) superstructure was stripped off, the barque's iron hull was abandoned partially sub-merged on the Derwent River at a place since then called Otago Bay. In fact, of the eighteen ships sailed in by Conrad, the *Otago* is the only one which can (partly) be seen today. It goes without saying that any item from this ship (as from any Conrad ship) would be of interest to lovers of the great novelist's work. Conrad, always an enthusiast for sail, loved this ship, describing it as 'an Arab steed in a string of carthorses'.

Summary in Polish:

Joseph Conrad-Korzeniowski i „Otago”

Joseph Conrad-Korzeniowski objął dowodzenie statkiem handlowym „Otago” w 1888, a szczegóły tej wyjątkowej morskiej żeglugi wykorzystał w takich utworach jak *Smuga Cienia* (1917) i *Zwierciadło morza* (1906). Statek pełnił służbę do roku 1931. „Otago” był żelazną barką napędzaną parą, zbudowaną przez Stephen and Sons z Glasgow w roku 1869. Ważył 367 ton i był jednym z wielu podobnych statków przeznaczonych do handlu ze Wschodem i służących do przewozu różnych ładunków. Korzeniowski dowodził statkiem w okresie od 24 stycznia 1888 r. do 26 marca 1889 r., kiedy nagle zrezygnował z tej funkcji i popłynął statkiem do Europy. Dotarł do Southampton 14 maja. Te nagłe zmiany decyzji były charakterystyczną cechą Korzeniowskiego i z pewnością nie ułatwiały mu znalezienia pracy.

Wrócił na statek dopiero w kwietniu 1890 r. i to nie na statek morski, ale na stary zdezelowany parowiec „Roi des Belges” firmy Congo Company. Jesienią 1889 r. Korzeniowski zaczął pisać swoją pierwszą powieść. Kiedy wyruszył do Afryki, zabrał z sobą tekst, z którego później powstała powieść pod tytułem *Szaleństwo Almayera*. Wyprawa do Kongo w roku 1890 stanowiła inspirację do napisania *Jądra ciemności* (1902).

References

- Knowles, O. and Moore, G.M. (2000) *Oxford Reader's Companion to Conrad*, Oxford U.P.
- Najder, Z. (1983) *Joseph Conrad: a Chronicle*, Cambridge U.P.
- Sherry, N. (1966) *Conrad's Eastern World*, Cambridge U.P.

Patrick QUIGLEY

A Memento of Joseph Conrad?

Abstract: How a metal object believed to part of Joseph Conrad's ship, the Otago, was found in Cork and donated to the Irish Polish Society for safe-keeping. What is it and what is it for?

Keywords. Joseph Conrad-Korzeniowski, Otago, Cork, Paul Taylor, Maria O'Shea.

In October 2018 the Irish Polish Society received an unusual email from a woman named Maria O'Shea. She owned a piece of metal which she believed to be a portion of the Otago, the first ship captained by the Polish-English author, Joseph Conrad-Korzeniowski in 1888.

I moved into a house purchased by a friend when studying at University College Cork (2005). The house was previously owned by a conservation architect. The piece was found in an old shed at the back of the house.

According to Maria O'Shea the piece had been left behind by a previous owner when the house was sold. It was mounted with an

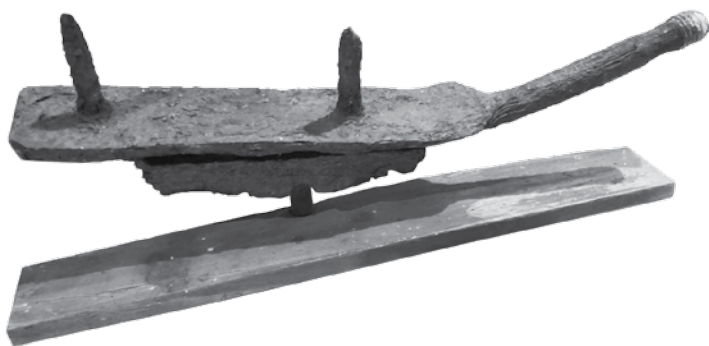
(10.02.2019) Paul Taylor & Maria O'Shea examine the memento in the Polish House. Photo by Patrick Quigley

inscription in Polish which nobody could translate. After some time, a Polish woman who came to live in the house read the inscription and inquired how a piece of Conrad's ship found its way to Cork.

As Cork is a major seaport it might not be surprising as it seems. The Polish woman wrote to the Joseph Conrad Museum in Warsaw who were willing to accept the piece, but time passed and the contact was not followed up. Meanwhile Maria came to work in Dublin and made a return visit to Cork where she:

spotted the piece outside so I'm afraid it's not in good condition. The original mounting board with the inscription is unfortunately broken and the inscription is lost.

She offered the piece to the Irish Polish Society and brought it to an event in the Polish House on 10 February, 2019 where it was examined by Paul Taylor, an expert on the life of Joseph Conrad (see *A Difficult Friendship. Joseph Conrad-Korzeniowski and Roger Casement* by Paul Taylor, IPSY Vol. 4, 2017) and has written a major study of the writer. While it is impossible to definitely declare that the piece comes from Conrad's ship Paul is of the opinion that it is most likely a angle frame (connecting plate) detached from the hull. The remains of the metal skeleton lie in shallow water in Australia and it would be easy for a diver to detach sections of the ship. Although the provenance is impossible to follow the confirmation of

(16.02.2019) A part of Joseph Conrad's ship, the Otago, found in Cork with an inscription in Polish. Photo by Jason Dolan

the plaque in Polish weighs the evidence in favour of it being a part of the Otago. There would be no monetary value in making such a claim if it were not true.

The souvenir has been preserved in a secure place in the Polish House in Dublin. Due to work on the house it has not been possible to restore it to its original condition, but it will hopefully be attended to in the near future. Conrad was a literary artist of world stature and it is fitting that a connection with one of the most famous ships in world literature should be on public display where we celebrate connections between Polish and Irish culture. The Irish Polish Society is grateful to Maria O'Shea for donating this unique artefact.

May, 2020

Summary in Polish

Pamiętka po Josephie Conradzie-Korzeniowskim?

W październiku 2018 r. Towarzystwo Irlandzko-Polskie otrzymało niecodziennego maila. Nadawczynią była nieznajoma kobieta o nazwisku Maria O'Shea z Corku, utrzymująca, że jest w posiadaniu metalowego przedmiotu, który miał być częścią statku „Otago”, dowodzonego w 1888 r. przez Josepha Conrada-Korzeniowskiego. Przedmiot ten pozostawił w jej domu poprzedni właściciel budynku. Umieszczony był na nim napis w języku polskim, sugerujący, że jest to właśnie fragment statku Korzeniowskiego. Niestety polska inskrypcja nie zachowała się. Maria O'Shea przyjechała do Domu Polskiego 10 lutego 2019 r. i na ręce Paula Taylora przekazała zagadkowy obiekt Towarzystwu Irlandzko-Polskiemu. Przypuszczać należy, że jest to metalowy uchwyt służący do mocowania lin okrętowych na burcie statku. Prawdziwe przeznaczenie i fachowa nazwa przedmiotu pozostają jednak nieznane. Domniemana część omasztowania statku Josepha Conrada przechowywana jest w dolnej kondygnacji Domu Polskiego w Dublinie.

Katarzyna GMEREK

Daniel Kęszycki. Powstaniec wielkopolski i dyplomata irlandzkiego pochodzenia

Abstrakt: Niniejszy artykuł opowiada historię Daniela Kęszyckiego (1884–1936), jego powiązań rodzinnych z Wielką Brytanią i Irlandią oraz jego działalności na rzecz odbudowy państwa polskiego w latach 1918–1922. Autorka nie jest historykiem wojskowości, dlatego szczegółowe aspekty walki zbrojnej pozostawione zostały specjalistom od powstania wielkopolskiego i powstań śląskich. Punktem zainteresowania jest tutaj przede wszystkim osoba Kęszyckiego, a jeśli wydarzenia historyczne, polityczne i ludzie, to widziane przez pryzmat tej osobowości, opisywane w jego wspomnieniach z wielkim poczuciem humoru. Polacy pochodzenia irlandzkiego są przedmiotem badań autorki od kilku lat, jednakże dotąd dotyczyły one tylko Dzikich Gęsi, potomków emigrantów z XVIII w. Może wydawać się ciekawym, że pisząc wspomnienia o Danielu Kęszyckim, pewien dziennikarz porównał go do literackiej postaci Ketlinga of Elgin, szkockiego oficera z XVII w. walczącego u boku Polaków („Czas”, 4 XI 1936). Jako wielbicielowi Sienkiewicza porównanie mogłoby się Danielowi podobać, choć pewnie mógłby się zastanowić, czy rozpoznaje siebie w postaci melancholijnego szkockiego górala... Po zakończeniu swojej działalności politycznej w 1923 r. Daniel Kęszycki zaczął spisywać pamiętniki z lat 1918–1922. Uczynił to w języku francuskim, ponieważ nie władał polszczyzną pisaną w wystarczającym stopniu. Podzielił je na trzy części: pierwsza dotyczyła walki zbrojnej w powstaniu wielkopolskim 1918–1919; druga jego działalności jako tłumacza i dyplomaty w późniejszym okresie powstania (1919 r.); a trzecia była poświęcona powstaniom śląskim 1919–1922 r. i jego działalności w tym czasie jako konsula Rzeczypospolitej Polskiej w Opolu. Pierwsza część wyszła drukiem w przekładzie jego drugiej żony Heleny Krawczyk (Kęszycki, 1932) (niedawno też ukazało się nowe krytyczne wydanie (Kęszycki, 2018). Drugą część w przekładzie córki Janiny Szuman opublikowano w 2004 r. (Kęszycki, 2005). Część trzecia niestety zaginęła. Rodzina Kęszyckich została

wysiedlona przez Niemców z Błociszewa w 1939 r. i niestety nie zachował się oryginał żadnej z części. Jednakże, mamy do dyspozycji część pierwszą, która była autoryzowanym przekładem i część drugą przełożoną przez córkę Kęszyckiego. Pamiętniki te, w tym krytyczne wydanie części pierwszej Danuty Płygawko i Danuty Zydorek, oraz relacje współczesnych, jak i archiwalna prasa, były podstawą niniejszego artykułu. Kęszycki, właściciel ziemski z Błociszewa pod Śremem, walczył w powstaniu wielkopolskim, później działał jako tłumacz dla Naczelnej Rady Ludowej (NRL), a jeszcze później był polskim dyplomatą na Śląsku i w Gdańsku. Odkrył Polskę, będąc już dorosłym i zaangażował się w walkę o wolność. Postać ta nie jest szerzej znana poza Wielkopolską, a o jej korzeniach irlandzkich i kosmopolitycznym wychowaniu wiedzano dotąd niewiele. Nie starczyło czasu i środków, aby przebadać wszystkie dostępne archiwa, w tym zagraniczne, dlatego praca ta jest jedynie przyczynkiem i można żywić nadzieję, iż kiedyś uda się uzupełnić te liczne luki informacyjne nową, większą publikacją.

Słowa kluczowe: Daniel Kęszycki, Margaret Murphy, powstanie wielkopolskie, powstania śląskie, germanizacja, Śrem, Wolne Miasto Gdańsk.

Stefan Wędrowiec

Daniel Kęszycki urodził się w Londynie, Stamford Hill, 45 Stro-ma Terrace Seven Sisters Road, 1 lipca 1884 r. (Kopia aktu urodzenia, General Register Office). Jego ojcem był Stephen Kęszycki, „wholesale confectioner”, a matką Margaret z domu Murphy. Niestety możemy tylko próbować wyjaśnić, jak doszło do tego, że potomek starego i zamożnego rodu wielkopolskiego miał się w Wielkiej Brytanii rozmaitych zajęć takich jak sprzedawca słodczy albo (według innych dokumentów) pomocnik dentysty (a w rodzinnej legendzie funkcjonuje do dziś jako lekarz okrętowy na statkach handlowych). Jedynymi informacjami, które mamy, są ustne przekazy, częściowo spisane przez syna Daniela, Wojciecha (Kęszycki, 2005) oraz wnuczkę, Marię Pruszyńską (Pruszyńska, 1958: 6–7, 43).

Stefan (Stephen) Kęszycki (1847–1911) był synem Jana Nepomucena z Błociszewa i Florentyny Chłapowskiej z Bonikowa, bratanicy generała Dezyderego Chłapowskiego. Jego rodzice, podobnie jak wielu ziemian wielkopolskich, zaangażowali się w unowocze-

śnianie gospodarstwa na swoich rozległych włościach. Jednakże Stefan nie był zainteresowany rolnictwem. Według jednej z legend rodzinnych brał udział w powstaniu styczniowym. W 1872 r. ożenił się z Selmą Marią von Klass (Kęszycki i Kęszycki, 2013: 34), ur. 2 lutego 1850 r. Małżeństwo z córką pruskiego oficera i arystokraty było zawarte według tradycji rodzinnej nieco przedwcześnie, gdy uznano, że ślub jest konieczny dla zachowania honoru (konwencja społeczna). Rok później, przykładem wielu ziemian wielkopolskich, którzy inwestowali w przemysł, Stefan wybudował młyn, a przy nim fabrykę makaronu („Dziennik Poznański”, 1873). Niestety, jak wiemy z opowieści rodzinnych, przedsiębiorstwo zbankrutowało; a z „Almanachu Gotajskiego” z 1936 r., że nastąpił rozwód w 1881 r. Warto przy tej okazji wspomnieć również o kontekście historycznym. Po wojennych sukcesach Prus i powstaniu Cesarstwa Niemieckiego gospodarcza i polityczna sytuacja Polaków na ziemiach należących do Niemiec znacząco się pogorszyła. Coraz większa presja wywierana była także na Kościół katolicki wobec rozpoczynającego się wówczas *Kulturkampf*. Relacje polsko-niemieckie były już wtedy napięte, a pozycja Polaków, nawet posiadaczy ziemskich, trudna i w następnych latach miała się systematycznie pogarszać; rosnać też miała wzajemna wrogość. Wszystko wskazuje, że właśnie wtedy Stefan podjął decyzję o emigracji.

Podobno Stefan zawsze interesował się medycyną, jednak jeśli zaczął studiować ten kierunek, to nigdy go nie skończył. Pewnego dnia podjął radykalną decyzję: w Hamburgu zaciągnął się na brytyjski statek handlowy jako medyk. Jak twierdziła jego wnuczka Maria, dokonał tego bez okazywania żadnych dokumentów i utrzymując, że jest Polakiem z Rosji i ma kłopoty (Pruszyńska, 1958: 7). W tym charakterze Stefan Kęszycki pływać miał przez kolejnych 15 lat. W owym czasie tylko część statków handlowych zapewniała załogom opiekę medyczną; prawdziwy „surgeon” był zawsze tylko na statkach pasażerskich przewożących powyżej 50 osób i lekarz musiał mieć udokumentowane kwalifikacje. Natomiast w wielu innych przypadkach żadnych dyplomów nie żądano, często zresztą rolę medyka odgrywał drugi oficer lub mat. Niestety w bazie Crew List Index Project nie udało się odnaleźć nazwiska Kęszycki. Być może

kwerenda na miejscu w The National Archives w Kew przyniosła-
by lepsze rezultaty, także w przypadku Daniela, ponieważ znajdują
się tam (papierowe) certyfikaty oficerów statków handlowych. Nie-
mniej za powyższe informacje i pomoc w poszukiwaniach autorka
jest niezmiernie wdzięczna Jan i Pete Owensom, administratorom
bazy Crew List Index Project.

Margaret

W Londynie Stefan ożenił się z Margaret Murphy, siostrą inne-
go medyka okrętowego (Kopia aktu ślubu, General Register Office).
Owocem krótkiego małżeństwa była dwójka dzieci: Daniel (właśc.
Stefan Daniel) ur. 1884 r. i Florentyna ur. 1888 r. Rodzina Murphy
pochodziła z Irlandii, z hrabstwa Cork, ale nie mamy dokładnych
danych na temat konkretnego miejsca; nazwisko Murphy było tam

dość popularne. Ojciec Mar-
garet, Daniel, nieżyjący już
w momencie ślubu córki, miał
być kapitanem marynarki
wojennej. Istnieje też pewna
sprzeczność, być może po-
zorna, odnośnie do wyznania
Murphych. Daniel był gorli-
wym katolikiem, ale nie mamy
jego dokumentu chrztu. Na-
tomiasz jego rodzice według
zachowanych metryk angielskich
pobrali się w kościele anglikańskim;
w tej wierze były też początkowo
wychowywane dzieci. Pewną
wskazówką jest tutaj wzmianka
zawarta w relacji Marii Pruszyńskiej,
wnuczki Daniela, która ostrożnie
pisała, iż „jak wieść niesie”
rodzina Murphy była katolicka.

Portret Margaret Murphy, matki Daniela
Kęszyckiego (zdjęcie wykorzystano dzięki
uprzejmości p. Marii Kęszyckiej)

Ponadto w jedynej odnalezionej wypowiedzi prasowej Daniela na temat Irlandii i jego rodziny podkreślał on podobieństwo losów Polski i Irlandii zarówno walki o niepodległość, jak i prześladowań Kościoła katolickiego. Można także z dużym prawdopodobieństwem wnioskować, że skoro Margaret urodziła się w 1858 r., rodzice jej musieli należeć do pokolenia, które przetrwało Wielki Głód; na zachodzie kraju był on wyjątkowo dotkliwy. W owym czasie liczne misje protestanckie prowadziły wątpliwą moralnie działalność polegającą na nawracaniu katolików przy okazji rozdawania żywności. W sytuacji, kiedy całe rodziny wymierały z głodu, wiele osób zmieniło religię na protestancką, a jako że nawrócenie tego typu nie było szczere, niektórzy powracali później do wiary ojców. Nieszczęśników, którzy dali się złamać, nazywano drwiąco „souters”, od zupy wydawanej przez misjonarzy. Być może jedno z rodziców Margaret bądź nawet oboje należeli do owych „souters”. Z drugiej strony, zważywszy na trudną sytuację osobistą Stefana (jeśli był tylko po rozwodzie cywilnym, nie mógł zawrzeć ponownie ślubu katolickiego), pozostawiała mu tylko możliwość ślubu w kościele innego wyznania.

Ponieważ w dokumentach ślubu i zgonu rok urodzenia Margaret zaznaczony jest jako 1858, udało się przy pomocy indeksu Mormonów (FamilySearch) znaleźć trzy osoby o tym imieniu i nazwisku z hrabstwa Cork, urodzone w latach 1857–1859. Tylko jedna z nich, urodzona 14 marca 1858 r., miała ojca o imieniu Daniel, co wydaje się wzmacniać prawdopodobieństwo, że chodzi o matkę Daniela Kęszyckiego; dodatkowo z uwagi na rozpowszechniony w tym czasie zarówno w Polsce, jak i Irlandii zwyczaj dawania dzieciom imion po dziadkach. Można przyjąć zatem, iż Margaret urodzona w 1858 r. była córką Daniela Murphy’ego i Margaret Buckley, ochrzczonej jednak w kościele katolickim w Boherbue. Niemniej odnaleziony w ostatniej chwili Almanach Gotajski z 1936 r. podawał inną datę urodzenia 18 maja 1859 r. Wyszukiwanie tym razem dodatkowo w bazach genealogicznych Ancestry i My Heritage nie pozwoliło na znalezienie takiej daty, przy jednoczesnym odnalezieniu dwóch innych Margaret Murphy, córek Daniela z hr. Cork; jedną urodzoną w Innishannon 22 sierpnia 1858 r., a drugą w Castletownroche, 7 marca 1859 r. Jeśli w Almanachu nastąpiłaby pomyłka, której źród-

dłem był niewyraźnie zapisany dokument chrztu lub notatka rodzinna, data 14 March 1858 r. wydaje się najbardziej prawdopodobna. Ponadto znaczące jest imię ojca Daniel oraz siostry Ellen (dane z metryk rodziny z Boherbue) – Ellen Kennedy była świadkiem na ślubie Margaret Murphy. Z pewnością szersza kwerenda w Irlandii mogłaby rozwiązać liczne wątpliwości.

Margaret zmarła w 1889 r. w wieku zaledwie 31 lat. I już rok po jej śmierci Stefan ożenił się ponownie, być może by dać opiekunkę dzieciom. Mieszkał wówczas w Southend-on-Sea – małym nadbrzeżnym miasteczku na wschód od Londynu. Niewiele wiemy o jego drugiej żonie. Metryka ślubu z kościoła anglikańskiego mówi, że Ada Sarah Emmerson była córką rzeźnika, Josepha Emmersona, i miała wówczas 36 lat. W tym samym dokumencie Stefan określił zajęcie swego ojca jako „farmer”, a własne jako asystent dentysty („dentist assistant”). Niestety niezbyt wiele wiemy o dalszej karierze Stefana, który w dokumencie małżeństwa z Margaret występował jako handlowiec („merchant”). Najprawdopodobniej pośrednio, kiedy nie pływał, dorabiał handlem. Małżeństwo z Adą Emmerson nie przetrwało długo, skoro już w 1893 r. w Paryżu urodziła się Melina (Maria), córka Estelli d'Epouville, a Stefan z dziećmi przeprowadził się do Francji. Za pieniądze ze sprzedaży odziedziczonych dóbr polskich zakupił dom pod Paryżem, Ville d'Avray, która do dziś znajduje się w posiadaniu jego potomków. Daniel chodził do szkół w dwóch krajach, we Francji i w Anglii, gdzie według relacji rodzinnej ukończył szkołę morską. Daniela nie ma na liście „Master's certificates” dostępnej w bazie Ancestry, jednakże dyplomy owe były przeznaczone dla kapitanów marynarki handlowej, a tego tytułu nie posiadał. Niestety w żadnej z baz nie udało się odnaleźć dodatkowych informacji o Kęszyckim.

Rzucony na głębokie wody

W rękach rodziny do dziś zachowały się tylko nieliczne kopie kartek wysyłanych przez Daniela, jego siostry i Stefana. Są to listy z wakacji, ale też pozdrowienia wysyłane przez Daniela z Hamburga, Sassnitz i Gdańska. Być może pływał w tym czasie na statkach

niemieckich, ponieważ tradycja rodzinna o tym wspomina. Uderza dwujęzyczność tych listów, pisanych po francusku (listy pomiędzy Danielem a Stefanem i jego partnerką mieszkających w Villa d'Avray pod Paryżem) lub po angielsku, jak listy Daniela do siostry Meliny oraz Meliny do ojca i Daniela. Listów tych jest zbyt mało, by wyciągać pochopne wnioski, w każdym razie wydaje się jasne, że Daniel spędził znaczącą ilość czasu w środowisku anglojęzycznym, co potwierdzałoby relacje o jego wykształceniu morskim w Anglii. „Dear Meli” napisał pewnego razu,

jesteś najgłupszym stworzeniem, jakie kiedykolwiek wysłano na spacer po trapie (Kęszycki, 1908/1910).

Pirackie poczucie humoru w liście do najmłodszej siostry świadczy o zażyłości między rodzeństwem, mimo że najmłodsza siostra Daniela pozostawała przy matce we Francji. Florę zabrała do siebie babcia z Polski, pragnąc ją wychować po polsku. Stosunki rodzinne były więc podtrzymywane. Dziadkowie zażyczyli sobie nawet powrotu Daniela do Polski, postanowili przekazać mu majątek rodzinny.

Wiemy, że marynarski żywot zakończył się dla Daniela w 1907 r., gdy po śmierci babki przeprowadził się do Polski, aby objąć w posiadanie majątek, który mu pozostawiła. Nie była to podróż w nieznane, skoro jedna z zachowanych kartek, napisana do ojca z Gdańska w 1906 r., mówi o wyjeździe do Błociszewa. Jednakże wedle relacji rodzinnych było mu ciężko, bo tęsknił za

Portret Daniela Kęszyckiego w stroju polskiego ziemianina z ukochanym psem Smokiem. (zdjęcie wykorzystano dzięki uprzejmości p. Marii Kęszyckiej)

morzem i nie miał początkowo pojęcia o pracy właściciela ziemskiego. W pewien sposób odzwierciedla to ekslibris biblioteki domowej Daniela Kęszyckiego, na którym jest rolnik odwracający głowę znad pługa i tęsknie patrzy w morze, gdzie na horyzoncie płynie żaglowiec.

Daniel Kęszycki do końca życia nie nauczył się języka polskiego wystarczająco, by w nim pisać swoje wspomnienia. Mówił z obcym akcentem, ale pomimo tego był lubiany i poważany. Mimo nagłego wyniesienia do rangi dziedzica rodzinnego majątku nigdy nie traktował innych z dystansem, nie kierował się przesadami społecznymi i zaskarbił sobie sympatię swoich współpracowników, jak i podwładnych. Pozostaje tajemnicą jednak, jak odnalazł w sobie Polaka. Błociszewo, do którego przyjechał na stałe w 1907 r., było miejscem diametralnie różnym od znanego mu chociażby Paryża. Nie było tam biedy czy zacofania, panowała jednak ciężka atmosfera polskiej prowincji pod panowaniem pruskim. Wielkopolska należała do kraju, który utracił niepodległość 100 lat wcześniej, i mieszkali w niej dwie zantagonizowane społeczności – autochtonów i kolonistów. Od roku 1871, gdy powstało Cesarstwo Niemieckie, zwiększała się kolonizacja niemiecka tych ziem, w tym ograniczanie nauczania języka polskiego w szkołach i ograniczanie swobodnego obrotu ziemią dla Polaków, przy jednoczesnych ułatwieniach dla Niemców z głębi kraju. Kultura polska nie była traktowana na równych prawach, lecz uważana za niższą. Powrót Daniela był przeniesieniem się z kraju beztrudnej młodości i swobody w sferę powinności, obowiązków, a także walki, początkowo pokojowej, później zbrojnej.

Jedną z pierwszych powinności Daniela, oprócz praktyki zarządzania majątkiem ziemskim, stała się nauka języka polskiego. Według legendy rodzinnej młodemu marynarzowi przydały się powieści piszącego po angielsku Polaka, Josepha Conrada, które znał w wersji angielskiej, chociaż już wtedy były tłumaczone na język polski. Obok Conrada na półkach biblioteki w Błociszewie stał Henryk Sienkiewicz, autor wielu popularnych powieści historycznych, który również były tłumaczone na angielski, w tym przez irlandzkiego Amerykanina Jeremiaha Curtina.

Daniel przyjechał do Polski w bardzo szczególnym momencie. Był to okres napięcia politycznego i szeroko zakrojonych protestów

Polaków przeciwko germanizacji i ograniczeń co do zakupu ziemi. Protesty te zwiększyły i tak już istniejącą solidarność społeczną między polskimi elitami a klasami pracującymi Wielkopolski. Pomiędzy 1901 a 1908 r. co pewien czas wybuchały strajki szkolne przeciwko likwidacji nauczania początkowego w języku polskim, które były tłumione bardzo ostrymi represjami (więzienie i grzywny dla rodziców, ale i groźba odbierania dzieci). Bariera pomiędzy dwiema społecznościami, przynajmniej w Wielkopolsce, stała się nieprzekraczalna (szczegółowa historia strajków szkolnych w języku angielskim; Kulczycki, 1981). Polska walka o ziemię została nagłośniona w prasie europejskiej, a szczególne miejsce zajęła w ona w gazetach nacjonalistycznych ówczesnej Irlandii, gdzie porównywano sytuację obu krajów. Zwłaszcza na łamach „An Claidheamh Soluis” pojawiały się nawiązujące do sytuacji w Polsce stwierdzenia o związku tożsamości narodowej z językiem, a nawet rodzaj zazdrości wobec Polaków o to, że wciąż zachowali swój język (Gmerek, 2019). W 1907 r. parlament pruski zaczął debatować nad ustawą o wywłaszczeniu, pozwalającą na konfiskatę majątków ziemskich polskich właścicieli i parcelację pomiędzy kolonistów. Ustawa ta została później uchwalona, ale z powodu protestów międzynarodowych (godziła w święte prawo własności) była wcielana w życie bardzo ostrożnie. Gdyby nie I wojna światowa i późniejsze wypadki, prawdopodobnie Polacy musieliby ponieść jej konsekwencje (Trzeciakowski, 2003: 422–450).

Daniel stracił matkę jeszcze w dzieciństwie i nie wychowywał się w Irlandii, lecz pomiędzy Anglią a Francją. Dużo też wskazuje na to, że nie obracał się bynajmniej w wyższych sferach. Znając rozwarstwienie społeczne Wielkiej Brytanii i dystans wobec wszelkich emigrantów i obcych, z którym kontrastowała duża solidarność społeczna wielkiej rzeszy emigrantów irlandzkich, można przypuszczać, że w młodości Daniel obracał się w towarzystwie rodaków, może nawet nieznanych nam krewnych swojej matki. Trudno bowiem wytłumaczyć słowa, jakie napisał wiele lat później dla dziennika „The Irish Press”:

Jako że matka moja była patriotką irlandzką – z domu Murphy, pochodziła z hr. Cork – wiem więcej o Starym Kraju niż większość

moich rodaków. Zgadzam się z P. Gregorym McDonalodem, że historie obu krajów łączy wiele punktów wspólnych. Obydwa są bardzo katolickie, oba walczyły o wolność kosztem największych ofiar i pomimo najgorszych przeciwności („The Irish Press”, 18 IV 1933).

Jego słowa sugerują dumę z irlandzkiego pochodzenia i poczucie wspólnoty losów obu narodów. Dużo też wskazuje na to, że sekret „cudownego” przebudzenia tożsamości polskiej syna Margaret Murphy tkwi w zakorzenionej od dziecka dychotomii „kraje uciskające – kraje uciskane” i instynktownym współczuciu dla tych drugich. Takie postrzeganie rzeczywistości mógł mu przekazać zarówno ojciec, jak i krewni (ziomkowie) matki, nawet jeśli nie przekazali języka polskiego czy irlandzkiego. Kontakty z sąsiadami i rozmowy po polsku prawdopodobnie ułatwił ożenek Daniela w 1909 r. z Julią Ponikiewską. W 1911 r., gdy zmarł we Francji jego ojciec, to on formalnie przejął wielkie dobra ziemskie. Do jesieni 1918 r. Daniel był energicznie działającym gospodarzem i ojcem sześciorga dzieci. Nawiązane niedawno kontakty z okolicznymi ziemianami pozwoliły mu zaangażować się w działalność społeczno-polityczną, która wkrótce stała się jego pasją.

Bić Szwabów: powstanie wielkopolskie

Już pod koniec I wojny światowej pojawiały się nadzieje na odrodzenie państwa polskiego, które przestało istnieć w rezultacie ostatniego rozbioru w 1795 r. Zaborcy byli osłabieni walką przeciwko sobie, w Rosji wybuchła rewolucja i stopniowo ulegała rozpadowi monarchia Habsburgów. Jako że państwa centralne zajęły należące do Rosji Królestwo Polskie już w 1915 r. i próbowały zjednać sobie mieszkających tam Polaków, wiele gazet światowych pisało w latach 1916–1918 o odradzaniu się Polski, przez którą jednak rozumiano część Cesarstwa Rosyjskiego pomiędzy Bugiem a Wisłą. Pomimo iż państwa centralne przegrywały wojnę, utrata ziem zagarniętych przez Prusy była dla mieszkańców Zachodu niewyobrażalna.

Mieli oni słabe pojęcie o Polsce, która nie istniała jako niezależne państwo od ponad 100 lat, a już w XVIII w., osłabiona rosnącymi wpływami potężnych sąsiadów, nie odgrywała większej roli w polityce europejskiej. Oczytany przedstawiciel elit brytyjskich czy irlandzkich z początku XX w. mógł pamiętać wiersze Thomasa Campbella o Kościuszcze, a nawet wielkie powstania polskie przeciwko Rosji z lat 1830–1831 i 1863–1864 (Healy, 2017; Gmerek, 2010). Nie miał jednak wielkiego pojęcia o zachodnich ziemiach Polski, których sytuacja była dodatkowo skomplikowana zarówno ze względu na to, że część ich odpadła od Królestwa Polskiego jeszcze przed zaborami, czasem znacznie wcześniej, jak część Pomorza i Śląsk. Istotna siła Niemiec po ich zjednoczeniu w 1871 r. zarówno militarna jak ekonomiczna, ale także kulturalna przyćmiewała wszystko, co nie należało do rdzenia niemieckiej potęgi kolonialnej. Często nie zdawano sobie sprawy, że język polski jest wciąż najczęściej używanym językiem w Wielkopolsce, a także w dużej części na Pomorzu Gdańskim i Górnym Śląsku. Dodatkowo druga połowa XIX w. była okresem szybkiego wzrostu polskiej świadomości narodowej a wbrew wszelkim wysiłkom administracji pruskiej.

Ze wszystkich sprzymierzonych Prezydent Wilson był najbardziej przekonany zwolennikiem odzyskania niepodległości przez Polskę, Irlandię i inne kraje pozbawione suwerenności na początku XX w.; może nie zawsze trafnie zwane „małymi”. Gdy wypowiadał się na temat Polski, było to często interpretowane także w odniesieniu do Irlandii. Shane Leslie po wysłuchaniu jednego z jego przemówień pisał:

(...) Przede wszystkim, w swoim przemówieniu pokojowym Wilson nie wydawał się nastawiony pro-niemiecko, lecz raczej pro-irlandzko. Gdy wspominał o Polsce, dotyczyło to również Irlandii i tak to zostało zrozumiane. Amerykańska flaga wciągnięta została na maszt małych krajów, i nie tylko Belgii (...) (Leslie, 1917).

Już na początku 1918 r. prezydent Wilson przedstawił Kongresowi USA słynnych 14 punktów, w których była mowa o prawie narodów do samostanowienia. W punkcie 13 była mowa o Polsce „z wolnym dostępem do morza”. Gdy na jesieni 1918 r. powstało

państwo polskie i rozpoczęły się dyskusje na temat jego kształtu, państwa alianckie poza Ameryką nie widziały wielkiego problemu w pozostawieniu ziem zaboru pruskiego Niemcom. Zwłaszcza zależało na tym Lloydowi George'owi, który nie chciał osłabiać Niemiec, aby mogły one stanowić przeciwwagę dla innych państw. Poza tym, jak celnie zauważył Norman Davies, premier Wielkiej Brytanii, Walijczyk sceptycznie nastawiony do ruchów niepodległościowych, nie umiał wyjść poza spoglądanie na Polskę jako na jedną ze „small oppressed nationalities”, choć naprawdę była ona znacznie większa niż jego kraj rodzinny (Davies, 1971: 133–134). Można się domyślać, iż Lloyd George przenoślił osobistą niechęć do zbuntowanych Irlandczyków na Polaków. I gdy przedstawiano mu polskie wysiłki na rzecz utrzymania Śląska, miał powiedzieć:

Polacy, tak jak Irlandczycy, byli szczególnie dobrzy w działaniach propagandowych (Kusielewicz, 1956:76).

W swoich pamiętnikach nieparlamentarny Daniel Kęszycki miał nazwać Lloyda George'a „starym gałganem”. Zaangażowany w działalność społeczną swojego regionu Daniel z radością powitał tworzenie się podziemnej organizacji lokalnej. Było to we wrześniu 1918 r. i wedle jego słów konspiratorzy zaczęli spotykać się pod pozorem współpracy w spółce hodowców nasion „Spójnia” w Śremie. Wielkopolan cechował wówczas – jak pisał później Kęszycki – nieuzasadniony optymizm. Cieszyli się, że Niemcy zaakceptowali 14 punktów prezydenta Wilsona, nie zważając bynajmniej na brak zobowiązania do wycofania swoich wojsk z Wielkopolski. Wojska niemieckie nie wychodziły z Wielkopolski i co więcej, wracały one z frontu do garnizonu w Poznaniu, a tylko część żołnierzy była Polakami. Powstawały wspólne dla obu narodowości weteranów Rady Robotnicze i Żołnierskie. Korzystając z panującego chaosu, Polacy ze Śremu powołali lokalną milicję, później zwaną Strażą Ludową jako zaczątek nieistniejącej w tej części Polski narodowej siły zbrojnej. Na jej komendanta powołano Daniela Kęszyckiego, który wykazał się tu zarówno dużymi zdolnościami organizacyjnymi, jak i ofiarnością, zakupując broń z własnych środków. Wstępujący do organizacji Polacy byli przeważnie weteranami kończącej się wojny

i nie było potrzeby ich szkolenia. A organizacja powstania w Śremie może służyć jako ilustracja wydarzeń w całej Wielkopolsce, gdzie lokalni działacze sprawnie organizowali armię od podstaw.

Daniel Kęszycki pisał, że jako jeden z nielicznych wówczas zdawał sobie sprawę z braku czasu, bo Niemcy początkowo przerażeni i zdezorientowani szybko zorientują się, że organizacja polska jest w stanie wielkiej improwizacji i tak naprawdę nie mają się czego obawiać; a gdyby w porę się zorientowali, mocne uderzenie położyłoby kres nadziejom Polaków. Na szczęście, jak sądził, zachodnia mentalność niemiecka przyzwyczajona do perfekcyjnej organizacji i tradycyjnej logiki z trudem dochodziła do tej prawdy (Kęszycki, 2018: 74). Uwagi te obrazują unikalny charakter postaci Kęszyckiego, który potrafił myśleć zarówno konwencjonalnie na sposób „germański”, jak i niekonwencjonalnie, co prawdopodobnie jest zaletą dobrego dowódcy. Daniel należał do ziemiaństwa i obracał się wśród warstw wyższych, a jednak nie oszczędzał ich, pisząc o ich nadmiernej ostrożności i długim okresie wahania się przed akceptacją walki zbrojnej.

Na początku grudnia 1918 r. w stolicy prowincji, Poznaniu, odbył się Sejm Dzielnicowy, który wyłonił tymczasowy rząd, zwany Naczelną Radą Ludową, oraz uchwalił przyłączenie ziem zaboru pruskiego do odradzającego się państwa polskiego. Przełom nastąpił pod koniec grudnia, kiedy do Poznania, zamiast armii polskiej – jak ironizował Daniel – przyjechał jeden człowiek, znany polityk Ignacy Jan Paderewski (1860–1941). Paderewski, znany pianista, charyzmatyczny mówca i działacz Komitetu Narodowego Polskiego w USA, podróżował do Polski z Ameryki na okręcie brytyjskim i w towarzystwie przedstawicieli Ententy w celu wzięcia udziału w tworzącym się rządzie polskim w Warszawie. Nie bez trudności po przybyciu statkiem do Gdańska udał się najpierw do Poznania, gdzie ludność polska urządziła mu euforyczne powitanie. Na fali entuzjazmu, który daremnie próbowały tłumić przebywające w mieście wojska niemieckie, wybuchła insurekcja zwana powstaniem wielkopolskim.

Daniel Kęszycki był świadkiem wybuchu powstania. Oglądał walki w mieście i chwalił determinację zwykłych ludzi, którzy wzięli

inicjatywę w swoje ręce i nie zważając na nie do końca przekonane elity. Po zdobyciu miasta pisał:

Lud, który był panem miasta i który kosztem własnej krwi odniósł zwycięstwo, oddał władzę w ręce NRL, która nie uczyniła nic, co by zasługiwało na takie zaufanie (Kęszycki, 2018: 118).

Kęszycki miał wielką ochotę od razu wziąć udział w walce z karabinem w rękę i bić „Bosza”, jak z francuska nazywał Niemców. Okazało się jednak, że w zaistniałej sytuacji, gdy ciągle w Poznaniu przebywała wielonarodowa delegacja Ententy, w tym Brytyjczycy, był on bardziej potrzebny jako tłumacz. W 1918 r. w Poznaniu było wiele osób wykształconych znających świetnie język francuski, wszyscy znali niemiecki – ale nie angielski. Kęszycki zaś mówił po angielsku jak *native speaker*, co okazało się przydatne i doświadczenie to miało mieć wpływ na jego dalszą karierę powstańczą. Po tym ekscytującym epizodzie Kęszycki i towarzysze powrócili do Śremu, mając w kieszeni rozkaz mobilizowania armii. Następne dwa miesiące upłynęły mu na walce z Niemcami. Straż Ludowa którą zorganizował i doposażył w broń z własnej kieszeni rozrosła się i została przekształcona w Batalion. Nie mając doświadczenia oficerskiego w armii, zrezygnował z rangi głównego dowódcy i zadowolił się dowodzeniem sekcji karabinów maszynowych w Batalionie Śremskim; karierę militarną zakończył w stopniu sierżanta. Walki oficjalnie ustały na początku lutego 1919 r., choć de facto trwały dalej z mniejszą tylko intensywnością. 16 lutego podpisano rozejm w Trewirze, który miał utrwalić zdobycze terytorialne powstania. Daniel cieszył się, że:

nawet stary gałgan Lloyd George doszedł do przekonania, że Poznańskie jest naprawdę ziemią polską (Kęszycki, 2005: 79).

Nie był to jednak ostateczny traktat pokojowy.

Na początku marca 1919 r. do Poznania przybyła Komisja Międzysojusznicza na czele z Josephem Noulens, dawnym ambasadorem Francji w Rosji. W jej skład oprócz Francuzów wchodził także przedstawiciele armii amerykańskiej, brytyjskiej i włoskiej. W tym czasie Daniel powołany został przez NRL na stanowisko tłumacza

i w tym charakterze przeniósł się do Poznania. Negocjacje z Niemcami nie przyniosły jednak rezultatu i zostały zerwane; jeszcze przez kilka miesięcy do podpisania Traktatu Wersalskiego prowincja trwała w gotowości wobec spodziewanego kontraktaku.

Jako kierownik biura tłumaczeń oraz łącznik zajmujący się delegacjami Kęszycki nie miał wprawdzie wglądu w obrady samej Komisji, do których nie dopuszczono nikogo z Polaków, jednakże słyszał i widział niejedno poza głównymi obradami. Zamieścił na ten temat sporo anegdot w swoich pamiętnikach, jak na przykład o łagodzeniu potencjalnego konfliktu polsko-brytyjskiego po tym jak o trzeciej nad ranem na pewnym przyjęciu Wojciech Korfanty powiedział Campbellowi Krookowi, że

Polska jest krajem suwerennym i jeśli Anglia będzie mieszać się do naszych spraw wewnętrznych, dojdzie między nami do wojny.

Z najwyższą trudnością Kęszycki wyperswadował Szkotowi napisanie raportu do jego dowództwa, tłumacząc nieporozumienie słabą znajomością angielskiego Korfantego oraz nadmiarem alkoholu (Kęszycki, 2005: 85). Krook, niegdyś oficer Black Watch, na szczęście należał do gości życzliwych Polakom, dlatego sprawa poszła w niepamięć. Niemniej Daniel z zaciekawieniem zauważył, że

arystokraci szkoccy, bez żadnego bocznego [sic!] powodu, bardzo interesowali się Polską i okazywali nam dużo przyjaźni. Jeden z nich wyjaśnił mi kiedyś, że Szkocja szczyci się, iż jest pierwszym sojusznikiem Francji, a ponieważ Polacy są również przyjaciółmi Francji, Szkoci uważają nas tym samym trochę za swoich sprzymierzeńców (Kęszycki, 2005: 84).

Daniel miał nieco trudniejsze doświadczenia z amerykańskim generałem Francisem J. Kernanem, doradcą prawnym armii amerykańskiej. Nieuprzejmy i gburowaty, pomimo największych starań gospodarzy nieustannie na coś narzekał, a co gorsza, Daniel podejrzewał go o doradzanie prezydentowi Wilsonowi w sprawie Gdańska po myśli Niemców (Kęszycki, 2005: 91). Do Kęszyckiego zmienił nieco stosunek dopiero wtedy, gdy po dłuższym czasie dotarło do niego, iż Polak, podobnie jak on, jest także pochodzenia irlandzkie-

go: Daniel wyraził się, że po tym fakcie *raczył mnie uważać prawie za istotę ludzką*.

Traktat wersalski podpisany został 28 czerwca 1919 r. i od tego momentu ziemie zdobyte przez powstańców wielkopolskich oficjalnie weszły w skład nowego państwa. Mimo to przygoda Daniela Kęszyckiego z polityką jeszcze się nie skończyła.

Plebiscyt na Górnym Śląsku

Kolejną areną działania Daniela okazał się Górny Śląsk, o którego losach miał – zgodnie z życzeniem Lloyda George’a zapisanym w Traktacie Wersalskim – zadecydować plebiscyt. Niemniej sytuacja na Górnym Śląsku była tak napięta, że w sierpniu 1919 r. spontanicznie wybuchło powstanie, zwane pierwszym powstaniem śląskim. Stłumienie tego ruchu połączyło się z ciężkimi represjami niemieckimi. Wojciech Korfanty, dawny poseł polski w Berlinie z okręgu katowicko-zaborskiego na Śląsku, został w grudniu 1919 r. komisarzem plebiscytowym na Górnym Śląsku. Zadowolony z wcześniejszej kooperacji z Kęszyckim zaprosił go do współpracy w Katowickim Biurze Informacyjnym, a później Konsulacie Generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Opolu (otwartym w marcu 1920 r.). Daniel Kęszycki pełnił funkcję konsula polskiego w Opolu od kwietnia 1920 r. do kwietnia 1922 r. W tym charakterze był zobowiązany do opieki nad obywatelami polskimi, a także jako delegat przy Komisji Międzysojuszniczej był dyplomatycznym przedstawicielem Rzeczypospolitej.

W praktyce żaden z nich nie miał łatwego zadania, gdyż atmosfera była gorąca. Konsulat w Opolu otwarto 11 marca 1919 r. Na początku czerwca tego roku zawieszono na budynku godło polskie. Już następnego dnia pod konsulem byli demonstranci niemieccy. Później pojawili się znowu, ich lider zażądał rozmowy z konsulem, po czym domagał się zdjęcia orła, „gdyż obraża on uczucia patriotyczne niemieckiej ludności Opola”. Konsul, którym był zapewne Kęszycki, wedle artykułu z ówczesnej prasy, „wziął delegata za kołnierz i oddał go w ręce patrolu francuskiego” („Kuryer Śląski”, nr 125, 1920: 1).

Ostatecznie też godło narodowe zostało z powrotem zawieszone na gmachu konsulatu.

Sytuacja na Górnym Śląsku nie przestawała być bardzo napięta. Po drugim powstaniu śląskim w sierpniu 1920 r. nastąpił plebiscyt, który odbył się 20 marca 1921 r. Zanim jednak to nastąpiło, Daniel Kęszycki angażował się w oficjalne działania na rzecz Polski, publikując oświadczenia w prasie górnośląskiej. Informował na przykład tuż przed plebiscytem o gromadzeniu przez Niemcy wojsk na linii demarkacyjnej („Goniec Śląski”, 12 III 1921); wręczył też w tej sprawie protest w imieniu państwa polskiego Komisji Rządzącej i Plebiscytowej („Głos Śląski”, nr 31, 1921: 1). A już po ogłoszeniu wyników, gdy propaganda niemiecka rozpowszechniała *fake news* o rzekomym bankructwie Polski, Kęszycki opublikował oświadczenie, iż Giełda w Warszawie bynajmniej nie została zamknięta z powodu upadku marki polskiej („Goniec Śląski”, 22 III 1921). Kęszycki miał też wejść w skład Komisji Delimitacyjnej dopracowującej szczegóły podziału Górnego Śląska po plebiscycie, w którego rezultacie 40% Ślązaków opowiedziało się za odrodzoną Polską, a 60% za Niemcami (na potrzeby plebiscytu Niemcy sprowadzili około 300 tys. osób urodzonych na Śląsku). Wciąż jednak narastało napięcie, szczególnie teraz obawiano się całkowitej utraty Śląska przez stronę polską, co doprowadziło w maju 1921 r. do kolejnego trzeciego powstania śląskiego. Konsul, Daniel Kęszycki, nie brał udziału w walce zbrojnej, lecz pełnił funkcję pośrednika, prowadząc negocjacje między powstańcami a Międzysojuszniczą Komisją Plebiscytową. Dzięki zręcznej działalności dyplomatycznej udało mu się doprowadzić do zawarcia porozumienia i zakończenia powstania (Kęszycki, 2018: 30). W rezultacie plebiscytu i powstań Górny Śląsk został podzielony na części polską i niemiecką. Konsulat polski został przeniesiony z Opola do Bytomia, a Daniel Kęszycki zakończył swoją w nim działalność.

W lipcu 1922 r. wciąż narastało napięcie. Liczne akty przemocy były spektakularne i często nagłaśniane, w tym przez prasę brytyjską („The Times”), która cytowała Daniela Kęszyckiego, świadka tragicznych zająć:

Był naocznym świadkiem zajścia gdzie tłum zbójów uzbrojonych w bicz włókł dwie młode, rozebrane do naga dziewczyny. Niektóre z biczów były uzbrojone w kawałki żelaza, a dziewczęta krwawiły.

Wojciech Korfanty, który we wspomnieniu pośmiertnym chwalił Kęszyckiego za uratowanie życia wielu osób w tamtym czasie, napisał, że sam Daniel był obiektem ataków i pewnego dnia

przywieziono go okrwawionego i nieprzytomnego do „Łomnica” [!], gdzie przeleżał czas dłuższy. Napadły nań w Bytomiu bandy niemieckie, z których rąk wyrwał go patrol francuski („Polonia”, 6 XI 1936).

Syn Daniela pisał później, że jego ojciec w tym czasie wielokrotnie spotykał się z agresją fizyczną bojówkarzy niemieckich, ratowała go jednak umiejętność walki wręcz; złamany nos – jak można przypuszczać – był więcej niż raz ceną za odwagę (Kęszycki, 2005: 9).

Korytarz Gdański

Przez krótki czas Kęszycki pełnił funkcję zastępcy komisarza generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku, jeszcze innym obszarze ścierania się wpływów polskich i niemieckich. Jego praca tam była jednak tylko tymczasowa, dopóki Komisarz Leon Pluciński nie wróci z Genewy, gdzie trwała wówczas sesja Ligi Narodów. I na działalności w Gdańsku Daniel Kęszycki zakończył swoją pracę dyplomatyczną. Był teraz przede wszystkim właścicielem ziemskim i ojcem ośmiorga dzieci; jego żona zmarła w grudniu 1923 r. Zajmując się rodziną i gospodarstwem, nie zapomniał jednak o Gdańsku ani o problemie polsko-niemieckim. Warto tutaj wspomnieć raz jeszcze o jego liście do gazety „The Irish Press” z kwietnia 1933 r., który powstał niejako z inspiracji opublikowanego wcześniej listu Gregory’ego MacDonalda (18 marca 1933 r.). Macdonald (1903–1987) był pisarzem katolickim pochodzenia irlandzkiego, związanym z kręgiem G.K. Chestertona; znał język polski i dobrze orientował się w sytuacji. W liście apelował do Irlandczyków o nieprzyjmowanie niemieckiego punktu widzenia:

Pomiędzy Polską a Irlandią istnieje tak wiele podobieństw kulturalnych i historycznych, że Irlandczycy chyba jako ostatni mogliby zaakceptować bezrefleksyjnie fałszywy obraz Polski przedstawiany przez jej mało przyjaznych sąsiadów, a region nadmorski Polski jest w chwili obecnej ulubionym tego fałszerstwa. [...] „Korytarz” to prowincja zajmująca powierzchnię około 6,500 mil kwadratowych, odebrana Polsce zdradziecko przez Fryderyka Wielkiego wraz z pierwszym rozbiorem. Zawsze była ona i jest do dziś w przeważającej większości polska, jeśli chodzi o ludność i patriotyzm („The Irish Press”, 18 III 1933).

Kęszycki chwalił MacDonalda i powtarzając jego słowa o podobieństwie losów Irlandii i Polski, apelował w swoim liście do Irlandczyków o poparcie prawa Polski do korytarza pomorskiego (ziemie na południe od Gdańska, a pomiędzy Pomorzem Zachodnim i Prusami Wschodnimi) („The Irish Press”, 18 IV 1933). Sytuacja międzynarodowa istotnie była trudna. Adolf Hitler doszedł do władzy w styczniu 1933 r. i atmosfera narastającego zagrożenia była widoczna nie tylko dla dawnego konsula w Opolu. Niestety, a może na szczęście, Danielowi nie było dane dożyć wybuchu II wojny światowej; zmarł w wieku zaledwie 52 lat na zapalenie płuc. Wiele jego towarzyszy broni z powstania wielkopolskiego zostało rozstrzelanych zaraz po wejściu *Wehrmachtu* do Polski. I jak wiadomo, była to ostateczna cena dla ogromnej większości tych, którzy w pełni zaangażowali się w walkę o wyzwolenie zachodniej Polski.

Podziękowania

Autorka pragnie serdecznie podziękować za pomoc w pisaniu tego artykułu pani Marii Kęszyckiej, synowej Daniela, która niezmiernie wzbogaciła jej wiedzę dokumentami i opowieściami rodzinnymi. W wielu przypadkach ustny przekaz rodzinny był tutaj jedyną podstawą wiedzy. Podziękowania kierowane są również do genealogów irlandzkich za pomoc w dotarciu do źródeł – łańcuch dobrych ludzi rozpoczyna Turtle Bunbury, który przekazał moje informacje Marii T. O'Brien oraz zasugerował kontakt z Louisem i Ann

McCarthy; ci zaś skierowali autorkę do Johna P. Murphy i Mary Murphy z Boherbue. Szczególnie Maria O'Brien (MOB) ogromnie pomogła autorce w intensywnych poszukiwaniach. Pomimo że nie udało się dotrzeć do pewnych danych, to autorka może powtórzyć słowa sławnego bohatera powieści *Lotu nad kukułczym gniazdem*, McMurphy'ego: „But I tried, didn't I? Goddamnit, at least I did that”. Bardzo wdzięczna jestem za pomoc w edycji i przekładzie artykułu mojemu dobremu koledze i współbadaczowi relacji polsko-irlandzkich, dr. Adamowi Kucharskiemu.

Full English translation of the article on page 11.

Bibliografia

Źródła drukowane

- Kęszycki D. (2018) *Wspomnienia z 1919/22. Ks. 1: Udział Śremu w powstaniu wielkopolskim*, Danuta Płygawko and Danuta Zydorek (eds.), Śrem (critical edition).
- Kęszycki D. (1932) *Wspomnienia z 1919/1922. Ks. I. Udział Śremu w powstaniu wielkopolskim*, Śrem.
- Kęszycki D. (2005) *Z dni powstania wielkopolskiego*, Poznań.

Trinity College Library, Dublin

- MS 6838/1-20 Shane Leslie to John Dillon, 2 March 1917, New York.

General Register Office

- Certified Copy of an Entry of Birth – Stephen Daniel Kęszycki's Birth Certificate, 1 July 1884.
- Certified Copy of an Entry of Marriage – Stephan Kęszycki [!] and Margaret Murphy Marriage Certificate, 17 March 1883, St. Anne's Church, Parish of Islington, in the County of Middlesex.

Family Archive, Poznań

- Daniel Kęszycki to Melina Kęszycka (Ville d'Averay), 1908 or 1910.

Czasopisma

- *Czas*
- *Dziennik Poznański*
- *Głos Śląski*

- *Goniec Śląski*
- *Kurier Śląski*
- *Northern Daily Mail*
- *Polonia*
- *The Irish Press*

Artykuły i opracowania

- Gmerek K. (2019) *Shane Leslie and the Irish support for the language struggle in Poland* in *Studia Celtica Posnaniensia*, Vol. 3, no. 1 (89–108), Poznań.
- *Gothaisches genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser: zugleich Adelsmatrikel der deutschen Adelsgenossenschaft* (1936).
- Kusielewicz E. (1956) *Wilson and the Polish Cause at Paris* in *The Polish Review*, Vol. 1, no.1, New York.
- Davies N. (1971) *Lloyd George and Poland, 1919–20* in *Journal of Contemporary History*, Vol. 6, no. 3, Cambridge.
- Pruszyńska M. (1958) *Jak Nimfa budowała kościoły* in *Kierunki*, Vol. 43, Warszawa.
- Trzeciakowski Lech (2003) *Posłowie polscy w Berlinie 1848–1928*, Warszawa.

Maciej BOGDALCZYK

Polskie ślady w pracach naukowych Erwina Schrödingera

Abstrakt: Nietatwo dziś napisać coś interesującego i nowatorskiego na temat światowej sławy noblisty z dziedziny fizyki, profesora Erwina Schrödingera, i jego twórczości. Niemniej autor niniejszego opracowania będzie starał się ukazać postać tego znanego austriackiego fizyka w kontekście polskich akcentów obecnych w jego biografii. Wątki polskie nie są liczne, jednakże są one godne uwagi ze względu na ich wartość merytoryczną w odniesieniu zarówno do pracy Schrödingera, jak i jej wpływu na polską naukę. Okazją do opacowania niniejszego tekstu stała się 75. rocznica rozpoczęcia serii przełomowych w dziedzinie biologii i fizyki dublińskich wykładów Schrödingera zatytułowanych *Czym jest życie* (Schrödinger, 1998). Wykłady te dotyczyły zmiany dotychczasowego rozumienia genetyki i stały się inspiracją do nowego odczytania znaczenia mechanizmów dziedziczenia oraz do powstania biologii molekularnej. Szerzej na temat tego wykładu w dalszej części opracowania. Zanim przybliżone zostaną polskie wątki w pracy Erwina Schrödingera, przedstawię pokrótce jego osobę oraz znane na całym świecie jego osiągnięcia naukowe. Autor wyraża niezłomną nadzieję, że osoba i twórczość wiedeńskiego fizyka nadal pozostaną inspiracją do nowych poszukiwań naukowych oraz do zainteresowania czytelnika rolą i znaczeniem nauki w jej praktycznym zastosowaniu w codziennym życiu.

Słowa kluczowe: Erwin Schrödinger, *Czym jest życie*, ruchy Browna, fizyka teoretyczna, Dublin Institute of Advanced Studies.

Rodzina i edukacja

Erwin Schrödinger urodził się 12 sierpnia 1887 roku w Erdbergu, jednej z najstarszych dzielnic Wiednia, jako jedyne dziecko Georgine i Rudolfa. Ojciec Georgine, co istotne, był profesorem chemii

w ówczesnej Wyższej Szkole Technicznej w Wiedniu. Urodził się w interesującej rodzinie. Matka Erwina była pochodzenia w połowie angielskiego i austriackiego. Ojciec był katolikiem, a matka luteranką. On sam z kolei w dojrzałym wieku określał siebie jako ateistę. Uważał naukę za szansę na dotarcie do boskości rozumianej oczywiście w sensie metaforycznym (Moore, 2015: 12). Znając od dzieciństwa język angielski oraz zdobywając bardzo szybko wyższe akademickie pozycje pozwalające na możliwość nauczania, już w roku 1914 został dostrzeżony przez takie sławy akademickie jak Franz S. Exner, odkrywca w dziedzinie radioaktywności i elektrochemii, oraz Friedrich Hasenöhr, zajmujący się badaniami nad promieniotworem i dynamiką ciał z tym związanych.

Ważnym elementem przyszłych osiągnięć naukowych wielkich umysłów tego świata jest gruntowne wykształcenie w wieku nastoletnim i młodzieńczym. Tak było także w przypadku Erwina Schrödingera. Jako młody człowiek ukończył on znakomitą wiedeńską Akademię Theresianum. Jest to szkoła prywatna na prawach szkoły publicznej z tradycjami sięgającymi XVII wieku. Szkoła wykształciła między innymi Kazimierza Twardowskiego – twórcę szkoły lwowsko-warszawskiej, noblistę z dziedziny chemii Maxa Perutza, przyszłego króla Hiszpanii Alfonsa XII czy wspomnianego także bardzo znanego fizyka Friedricha Hasenöhrla.

Kariera naukowa

Pierwszy polski akcent obecny w życiu i twórczości Erwina Schrödingera miał miejsce w Instytucie Fizyki w Wiedniu, kiedy zdecydowano, komu zostanie powierzona katedra fizyki po Hasenöhrlu i Exnerze. Nie była to kwestia łatwa do rozstrzygnięcia ze względów zarówno politycznych, jak i narodowo-rasowych (Moore, 2015: 163). Wtedy pojawiła się kandydatura Polaka – Mariana Smoluchowskiego, wybitnego fizyka twórczo rozwijającego teorię ruchów Browna. Kandydatura Smoluchowskiego upadła ze względu na zagrożenie interesów niemieckich w austriackim Wiedniu. Należy dodać, celem wyjaśnienia, że podczas trwającej wtedy pierwszej wojny światowej powyższa sprawa miała doniosłe znaczenie polityczne, kiedy kwe-

stia niepodległości Polski stała się bardzo ważna i zauważalna na międzynarodowej scenie politycznej. Profesor Marian Smoluchowski, umierając na dyzenterię w 1917 roku, przestał być tym samym częścią sporu o sukcesję w wiedeńskiej katedrze fizyki teoretycznej. Jednak był on wciąż obecny w myśli Erwina Schrödingera, który zainspirowany pracami Smoluchowskiego dzięki Hasenöhrłowi uznawał go za godnego następcę Boltzmanna we wspomnianej katedrze (Moore, 2015: 129). Należy zauważyć, że Marian Smoluchowski, urodzony w Vorderbrühl pod Wiedniem w 1872 roku, uczęszczał następnie do wyższej klasy Theresianum w tym samym czasie co Fritz Hasenöhrł, z którym nawiązał trwającą całe życie przyjaźń. Ukończył studia z fizyki w Wiedniu, pracował w Glasgow i Berlinie, a w 1899 roku otrzymał nominację profesorską w Lemberg (Lwów). W 1913 roku został profesorem fizyki eksperymentalnej w Krakowie. Należy zauważyć, że syn profesora Mariana Smoluchowskiego, Roman Smoluchowski, także został znanym fizykiem w prestiżowym ośrodku akademickim w Institute for Advanced Study at Princeton. Ten ośrodek akademicki pojawi się jeszcze w dalszych rozważaniach niniejszego opracowania.

Prace Smoluchowskiego dotyczące ruchu Browna¹, zjawisk fluktuacji, dyfuzji i statystycznych podstaw Drugiej Zasady Termodynamiki² stanowiły znaczną część *Notatnika* Schrödingera. Choć obaj panowie prawdopodobnie nigdy się nie spotkali, to jednak

¹ Ruchy Browna – chaotyczne ruchy cząstek w płynie (cieczy lub gazie) wywołane zderzeniami zawieszonych w nich cząsteczkami płynu. W 1827 roku szkocki biolog Robert Brown, obserwując przez mikroskop pyłki kwiatowe w zawieszonym w wodzie, dostrzegł, iż znajdują się one w nieustannym chaotycznym ruchu. Ruchy Browna obserwuje się dla mikroskopijnych, mniejszych niż mikrometr, cząstek zawieszonych bez względu na ich rodzaj. Cząsteczki poruszają się stale, a ich ruch nie słabnie. Prędkość ruchu jest większa dla mniejszych cząstek i wyższej temperatury, (por. Karatzas, Schreve, 1998: 47 – 127).

² Ważna jest tutaj statystyczna interpretacja drugiej zasady termodynamiki i związane z nią pojęcie entropii, która jest funkcją stanu będącą miarą liczby sposobów (W), na jakie może być zrealizowany określony stan termodynamiczny danego układu w określonej temperaturze (układ dąży do stanu, który może być w danych warunkach zrealizowany na jak największą liczbę sposobów; dąży on więc do maksymalizacji entropii), (por. Karatzas, Schreve, 1998: 128–238).

zaproponowane przez Smoluchowskiego równanie dyfuzji zawierające określenie prędkości cząstek spotkało się z dużym zainteresowaniem Schrödingera. Powyższe równanie było kluczem do pełnego zrozumienia zjawiska zwanego opalescencyjną fluktuacją (Moore, 2015: 110).

Ruchy Browna ujawniają, że druga zasada termodynamiki jest prawem statystycznym. Oznacza to, że w wystarczająco małych regionach entropia nie pozostaje absolutnie stała, ale waha się wokół średniej wartości równowagi. W latach 1905 i 1906 Einstein i Smoluchowski niezależnie dostarczali matematycznych teorii ruchów Browna w kilku najważniejszych pracach z fizyki dwudziestowiecznej. Schrödinger uznał doniosłe znaczenie zjawiska fluktuacji i studiując zebraną ówczesną wiedzę na ten temat, wniósł oryginalny i ważny wkład w rozwój tego zjawiska (Moore, 2015: 128). Fluktuacje stały się jednym z motywów przewodnich jego przyszłej pracy naukowej. Schrödinger uważnie przestudiował artykuł, który Smoluchowski umieścił w księdze jubileuszowej z okazji sześćdziesiątych urodzin Boltzmanna w 1904 roku: „O nieregularnościach w rozkładzie cząsteczek gazu i ich wpływie na entropię i równanie układu/stanu” (Smoluchowski, 1904: 754–780). Pierwszą pracą Schrödingera związaną z pracą Smoluchowskiego było rozwiązanie równania dyfuzji w obecności pola grawitacyjnego. Ukończył ją podczas służby wojskowej w twierdzy Komárom (dzisiejsze pogranicze węgiersko-słowackie). Tam, w koszarach, w paradoksalnie spokojnych warunkach podczas pierwszej wojny światowej napisał ważny artykuł dotyczący ruchów Browna: „On the Theory of Experiments on the Rise and Fall of Particles in Brownian Motion” (Schrödinger, 1915: 289–295). („O teorii eksperymentów w kontekście wzrostu i upadku cząstek ruchu Browna”). Smoluchowski niezależnie rozwiązał ten sam problem i opublikował go niemal w tym samym czasie, ale ten zbieg okoliczności nie przeszkadzał Erwinowi, w rzeczywistości był niemal zachwycony, że jego wynik został potwierdzony przez uznanego mistrza przedmiotu. Druga praca Schrödingera odnosiła się do dynamiki statystycznego rozpadu promieniotwórczego i została zatytułowana „Studia z teorii prawdopodobieństwa fluktuacji Schweidlera, a zwłaszcza teoria ich pomiaru”

(Schrödinger, 1919: 177–237). Część pierwsza tej pracy dotyczyła kilku zagadnień statystycznych. Ważniejsza część druga jest z kolei rozszerzeniem jego wcześniejszego teoretycznego podejścia, opartego na równaniu Fokkera-Plancka, na trzy różne procedury eksperymentalne do pomiaru fluktuacji Schweidlera. W każdym przypadku uzyskuje on stacjonarny rozkład prawdopodobieństwa odczytów wskaźnika, fluktuację przemieszczeń wskaźnika dla danego czasu i wahania czasów wymaganych dla danego „ruchu Smoluchowskiego” wskaźnika parametrów (tj. pozycja punktu neutralnego σ , zakres fluktuacji b oraz stałej czasowej zaniku $\lambda 3$).

Powyższy artykuł jest w istocie ćwiczeniem z matematyki stosowanej. Ukazuje on, że Schrödinger, po części dzięki Smoluchowskiemu, był mistrzem teorii statystycznej i był w stanie wypełnić z wyróżnieniem wakat naukowy powstały w wyniku przedwczesnej śmierci Smoluchowskiego. Niemniej bardziej ekscytujące problemy fizyki zdawały się leżeć gdzie indziej: w teorii struktury atomowej i teorii względności.

Drugi polski akcent związany z osobą i twórczością Erwina Schrödingera to postać światowej sławy polskiego fizyka Leopolda Infelda, który po habilitacji otrzymał dwuletnie stypendium badawcze w Cambridge. W 1936 roku został stypendystą w Instytucie Studiów Zaawansowanych w Princeton i rozpoczął współpracę z Albertem Einsteinem w dziedzinie dotyczącej równań ruchu w ogólnej teorii względności. Jednak wcześniej w Cambridge lwowski profesor podjął współpracę z Maxem Bornem w nieliniowej modyfikacji równań Maxwella. Według Maxa Borna idea równań Maxwella była nie do pogodzenia z wymaganiami mechaniki kwantowej. Born i Infeld rozpoczęli wspólnie pracę badawczą, rozważając, czy stosunek materii do pola elektromagnetycznego można interpretować z dwóch przeciwstawnych punktów widzenia. W pierwszym z nich tylko pole istnieje, a cząsteczki są osobliwościami pola; ich masy pochodzą z energii pola; w drugim z kolei cząstki są źródłem pola, działają na polu, ale nie są jego częścią, mają charakterystyczną wewnętrzną właściwość bezwładności mierzoną masą. Spór nad rozumieniem i znaczeniem mechaniki kwantowej wciąż był gorący i wówczas nierozstrzygnięty. Mimo że mechanika kwantowa jest

teorią dualistyczną i teoria ta odniosła wielki sukces, to rozważanie mechaniki kwantowej jako cząstek (Born, Max & Infeld, 1934: 425–451) będących źródłem energii tego pola spotkała się z bardzo dużym zainteresowaniem Erwina Schrödingera. Koncepcja ta została szczegółowo przedstawiona przez wiedeńskiego profesora w dziele o ujednocionej teorii pola. Schrödinger był pod wielkim wrażeniem osiągnięć elektrodynamiki Borna-Infelda i przystąpił do przekształcania równań Maxa Borna w postać złożonych sześciu wektorów (zamiast prawdziwych trójwymiarowych), upraszczając tym samym matematykę. Podejście unitarne podjęte przez Erwina Schrödingera odwoływało się do niego z wielu powodów, m.in. jego wiary, że świat jest uniwersalną świadomością, idealistycznych elementów w jego spojrzeniu na naukę, nostalgii za prawdziwymi falami jako podstawą rzeczywistości i jego rosnącego wyobcowania z postępów w fizyce cząstek elementarnych. Niewątpliwie na taki kształt poglądów austriackiego fizyka i takie idee naukowe miało wpływ jego głębokie i osobiste spotkanie z filozofią Dalekiego Wschodu. Okazuje się, że poglądy filozoficzne mają zatem określony wpływ na znaczenie i rozwój nauk szczegółowych, tj. fizyki molekularnej.

W Dublinie

Wróćmy jednak do obecności Erwina Schrödingera w Dublinie. Co najważniejsze, był zainteresowany przyjazdem do Irlandii ze względu na coraz silniejszy terror nazistów w przyłączonej do III Rzeszy Austrii, co dla de Valery, ówczesnego premiera Irlandii, stanowiło szansę nie do ominięcia³. Tym bardziej że Dublin Institute of Advanced Studies (DIAS) stanowił idealne miejsce na rozwój naukowy i nauczanie. Również Szkoła Studiów Celtyckich obok Szkoły Nauk Ścisłych, tj. fizyka teoretyczna, zawdzięcza swoje założenie wadze, jaką de Valera przyznawał językowi irlandzkiemu. Uważał on język irlandzki za istotny element kultury narodowej, dlatego

³ Należy dodać, że Éamon de Valera również pomógł w podobny sposób innemu światowej sławy polskiemu profesorowi J. Łukasiewiczowi, zapraszając go do Irlandii po II wojnie światowej (zob. Fanning, 2018: 224).

ważne jest, aby Irlnadczycy posiadali godne miejsce poświęcone temu zagadnieniu.

Éamon de Valera, krótko po tym, jak został premierem irlandzkiego rządu w 1937 roku, zbadał możliwość utworzenia instytutu szkolnictwa wyższego. De Valera był świadkiem upadku obserwatorium Dunsink, w którym sir William Rowan Hamilton (uważany za najbardziej wpływowego matematyka w Irlandii) zajmował pozycję w Royal Astronomer of Ireland. Po spotkaniach z wybitnymi naukowcami z dziedziny matematyki i astronomii de Valera doszedł do wniosku, że astronomia w Dunsink powinna zostać przywrócona i że należy ustanowić instytut szkolnictwa wyższego.

Jednym z celów, o których myślał de Valera, kiedy założył instytut, było stworzenie miejsca spotkań dla naukowców z University College Dublin i Trinity College Dublin. Ze względów historycznych i religijnych akademickie kontakty między tymi dwiema instytucjami wcześniej nie istniały. Początkowo Instytut znajdował się przy Merrion Square 64 i 65. Obok zaawansowanych studiów nad językiem celtyckim oraz fizyką teoretyczną w 1947 roku dodano nowy kierunek: fizykę kosmiczną.

Planem de Valery było utworzenie specjalistycznego ośrodka naukowego na wzór istniejącego wcześniej od 1930 roku w Princeton, w New Jersey. Taki ośrodek na terenie Irlandii miałby nie tylko podnieść prestiż dopiero co powstałego młodego państwa irlandzkiego, lecz także mieć za zadanie podniesienie poziomu edukacji na Zielonej Wyspie. Plany de Valery nie były łatwe do zrealizowania. Młode państwo irlandzkie, uwikłane dodatkowo w wewnętrzny konflikt po wcześniejszej wojnie domowej, w roku 1940 napotkało jeszcze na ekonomiczne problemy związane z trwającym i rozwijającym się konfliktem drugiej wojny światowej. Wewnętrzny opór w kraju przeciwko tzw. Zbytkowi (Moore, 2015: 437), jakim miał być Instytut Studiów Zaawansowanych, powodował, że zrealizowanie tego dzieła nie było łatwe, a jednak mimo tak licznych przeciwności trwa po dzień dzisiejszy. Ostatecznie ustawa erygująca Instytut została uchwalona 6 czerwca 1939 roku.

Instytut Studiów Zaawansowanych w New Jersey, który był niezależną jednostką badawczą – i stanowił wzór dla DIAS, stanowił

centrum teoretycznych badań i intelektualnych dociekań. Założony został 1930 roku przez Abrahama Flexnera. Mottem Instytutu były dwa fundamentalne dla społeczeństwa pojęcia: Prawda i Piękno. Niewątpliwie idee te nawiązywały do starożytnej triady, której dopełnieniem było Dobro rozumiane przez Platona jako najwyższy możliwy byt, ku któremu, bardziej lub mniej świadomie, zmierza każdy człowiek.

Instytut w Princeton najbardziej jest znany z obecności Alberta Einsteina czy Kurta Gödla, którzy znaleźli tam swój intelektualny dom w następstwie emigracji do Stanów Zjednoczonych. W założeniu Instytut nie posiadał prawa do nadawania stopni naukowych czy udogodnień praktycznych dla rozważanych teoretycznie eksperymentów. Wszelkie badania zostały pozostawione wybitnym naukowcom bez konkretnego ukierunkowania na określony wynik.

Zdaniem głównego fundatora Abrahama Flexnera ideał Instytutu miał się opierać na wolności badaczy, którzy w dobrych, komfortowych i spokojnych warunkach mogli skupić się na pracy badawczej. Właśnie w tym miejscu intelektualnej wolności, w zaciszu, na wzór średniowiecznych mnichów, wolni od administracyjnych oraz zbytnich trosk wybitni uczeni z całego świata oddawali się całkowicie pracy badawczej (Flexner, 1940).

Cele i funkcje Instytutu polegają na zapewnieniu możliwości wspierania zaawansowanych badań i prowadzenia badań w specjalistycznych dziedzinach wiedzy oraz publikowania wyników tych badań. Absolwenci Instytutu pracujący pod nadzorem naukowców mogą, za zgodą zarządu właściwej szkoły, być zarejestrowani na wyższym poziomie w dowolnej uczelni na całym świecie.

Wracając jednak do noblisty. Schrödinger zaczął pełnić swoje obowiązki dyrektora szkoły fizyki teoretycznej, prowadząc dwa kursy z teorii kwantowej. Do tej pory w Irlandii nie było kursów na tym poziomie edukacyjnym. Cykl wykładów odbywał się na dwóch poziomach: na niższym poziomie wprowadzającym do mechaniki fal, teorii zaburzeń układów mechaniki kwantowej, spinu elektronu oraz wykładów dotyczących relatywistycznego równania falowego. Wyższy poziom z kolei stanowił wprowadzenie do badań przeprowadzanych w szkole.

Pomimo wojennych trudności i niedoborów dubliński Instytut Studiów Zaawansowanych rozwijał się w pełni, spełniając tym nadzieje de Valery, aby Dublin szybko stał się światowym centrum fizyki teoretycznej. Liczne międzynarodowe kolokwia nie tylko przyciągały wielu widzów i prelegentów, lecz także podniosły poziom prac naukowych powstających w tym czasie w Dublinie. Ożywienie intelektualne Dublina i całej Irlandii było zauważalne. Ponadto, mimo że Irlandia nie należała wówczas do bogatych państw, choć jako państwo neutralne w drugiej wojnie światowej mogło mieć ku temu podstawy, Instytut był hojnie finansowany przez podatnika irlandzkiego.

7 października 1938 roku Erwin Schrödinger wraz z rodziną przybył do Dublina. Zgodnie z życzeniem rodziny zamieszkali w pobliżu morza, w dzielnicy Clontarf przy Kincora Road 23. Jako zamiłowany cyklista Schrödinger nie miał najmniejszych problemów z poruszeniem się po Dublinie i jego okolicach.

Pierwszym dublińskim publicznym wystąpieniem wiedeńskiego profesora były „Rozważania nad przyczynowością” (14 listopada przed Uniwersyteckim Towarzystwem Metafizycznym [„Irish Times” 1939.11.15.]). Sam wykład był dobrze nagłośniony i przyciągnął liczną widownię, nie ograniczoną jedynie do filozofów. Noblista omówił kilka tematów, które rozważał we wcześniejszych pracach, takich jak: niemożność przewidywania w klasycznej fizyce z powodu eksperymentalnej niepewności warunków początkowych, nauczanie ogólnej teorii względności, która jest nieodłączną właściwością przestrzeni i czasu, a zatem nie jest czymś przewidywalnym w tradycyjnie czasoprzestrzennie rozumianym świecie, zasadę nieoznaczoności mechaniki kwantowej, która wprowadza indeterminizm w zachowanie obiektów mikroskopowych. Schrödinger doszedł do wniosku, że przyczynowość nie jest koniecznością dla logicznej myśli, ale wstępnie wysunął ten pogląd, z cytatem z Miguela de Unamuno, mówiąc, że „człowiek, któremu udało się nigdy nie zaprzeczać samemu sobie, był mocno podejrzany o to, że nigdy nic nie mówi”. Miało to wyrazić paradoksalność nauki, która opisując, bada rzeczywistość, a wypowiadając się przyczynowo o rzeczywistości, naraża

się na zarzut sprzeczności, ale tym samym dzięki temu właśnie nauka może się nadal rozwijać.

Trzecim polskim wątkiem związanym z twórczością noblisty Erwina Schrödingera jest recepcja jego dzieł w Polsce. Jedynym i do tego znakomitym tłumaczem dublińskich wykładów wiedeńskiego fizyka jest profesor Stefan Amsterdamski. Zdaniem autora niniejszego opracowania na poglądy profesora Amsterdamskiego, wybitnego fizyka, filozofa nauki, znaczący wpływ miała idea nauki zmierzającej do odkrywania prawdy, nie tylko tej naukowej, lecz także tej, która kierowała samą nauką jako taką.

Dla polskiego profesora praktyka badawcza prowadzona na gruncie paradygmatów naukowych (czyli określonych teorii naukowych, które mogą zostać zastąpione przez inne, lepsze, bardziej wydajne i skuteczne) nie może być uznana za naukową. Jeżeli dany paradygmat rości sobie prawo do naukowości, musi on mieć pewien ideał wiedzy, który spełnia funkcję ostatecznej instancji, decydującej o naukowości paradygmatu. Widać tu wyraźnie wpływ Schrödingerskich idei wiedzy wspomnianych powyżej.

Podobnie jak u Erwina Schrödingera, tak i u Stefana Amsterdamskiego filozofia ma znaczenie pierwszorzędne, formułując bowiem określone ideały nauki, ma decydujący wpływ na jej charakter, a kategoria ideału wiedzy stanowi pomost łączący filozoficzny namysł z praktyką badawczą. O ile wiedeński profesor odwoływał się do filozofii indyjskiej, o tyle warszawski naukowiec zauważył, że kto na przykład traktuje naukę jako bezinteresowne dążenie do prawdy ważnej zawsze i wszędzie, widzieć będzie jej źródła przede wszystkim w kosmologicznych i filozoficznych dociekaniach Greków. Kto z kolei sądzi, że istotą wiedzy naukowej jest ścisły matematyczny charakter, że tyle jest prawdy w wiedzy, ile w niej matematyki, podkreślać będzie rolę matematycznych osiągnięć Babilończyków.

Zdaniem profesora Polskiej Akademii Nauk ideały wiedzy pełnią kilka funkcji. Po pierwsze wyznaczają granice działalności naukowej, jej teoretyczne możliwości; po drugie określają problemy badawcze, wytyczając tym samym kierunek rozwiązywania problemów naukowych. Trzecią funkcją ideałów wiedzy jest określanie etosu naukowego rozumianego jako normy, które nakazują bezin-

teresowne poszukiwania prawdy, podawanie wyników publicznie celem ich swobodnej weryfikacji, uznanie obiektywności wiedzy powstałej w ten sposób, niezależnej od czasu czy przestrzeni. Etos ideałów nauki organizuje w ten sposób prace naukowców i badaczy w ramach określonej dla nich wspólnoty celem wypracowania i określenia jednolitej dla paradygmatu metodologii badań.

Czym jest życie?

Wracając do lektury dublińskich wykładów *Czym jest życie?* należy dodać, że opublikowanie popularnych już wtedy wykładów Schrödingera miało ogromny wpływ nie tylko na fizyków, którzy byli przekonani, że ich metody mogą rozwiązać problemy biologii, lecz także na biologów, których zachęcono do bardziej rygorystycznego myślenia w kategoriach matematycznie formułowanych i testowanych fizycznie modeli.

Jednym z najlepszych przykładów sposobu, w jaki Schrödinger rozważał naukowe wyjaśnienie, obejmując je ramami cudu, jest wiedeński noblista, który patrzy na „fizyczne aspekty żywej komórki” z punktu widzenia praw fizyki wyłącznie po to, by stwierdzić, że reprodukcyjne wzorce życia zaprzeczają tym prawom, przez co fizyk jest zobowiązany potwierdzić uderającą niezwykłość życia. Harrison zostawia kolegom naukowcom zagłębianie się w zawłości badania fenomenu życia przez Schrödingera, jego definicji chromosomu jako „kryształu aperiodycznego”, a także wniosków wyciągniętych przez niego w odniesieniu do roli, jaką „ujemna entropia” odgrywa w esencji życia. Kładzie nacisk na cud, który kryje się za fenomenem życia. Harrison pisze: „Dokładnie w takim stopniu, w jakim Schrödinger pojmuje mechanizmy życia, czuje do nich respekt, (...), to, co czyni książkę *Czym jest życie?* tak przemyślaną, jest jej ukierunkowanie na odniesienie się do szerszych, nawet metafizycznych implikacji tego, co poddaje przejrzystym naukowym analizom” (Gumbrecht, Harrison, Hendrickson, Laughlin, 2011: 15–16).

Jako jeden z założycieli mechaniki kwantowej Schrödinger był kluczową postacią w tworzeniu biologii molekularnej, w radykalny sposób zmieniając ramy koncepcyjne biologii. Wyraża się to na trzy

sposoby. Po pierwsze jego formuła fali w mechanice kwantowej, za którą otrzymał Nagrodę Nobla, była niezbędna w teorii Linusa Paulinga dotyczącej wiązania chemicznego. Teoria Paulinga doprowadziła do „zmorfologizowania” chemii, przekształcając drukowany symbol związku chemicznego w trójwymiarową strukturę. To z kolei doprowadziło do powstania biochemii strukturalnej ze wszystkimi znanymi obrazami interakcji biochemicznych „zamek-i-klucz”, takimi jak wiązanie przeciwciała-antygen i trójwymiarowe struktury białek. Co najważniejsze, wyjaśnienie przez Watsona-Cricka trójwymiarowego modelu DNA było możliwe właśnie dzięki chemii strukturalnej Paulinga.

Austriacki fizyk w różnych okresach życia był często lekceważony przez środowisko uczonych. Krytycy zarzucali mu nadmierne zapatrzenie we własne idee i niezdolność do wsłuchiwania się w innych ludzi, bez względu na to, jak bardzo racjonalne były ich argumenty. Należy jednak oddać cześć jego osiągnięciom naukowym. Hendrickson dowodzi, że idee zawarte w książce *Czym jest życie?* Schrödingera leżą u podstaw projektu badawczego genetyki nowotworów (Hendrickson, 2014: 45–103).

Po drugie książka Schrödingera *Czym jest życie?* przewidywała kluczowe okresy heroicznej ery biologii molekularnej (1953–1970), które obejmują informacyjną molekułę DNA (jej „aperiodyczny kryształ”) i kod genetyczny (jej „kod”). Był pierwszym, który użył terminu „kod” w związku z biologią, jest też powszechnie uznawany za autora znanych metafor stosowanych w biologii molekularnej (tj. „kod”, „program”, „transkrypcja”, „translacja”).

Po trzecie książka Schrödingera motywowała zmiany ścieżki kariery u wielu badaczy, którzy w kolejnych dziesięcioleciach stali się liderami w nowej dziedzinie biologii molekularnej (m.in. Max Delbrück). Zatem propozycje zawarte w *Czym jest życie?* kształtowały szeroki koncepcyjny krajobraz, który nazywa się „perspektywą Schrödingera (SP)”. Była ona *genocentryczna* i niestety *redukcyjnistyczna*.

Koncepcje matematycznej prostoty, piękna intelektualnego i prawdy naukowej były tak głęboko powiązane w umyśle Erwina,

że odkrycie tego Lagrangianu⁴ nadało teorii fizycznej nieodpartą fascynację. Paul Dirac⁵ powiedział kiedyś: „Sądzę, że ze wszystkich poznanych przeze mnie fizyków to Schrödinger był (...) najbardziej podobny do mnie. Doszedłem do porozumienia ze Schrödingerem łatwiej niż z kimkolwiek innym. Uważam, że powodem tego jest to, że Schrödinger i ja mieliśmy bardzo silne uznanie dla piękna matematycznego i to zdominowało całą naszą pracę. Był to rodzaj aktu wiary z nami, że wszelkie równania, które opisują fundamentalne prawa Natury, muszą mieć w sobie wielkie matematyczne piękno. To było jak wspólna religia. Była to bardzo opłacalna religia, którą można uznać za podstawę większości naszych sukcesów”.

Bez względu na motywację Schrödinger włożył znaczny wysiłek w latach 1941–1943, aby wypracować szczegółowe konsekwencje elektrodynamiki Born–Infeld. Jego praca miała wielką formalną elegancję i pokazywała jego wybitne zdolności jako fizyka matematycznego, ale nie brakowało jej żadnych nowych fizycznych pomysłów – praktycznych realizacji. Niemniej jego przekonanie, że nieliniowe teorie będą kluczowe dla przyszłych postępów w fizyce, okazało się w pełni uzasadnione.

Full English translation of the article on page 33.

⁴ Mechanika Lagrange’a rozumiana metaforycznie jako Lagrangian, stosuje się do układów, dla których da się wprowadzić pojęcie energii potencjalnej lub energii potencjalnej uogólnionej (wielkości te nazywa się zwyczajowo odpowiednio potencjałem lub potencjałem uogólnionym). W układach tych energia mechaniczna układu jest zachowana, jeżeli istnieje dla nich pojęcie energii potencjalnej; jeśli jednak energia potencjalna nie istnieje, a istnieje tylko energia potencjalna uogólniona, to energia mechaniczna w ogólności nie jest zachowana. Inne wielkości takie jak pęd, moment pędu, mogą być zachowane lub nie – mechanika Lagrange’a podaje warunki pozwalające łatwo to określić (por. Gans, 2013: 7).

⁵ Brytyjski fizyk teoretyk, jeden z twórców mechaniki kwantowej i elektrodynamiki kwantowej, laureat Nagrody Nobla z dziedziny fizyki w roku 1933 za wkład w rozwój mechaniki kwantowej (por. Farmelo, 2009).

Bibliografia

- Born, Max & Infeld, Leopold (1934) Proc. Roy. Soc., London, A144.
- Fanning B. (2018) *Migration and making of Ireland*, Univeristy College Dublin.
- Farmelo G. (2009) *The Strangest Man: The Hidden Life of Paul Dirac, Quantum Genius*, Faber & Faber.
- Flexner A. (1940) *I Remember: The Autobiography of Abraham Flexner*, New York: Simon and Schuster.
- Gans R.F. (2013) *Engineering dynamics: from the Lagrangian to Stimulation*, Springer.
- Gumbrecht H.U., Harrison R.P., Hendrickson M.R., Laughlin R.B. (2011) *What Is Life? The Intellectual Pertinence of Erwin Schrödinger* (tyt. oryg.: *Geist und Materie – Was ist Leben? Zur Aktualität von Erwin Schrödinger*), trans. L.A. Villarreal, Stanford University Press, Stanford.
- Hendrickson M.R. (2014) *Refleksje nad „Czym jest życie?” i jej zaskakującym znaczeniem dla biologii nowotworów ducha Schrödingera*, „Zagadnienia Filozoficzne w Nauce”, LIV.
- Karatzas I., Schreve S. (1998) *Brownian motions and stochastic calculus*, Springer.
- Moore W. (2015) *Schrödinger: Life and Thought*, Cambridge University Press.
- Schrödinger E. (1998) *Czym jest życie, fizyczne aspekty żywej komórki, Umysł i materia, Szkice biograficzne*, Prószyński i s-ka.
- Schrödinger E. (1915) Phys. z. 16.
- Schrödinger E. (1919) Sitz. k. Akad. Wiss. Wien, Math. – Naturwiss. KL 128.
- Smoluchowski M. (1904) Ann. Phys. 21 (4).

Maciej FURTAS

Instrumenty demokracji bezpośredniej w konstytucjach Irlandii i Rzeczypospolitej Polskiej

Abstrakt: Artykuł stanowi prezentację instrumentów demokracji bezpośredniej zawartych w konstytucjach Irlandii i Rzeczypospolitej Polskiej. Na początku przedstawione w nim zostały definicje głównych instrumentów demokracji bezpośredniej: weta obywatelskiego, obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, odwołania (ang. *recall*), referendum lokalnego, etc. Następnie poddano analizie przepisy Konstytucji Wolnego Państwa Irlandzkiego z 1922 roku (*Constitution of Irish Free State*). Znalazły się w niej praktycznie wszystkie główne instrumenty demokracji bezpośredniej, które usunięto poprawkami do konstytucji w latach 1928 i 1929, a które nigdy nie zostały wykorzystane w praktyce. Kolejno rozwiązania prawne z *Constitution of Irish Free State* porównane zostały do przyjętej w 1937 roku obecnie obowiązującej konstytucji Irlandii (irl. *Bunreacht na hÉireann*), gdzie z instrumentów demokracji bezpośredniej zasadniczo pozostawiono jedynie referendum zatwierdzające zmiany w konstytucji oraz możliwość ogłoszenia referendum „w sprawach ważnych dla narodu” (art. 27). W opinii autora, wadą tego rozwiązania jest jego inicjowanie jedynie przez polityków – deputowanych, senatorów oraz prezydenta, bez konstytucyjnej możliwości złożenia obywatelskiej inicjatywy w tej kwestii. Analizowane instrumenty demokracji bezpośredniej w konstytucji Polskiej skłaniają na tym tle do podobnych wniosków. Podobnie dotyczy ich wada braku obywatelskiej inicjatywy, a dodatkowo, w porównaniu z Irlandią są nieporównywalnie rzadziej stosowane.

Słowa kluczowe: instrumenty demokracji bezpośredniej, konstytucje, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, *Constitution of Irish Free State*, *Bunreacht na hÉireann*, referendum.

Przeprowadzone 24 maja 2019 roku w Irlandii referendum dotyczące zmian w *Bunreacht na hÉireann* stanowi w tym miejscu dobrą okazję do zaprezentowania instrumentów demokracji bezpośredniej. Ponadto jest ono kolejnym ogniwem w łańcuchu iście

rewolucyjnych zmian, które przeobraziły oblicze irlandzkiego konstytucjonalizmu w ciągu ostatnich 25 lat.

W odróżnieniu od demokracji przedstawicielskiej, w której członkowie zbiorowego suwerena przekazując swoje uprawnienia w ręce wybieranych przez nich przedstawicieli (posłów, senatorów, radnych, elektorów czy prezydenta) nie biorą bezpośredniego udziału w sprawowaniu władzy, demokracją bezpośrednią nazywamy ich udział w podejmowaniu decyzji państwowych, z pominięciem organów przedstawicielskich.

Sama koncepcja bezpośredniego podejmowania decyzji przez uprawnionych do tego obywateli sięga miast-państw starożytnej Grecji, poprzez Rzym, germańskie czy słowiańskie wiece plemienne aż do czasów nam współczesnych. Obecnie jednak – z racji rozrostu liczebnego obywateli państw i związanych z tym utrudnień oraz kosztów – nie pełni już ona głównej roli w sprawowaniu władzy, pozostając jednak, w zależności od przyjętego systemu rządów, mniej lub bardziej istotnym narzędziem wspomagającym i uzupełniającym prawidłowy przebieg procesów decyzyjnych podejmowanych przez organy przedstawicielskie (Zwierzchowski, 1992; Garlicki, 2006; Rachwał, 2010; Sarnecki, 2013).

Dla wykonywania swojej funkcji demokracja bezpośrednia stosować może różne, rozwinięte na przestrzeni wieków, instrumenty, z których najpopularniejszym oraz najszerzej stosowanym jest referendum zrodzone na terenie średniowiecznej Szwajcarii w okresie powstawania jej państwowości, a rozwinięte najpełniej w dobie Oświecenia – szczególnie pod wpływem konstytucji jakobińskiej, która wpłynęła na cały ustrój tego małego kraju. Instytucja ta zrosła się tak z ustrojem Szwajcarii, że jest niemal automatycznie z nią kojarzona. Stąd także wzór referendum czerpały inne budujące lub reformujące ustroje kraje demokratyczne, w tym – co należy podkreślić – Irlandia. I to znacznie wcześniej, niż instytucja ta zagościła w okrojonej wersji w polskim systemie konstytucyjnym (Zwierzchowski, 1992).

Samo referendum (zwane też głosowaniem ludowym) jest formą demokracji bezpośredniej, polegającą na wypowiedaniu się wyborców na tematy będące przedmiotem głosowania, a dotyczące

spraw całego państwa lub jego określonej części, stanowiąc metodę umożliwiającą wypowiedzenie się obywateli w sprawach dotyczących konstytucji, ustaw, aktów prawa miejscowego czy innych ważnych kwestii natury prawnej lub społeczno-ekonomicznej (Garlicki, 2006; Sarnecki, 2013).

Istnieje kilka kryteriów, na których podstawie rozróżniane są rodzaje referendum. Kryterium zasięgu terytorialnego rozróżnia referendum ogólnonarodowe lub lokalne; kryterium obowiązku jego przeprowadzania wprowadza pojęcia referendum obligatoryjnego lub fakultatywnego; kryterium skutków prawnych to referendum wiążące lub konsultatywne (opiniotwórcze); kryterium terminu wprowadza zaś podział na referendum uprzednie (wyprzedzające, zezwalające na inicjację działań prawnych) lub następcze (zatwierdzające projekt proponowanych zmian). Szczególnymi rodzajami są referenda ustawodawcze oraz konstytucyjne – w tym polegające na zatwierdzeniu przyjęcia nowej konstytucji lub propozycji dokonania w niej zmian (Grabowska, 2005).

Kolejnym instrumentem demokracji bezpośredniej jest plebiscyt, który w pierwotnej i potocznie do dziś rozumianej formie oznacza wyrażenie woli ludności określonego terytorium odnośnie do przyłączenia się do jednego z istniejących państw bądź utworzeniem na danym obszarze nowego państwa, choć w niektórych krajach miano plebiscytu, jako „woli ludu”, stosowane jest zamiennie z pojęciem referendum. Dla przykładu – proces ratyfikowania w głosowaniu powszechnym irlandzkiej *Bunreacht na hÉireann* w 1937 roku nosi w tamtejszej literaturze miano plebiscytu, choć wszelkie późniejsze dokonywane w niej zmiany zatwierdza się w drodze referendum (Keogh, McCarthy, 2007).

Blizsze temu pojęciu były plebiscyty dotyczące Polski. Pierwszym był przeprowadzony 11 lipca 1920 roku plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu, w wyniku którego Polska otrzymała jedynie 3 gminy mazurskie i 5 warmińskich, bowiem średnio 93% ludności spornego obszaru opowiedziało się za przynależnością do Niemiec. Drugim był plebiscyt na Górnym Śląsku z 20 marca 1921 roku, którego rezultaty doprowadziły do III powstania śląskiego i korzystnej dla Polski korekty terytorialnej (Czapliński, 2002). Ponadto można

jeszcze wspomnieć o zaplanowanym na wrzesień 1919 roku, lecz ostatecznie nigdy nieprzeprowadzonym plebiscycie na Śląsku Cieszyńskim, Spiszu i Orawie.

Inicjatywa ludowa (lub inaczej ustawodawcza inicjatywa obywatelska) stanowi uprawnienie określonej przepisami grupy obywateli do złożenia na ręce organu przedstawicielskiego wniosku o dokonanie zmian w prawie lub przyjęcia nowego prawa. Posiada także szwajcarski rodowód, gdzie wprowadzona została na szczeblu konfederacji już w 1848 roku. W prawie konstytucyjnym wielu państw inicjatywa ludowa wiązała się z koniecznością przeprowadzenia referendum w przypadku, kiedy organ przedstawicielski odrzucił projekt wnoszony za pośrednictwem inicjatywy ludowej. Obecnie funkcjonuje nie tylko w wielu krajach europejskich, ale także na szczeblu Unii Europejskiej pod postacią Europejskiej Inicjatywy Obywatelskiej.

Weto ludowe stanowi odmianę inicjatywy ludowej, w której wniosek składany na ręce organu przedstawicielskiego przez określoną przepisami grupę obywateli dotyczy wyrażenia sprzeciwu wobec przyjętego prawa. Z reguły służy nie bezpośredniej ingerencji w proces legislacyjny, a uruchomieniu procedury referendalnej, w której ogół uprawnionych ma możliwość wypowiedzenia się w danej kwestii (Grabowska, 2005).

Konsultacje ludowe, które mogą przybierać formę ogólnonarodową lub lokalną, stanowią formę umożliwienia obywatelom wyrażenia opinii w ważnych kwestiach społecznych (Grabowska, 2005; Rachwał, 2010).

Odwołanie (w krajach kultury anglosaskiej nazwane *recall*) to nadanie określonej prawem grupie obywateli uprawnienia do złożenia wniosku o odwołanie osoby piastującej stanowisko z wyboru i rozstrzygnięcia go na drodze referendum. Znany jest także polskiemu porządkowi prawnemu, który umożliwia przeprowadzenie referendum lokalnego w przedmiocie odwołania jednoosobowego organu samorządowego (wójt, prezydent miasta) (Makowski, Patusiak, 1999).

Ostatnim instrumentem demokracji bezpośredniej jest samorządowy budżet partycypacyjny, który polega na nadaniu obywatelom

lom prawa do podjęcia decyzji w sprawie części budżetu wspólnoty. Odbywa się to w kilku etapach: po zgłoszeniu inicjatyw przeprowadzane jest głosowanie w sprawie priorytetów, a podjęte decyzje są wiążące dla organów samorządowych (Rachwał, 2010).

W przyjętej w 1922 roku Konstytucji Wolnego Państwa Irlandzkiego (dalej w tekście *CIFS*) znalazły się aż trzy instrumenty demokracji bezpośredniej.

Pierwszym z nich było przewidziane w art. 47 *CIFS* weto ludowe. Procedura stanowiła, że prawidłowo uchwalona ustawa, z wyjątkiem budżetowej czy innej o charakterze finansowym, oraz ustaw „niezbędnych dla zdrowia, bezpieczeństwa czy pokoju publicznego” – mogła zostać zawieszona na okres 90 dni na pisemny wniosek mniejszości 2/5 deputowanych izby niższej parlamentu Irlandii (irl. *Dáil*), lub odpowiednio zwykłej większości senatorów, składany w ciągu siedmiu dni od daty jej uchwalenia lub uznania za uchwaloną na ręce przewodniczącego rady wykonawczej (premiera). W okresie tych 90 dni, na wniosek kwalifikowanej większości 3/5 senatorów lub pisemnej petycji podpisanej przez nie mniej niż 1/20 zarejestrowanych i uprawnionych do głosowania wyborców, ustawa kierowana była do zatwierdzenia poprzez referendum ogólnonarodowe, którego wynik byłby dla zgromadzenia narodowego (irl. *Oireachtas*) wiążący. Na marginesie – wspomniany art. 47 *CIFS* zobowiązywał jednocześnie *Oireachtas* do przyjęcia przepisów rangi ustawowej regulujących tryb weta ludowego, określając jedynie, że o przyjęciu lub odrzuceniu ustawy decyduje zwykła większość głosów, nie ustalając jednakże minimalnej frekwencji wyborczej, co niewątpliwie stanowiło pewne kuriozum (Kohn, 1932).

Kolejny przepis – art. 48 *CIFS* przewidywał obywatelską inicjatywę ustawodawczą i obywatelską inicjatywę w sprawie zmian w konstytucji, gdzie jednocześnie nałożony został na *Oireachtas* obowiązek przyjęcia ustawodawstwa regulującego te kwestie w ciągu 2 lat od jej uchwalenia. Gdyby w tym czasie ustawa taka nie została uchwalona, obywatele uzyskiwaliby prawo do wniesienia petycji o niezwłoczne przyjęcie takiego prawa, dla swojej ważności podpisanej przez 70 tysięcy osób zarejestrowanych jako uprawnieni do głosowania.

Ostatnim instrumentem demokracji bezpośredniej było referendum w sprawie zmian w konstytucji przewidziane w art. 50 *CIFS*. W tym przypadku jednak wprowadzono dwa ograniczenia: zmiany takie musiały być zgodne z postanowieniami *Traktatu Anglo – Irlandzkiego* z 6 grudnia 1921 r., co korelowało z art. 2 wstępu do *CIFS*, oraz zmiana w konstytucji mogła być wprowadzona ustawą zwykłą *Oireachtas* w ciągu 8 lat od przyjęcia *CIFS*, bez konieczności ogłaszania zatwierdzającego ją referendum. Po tym okresie, w przypadku zatwierdzania w referendum, poprawkę uznawano za przyjętą, jeżeli opowiedziała się z tym ponad połowa obywateli zarejestrowanych jako uprawnieni do głosowania, lub ponad 2/3 osób, które wzięły udział w głosowaniu, w przypadku gdy frekwencja wyborcza nie przekroczyłaby pułapu 51% (Kohn, 1932).

Pomimo odpowiednich, wskazanych wyżej, regulacji rangi konstytucyjnej ani jedna z instytucji demokracji bezpośredniej nie została zastosowana w praktyce w okresie istnienia Wolnego Państwa Irlandzkiego. Nie przyjęto prawa regulującego inicjatywę ustawodawczą i obywatelską inicjatywę w sprawie zmian w konstytucji, do czego *Const.IFS* zobowiązywała *Oireachtas* w art. 48. Nie zmienił tego nawet fakt, że 16.5.1928 r. przedstawiono w *Dáil* petycję podpisaną przez 96 tysięcy obywateli na rzecz uruchomienia procedury przewidzianej art. 48. W dniu 12.7.1928 r. *Oireachtas* przyjął natomiast poprawkę – *Constitution (Amendment No. 10) Act, 1928*, która dokonała zmian w art. 14 i 50 *CIFS*, usuwając z niej trwale art. 47 i 48. Tym samym z konstytucji zniknęło weto i inicjatywa obywatelska. W poprzedzającej przyjęcie poprawki debacie parlamentarnej argumentowano, że: „(...) jest ona nieodzowna i konieczna dla niezwłocznego zachowania spokoju i bezpieczeństwa publicznego, (...) na tej podstawie uznano, że (weto ludowe i inicjatywa obywatelska) są niepożądane i niebezpieczne”(!).

Formalnie pozostała jeszcze instytucja obligatoryjnego referendum w sprawie dokonywania zmian w *CIFS*, jednak poprawką z 14.5.1929 r. – *Constitution (Amendment No. 16) Act, 1929* – dokonano korekty w art. 50, wydłużając z 8 do 16 lat okres, w którym zmiany mogły zostać wprowadzane za pomocą ustaw zwykłych bez konieczności przeprowadzania referendum. Tym samym, aż do końca

obowiązywania *CIFS* wykluczona została możliwość zastosowania jakichkolwiek instrumentów demokracji bezpośredniej (Kohn, 1932).

Wspomniane poprawki do *CIFS*: 10 i 16 doprowadziły nie tylko do pozbawienia obywateli wpływu na ustawodawstwo oraz zmiany w konstytucji, ale przyczyniły się do znacznego wzmocnienia roli *Dáil* oraz rządu. Odbiegało to znacznie od koncepcji z okresu tworzenia *CIFS*, czerpiących wzory poszczególnych instytucji bezpośrednio z obowiązującej ówczesnie Konstytucji Konfederacji Szwajcarskiej z 1874 roku, oraz w mniejszym zakresie z innych państw utworzonych po rozpadzie II Rzeszy, monarchii Habsburgów czy Imperium Rosyjskiego, przez co stworzone zostały podwaliny systemu rządów odmiennego od Westminsterkiego. W latach 1929–1937, czyli do momentu przyjęcia *Bunreacht na hÉireann*, systemy te upodobniły się do siebie, a jedyną wyraźną różnicą były odmienne ordynacje wyborcze, co akurat wymuszone zostało na Irlandii wspomnianym *Traktatem* z 1921 roku (Kohn, 1932).

Na marginesie w tym miejscu warto nadmienić, że możliwość przedłużenia okresu uprawnień *Oireachtas* w zakresie samodzielnego dokonywania zmian w konstytucji z 8 do 16 lat związana jest z (zamierzonym lub nie) ewidentnym błędem legislacyjnym z okresu jej tworzenia. W przyjętym pierwotnie art. 50 *CIFS* nie dokonano doprecyzowania, które wskazywałoby na brak możliwości przedłużenia wskazanego okresu poprzez zwykłą ustawę *Oireachtas*, co skwapliwie wykorzystano w celu odsunięcia uprawnionych obywateli od teoretycznej nawet możliwości ingerencji w proces prawotwórczy parlamentu. Jednocześnie sama *CIFS* stała się niejako odporna na kontrolę sądową w jedynym możliwym trybie skargi indywidualnej, bowiem prewencyjnej kontroli zgodności projektu ustawy z konstytucją nie przewidziano. Z faktu tego wyciągnięto odpowiednie wnioski w trakcie tworzenia *Bunreacht na hÉireann*. Jej art. 51, z rozdziału dotyczącego przepisów przejściowych i końcowych (niestanowiący obecnie treści konstytucji) stanowił, że niezależnie od postanowień zawartych w „(...) konstytucji, wszelkie jej postanowienia, z wyjątkiem tych dotyczących art. 46 oraz art. 51, mogą zostać zmienione przez *Oireachtas* w drodze poprawek

do poszczególnych przepisów, ich dodawania lub uchylania w terminie trzech lat od dnia, w którym pierwszy prezydent objął swój urząd". Po upływie tego terminu prerogatywy *Oireachtas* w tym zakresie ostatecznie wygasły. Propozycje zmiany konstytucji na mocy artykułu 51 nie mogły jednak być wprowadzone w życie, jeżeli uprzednio prezydent, po konsultacji z radą stanu, wyraziłby pisemny sprzeciw skierowany do przewodniczących obydwu izb *Oireachtas*, stwierdzając, że projektowana poprawka jest jego zdaniem „(...) propozycją dokonania poprawki o takim charakterze i znaczeniu, że wola obywateli musi zostać ustalona w referendum przed jej wejściem w życie” (Keogh, McCarthy, 2007).

Bunrecht na hÉireann zasadniczo kontynuowała jednak rozwiązania swojej poprzedniczki, pomimo iż zostały w niej zawarte instrumenty demokracji bezpośredniej. Art. 47 poświęcony jest dokonywaniu w niej zmian, dla których jedyną przewidzianą formą jest zatwierdzenie projektu poprawki w drodze przeprowadzanego referendum ogólnokrajowego, a cenzus jest tutaj identyczny jak podczas wyborów do *Dáil*. Czyni to z *Bunrecht* konstytucję „sztywną”, w której żadna zmiana nie może zostać dokonana bez zgody obywateli. Brakuje tutaj jednak dopełnienia w postaci rozwiązań znanych z art. 48 *CIFS*, gdzie w początkowym okresie istniała możliwość inicjowania takiej zmiany poprzez petycję obywatelską. Obecnie wprowadzenie propozycji takich zmian uzależnione jest tylko od woli polityków zasiadających w *Oireachtas* i niejednokrotnie stanowią one element obietnic czy programów wyborczych, których niespełnienie nie rodzi żadnych, z wyjątkiem politycznych, konsekwencji.

Drugą możliwość zainicjowania referendum *Bunrecht* przewiduje jej art. 27. Na wniosek większości senatorów i nie mniej niż 1/3 deputowanych *Dáil*, Prezydent Irlandii może skierować projekt ustawy (innej niż finansowa i poprawka do konstytucji) na drogę zatwierdzenia jej w formie referendum ogólnokrajowego, w trybie uregulowanym w art. 47.2 *Bunrecht*. Odrzucenie projektu w referendum wyklucza obowiązek podpisania (promulgacji) projektu ustawy przez prezydenta – tym samym nie wchodzi ona w życie. Warto w tym miejscu zauważyć jednak, że inicjatywa leży w rękach senatu (ponad 1/2), deputowanych *Dáil* (ponad 1/3) oraz samego

prezydenta, który po obowiązkowej konsultacji z Radą Państwa (konstytucyjnym organem doradczym, wzorowanym na brytyjskiej *Privy Council*) może wniosek parlamentarzystów przyjąć lub odrzucić. Przepis ten w zamyśle stanowić miał hamulec mniejszości parlamentarnej stosowany w przypadku, gdy „(...) projekt ustawy reguluje kwestie o znaczeniu narodowym, co do których powinien wypowiedzieć się naród (...)”, a w opinii opozycji przedstawione przez rząd rozwiązanie odbiega znacznie od społecznego zapotrzebowania w tym względzie. Postawa obywateli pozostaje więc bierna do czasu, gdy senatorzy, deputowani i sam prezydent zadecydują o jej przedstawieniu poprzez ogłoszenie referendum.

Od momentu przyjęcia *Bunreacht na hÉireann* w 1937 roku, do dnia dzisiejszego procedura uregulowana w art. 27 nie została nigdy uruchomiona w praktyce. W sytuacji, kiedy kadencja obydwu izb *Oireachtas* jest ze sobą powiązana, wydaje się mało prawdopodobnym, aby ich podział polityczny był znacząco odmienny. Stąd ponad 50% opozycja w senacie nie jest wprawdzie niemożliwa, jednak w praktyce bardzo mało realna. Na tym tle poparcie 1/3 deputowanych *Dáil* stanowi większe prawdopodobieństwo, ale to decyzja prezydenta jest w ostateczności kluczową dla uruchomienia całej procedury. To jego kadencja nie koreluje z kadencjami legislatury, stąd możliwy jest okres tzw. *koabitacji*, czyli pełnienia urzędu przez prezydenta wywodzącego się z opcji politycznej opozycyjnej w stosunku do rządzącej większości parlamentarnej. Jednak – jak wynika z przedstawionej powyżej skróconej analizy oraz wymogów konstytucyjnych – prawdopodobieństwo jednoczesnego uruchomienia tych trzech czynników staje się mało prawdopodobne, czego dowodzi także i praktyka.

Można więc uznać, że irlandzkie rozwiązania konstytucyjne w zakresie zastosowania instrumentów demokracji bezpośredniej zawężają się w praktyce do zatwierdzania przez ogół uprawnionych obywateli propozycji zmian *Bunreacht na hÉireann*, bez możliwości czynnego ich inicjowania (Keogh, McCarthy, 2007). Nie oznacza to jednak zahamowania lub spowolnienia procesu postępu w zakresie dostosowywania przepisów konstytucyjnych do współczesnych wymagań stawianych przed prawem demokratycznego kraju.

Porównanie przepisów *Bunreacht na hÉireann* z roku 1937 do przepisów z 2019 roku wskazuje na proces nierównomiernej ewolucji, która rozpoczyna się zatwierdzoną w maju 1972 roku trzecią poprawką o wejściu Irlandii do Wspólnoty Europejskiej (1973). Poprawki wcześniejsze wprowadzone były we wspomnianym trzyletnim okresie przejściowym regulowanym przez art. 51, w czasie którego zgoda obywateli kraju w postaci pozytywnego wyniku referendum nie była wymagana. Wprowadzono wówczas definicję wojny oraz dokonano zmian o technicznym charakterze, niewpływającym na brzmienie samego dokumentu (pierwsza i druga poprawka). W latach 1959 do 1968 przeprowadzono trzy referenda w sprawie zmian systemu wyborczego i okręgów wyborczych – wszystkie odrzucone. Z momentem wejścia do WE rozpoczyna się jednak wyraźny proces transformacji *Bunreacht*. Najlepiej prześledzić to na przykładzie instytucji rozvodu z zakresu prawa rodzinnego.

Od momentu uregulowania kwestii rozwodów w prawie brytyjskim w II połowie XIX wieku Irlandia, z racji religii wyznawanej przez zdecydowaną większość obywateli, była zasadniczo pozbawiona możliwości zastosowania tej instytucji na swoim terytorium. Nic nie zmieniło się też w tej kwestii w okresie Wolnego Państwa Irlandzkiego. Istniała za to instytucja separacji wzorowana na prawie kanonicznym.

Podjęta w 1986 roku próba zmiany konstytucji poprzez wprowadzenie instytucji rozvodu została odrzucona w referendum przez 63,5% głosujących, przy frekwencji 60% uprawnionych do głosowania. Taki stan przetrwał aż do 1995 roku, kiedy próba podjęta została po raz drugi – tym razem z wynikiem pozytywnym, ale pod pewnymi warunkami. Jednym z nich była obowiązkowa separacja małżonków przed orzeczeniem rozvodu, wynosząca minimalnie 4 lata. Stanowi to czasochłonne, kosztowne i z punktu widzenia polskiego konstytucjonalisty nieuzasadnione utrudnienie. Dodatkowo praktycznie niemożliwym było „obejście” tych restrykcji poprzez rozwiązanie małżeństwa zawartego w Irlandii przez obywateli Irlandii w innym kraju, bowiem na gruncie przepisów konstytucyjnych oraz prawa rodzinnego rozwód taki nie miał mocy wiążącej. Podczas gdy inne kwestie, jak małżeństwa jedнопłciowe, prawa

dziecka czy prawo do aborcji zostały przygotowane i przeprowadzone w latach 2015–2018, o tyle sprawy z zakresu rozwiązania małżeństwa pozostały niejako „w tyle”, co ciągle świadczy o kontrowersjach, jakie wzbudza w społeczeństwie. We wspomnianym na wstępie referendum z dnia 24 maja 2019 roku głosami ponad 82%, przy frekwencji 50,9% zdecydowano o usunięciu z *Bunreacht na hÉireann* wspomnianych ograniczeń (art. 41.3.2 i 41.3.3), pozostawiając te kwestie do uregulowania na poziomie ustawy. Ta, przyjęta 11 czerwca 2019 roku, jako trzydziesta ósma poprawka do konstytucji redukuje wymieniony okres do 2 lat w okresie 3 lat bezpośrednio poprzedzających procedurę rozwodu (w miejsce odpowiednio 4 lat w okresie 5 lat). Nie jest to więc pełne „uwolnienie” rozwodu i niezależnienie go od instytucji separacji na wzór choćby polskich rozwiązań, które operując zbliżonymi przesłankami, nie uzależniają jego zastosowania przez sąd od poprzedzającej go separacji. Co więcej – separacja w prawie polskim została umieszczona w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (Kro) po instytucji rozwodu, aby odwrotna kolejność nie sugerowała sądom konieczności jej zastosowania jako niezbędnego warunku rozwiązania małżeństwa, zaś sama instytucja separacji w Polsce wprowadzona została do współczesnego Kro dopiero w 1999 roku, wcześniej występowała w okresie zaborów i w latach 1918–1939, jedynie do wczesnych lat PRL.

Z wyjątkiem wspomnianych plebiscytów, w okresie 1918–1939 referendum w Polsce w postaci głosowania powszechnego nie było przeprowadzane. Sięgnięto do niego dopiero w PRL jedynie dwukrotnie, w 1946 i 1987 roku. W III RP, w okresie 1989–2019, już jednak pięciokrotnie. Podobnie jednak jak jego irlandzki odpowiednik – referendum inicjowane jest wolą polityków, nie zaś imperatywem wyznaczonym przez konstytucję. Odrzucona została jedyna jak dotąd w tym względzie próba zmiany Konstytucji przeprowadzona w 2013 roku, kiedy to zgłoszony został projekt obligatoryjności przeprowadzenia referendum na wniosek zawarty w petycji podpisanej przez 1 mln obywateli posiadających pełnię praw wyborczych. W latach 1937–2019 w Irlandii odbyły się natomiast 42 referenda, z czego 29 w porównywalnym do polskiego systemu okresie 1989–2019. Jest to więc instrument znacznie częściej wykorzystywany,

choć praktycznie tylko z powodu stanowienia jedynej możliwości zmiany przepisów konstytucyjnych (Keogh, McCarthy, 2007).

Referendum ogólnokrajowe posiada jednakże kryteria, które pozwalają w sposób bardziej racjonalny wykorzystać jego wyniki. Kryterium ważności – czyli ogłoszenia i przeprowadzenia w specjalnym trybie przewidzianym prawem, jest zasadniczo wspólne dla obydwu systemów. Kryterium związania wynikami jest także współdzielone, przy czym dla systemu irlandzkiego jest to głosowanie za lub przeciw projektowi, bez względu na frekwencję, natomiast w systemie polskim frekwencja musi wynosić powyżej 50%, i tylko takie uznawane jest za „wiązące”. W innym przypadku polskie referendum ma charakter jedynie „opiniotwórczy”, którego to pojęcia nie zna system irlandzki.

Z przedstawionego porównania wynika jednoznaczny wniosek, że referendum w Irlandii jest znacznie częściej stosowanym instrumentem demokracji bezpośredniej, niż ma to miejsce w polskim systemie. I dzieje się to niezależnie od faktu, że obywatele w obydwu przypadkach pozbawieni są prawa jego inicjowania. Jednakże obowiązujące obecnie w Polsce rozwiązania uznać należy za nowocześniejsze i bardziej konsekwentne w perspektywie wpływu jego wyników na kształt stanowionego prawa. Dzieje się tak, bowiem aktualne przepisy *Bunreacht na hÉireann* nie przewidują minimalnej frekwencji dla ważności referendum. Zauważyć więc wypada, że już niewielki odsetek uprawnionych do głosowania może dokonać wiążącej decyzji co do zmiany przepisów konstytucyjnych, a tym samym instytucja ta teoretycznie może być podatna na manipulacje związane choćby z terminem przeprowadzenia referendum. Na tym tle rozwiązania jej poprzedniczki, *CIFS* z 1922 roku, uznać należy za bardziej doprecyzowane i racjonalne. Tam bowiem, jak wspomniano, referendum dotyczące poprawek do konstytucji uznawano za ważne, jeżeli opowiedziało się za tym ponad połowa obywateli zarejestrowanych jako uprawnieni do głosowania lub ponad 2/3 osób, które wzięły udział w głosowaniu, w przypadku gdy frekwencja wyborcza nie przekroczyłaby pułapu 51%.

Instrumenty demokracji bezpośredniej stanowią ważny czynnik wpływu obywateli na kształt obowiązującego prawa. Ich nie-

obecność w systemie konstytucyjnym danego kraju sprawia, że demokracja wydaje się niepełna, natomiast wybierane ciała przedstawicielskie pozbawione są bezpośredniego i stałego nadzoru nad stanowionym prawem czy prowadzoną polityką. Zrozumiał to choćby ustawodawca brytyjski, wprowadzając w 2000 roku *Political Parties, Elections and Referendums Act* – ustawę regulującą permanentnie instytucję referendum, traktowaną dotychczas bardzo nieufnie w systemie konstytucyjnym tego kraju. Zaznaczyć jednak należy, że brytyjskie referendum ma jedynie charakter opiniotwórczy, co związane jest z zasadą suwerenności parlamentu. Stanowi więc jedynie formę przekazania opinii obywateli w kwestiach będących przedmiotem referendum, jednak to jedynie od Izby Gmin zależy wprowadzenie tej woli w życie w postaci odpowiednich aktów prawnych. Zignorowanie wyników rodzi jednak konsekwencje natury politycznej, co przekłada się z reguły na wyniki kolejnych wyborów parlamentarnych (Zięba, 2013). Wyniki referendum „brexitowego” nie były więc – w świetle powyższego – wiążące, jednak tak poważna kwestia nie mogła zostać zignorowana. Z drugiej strony, na marginesie, rodzi się pytanie, czy tak niewielka przewaga zwolenników „brexitu” nie mogła stanowić podstawy do odroczenia procesu i powtórzenia referendum w przyszłości?

Na koniec wypada podzielić się jeszcze jedną hipotezą, która na gruncie konstytucjonalizmu irlandzkiego znalazła potwierdzenie, mimo wskazanych wyżej braków w obowiązujących w niej rozwiązaniach związanych z referendami. Wydaje się bowiem, iż przedstawienie pod głosowanie ogólnonarodowe kwestii ważnych bądź kontrowersyjnych społecznie powoduje większą akceptację dla tak podjętych decyzji, niż decyzje podejmowane przez parlamentarzystów w normalnym procesie legislacyjnym. Być może referendum jest jedynym rozwiązaniem (nawet w obecnie obowiązującym lub nieznacznie zmodyfikowanym kształcie) dla problemów i konfliktów w Polsce, które wybuchają na tle prawa do aborcji, praw mniejszości seksualnych czy zmian w konstytucji. Warto się zastanowić, czy wprowadzenie do polskiego systemu konstytucyjnego instytucji obywatelskiej inicjatywy referendalnej – kosztownej i czasochłonnej – nie uzasadniałoby jednak szczytnego celu, jakim jest kształto-

wanie kierunków obowiązującego prawa zgodnie z wolą większości społeczeństwa. Nie zawsze bowiem jej odzwierciedleniem jest wynik wyborów parlamentarnych, którym można „sterować” choćby progiem wyborczym. W przypadku referendum jest to przeważnie prosta odpowiedź – tak lub nie, a przyjęte, odpowiednie kryterium pozwoliłoby na uznanie tej decyzji za rzeczywistą wolę obywateli. Takie są bowiem reguły demokracji.

Summary in English

Instruments of direct democracy in the constitutions of Ireland and Republic of Poland

The article is a presentation of instruments of direct democracy contained in the constitutions of Ireland and the Republic of Poland. At the beginning, it presents the definitions of the main instruments of direct democracy: citizens-veto, citizens' initiative, recall election, local referendum, etc. Subsequently, the Constitution of the Irish Free State of 1922 was analyzed. In fact, virtually all the main instruments of direct democracy have been found in it. They were removed with amendments to the constitution in 1928 and 1929, and they were never used practically. Legal solutions from the Constitution of the Irish Free State were compared to *Bunreacht na hÉireann*, which was adopted in 1937. In principle, only a referendum approving changes in the constitution and the possibility of announcing a referendum 'on important matters for the nation' was left. In the author's opinion, the disadvantage of this solution is its initiation only by politicians, without the possibility of a citizens' petition.

The analyzed instruments of direct democracy in the Polish constitution incline to similar conclusions against this background. Likewise, in the author's opinion, they are affected by the lack of a civic initiative, and in addition, compared to Ireland, they are much less frequently used.

Bibliografia

Akty prawne:

- *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922; The Irish Free State Constitution Act 1922 (Session 2) (UK)*; tłum. mgr Bogumiła Balska, 2016 r, niepubl.

- *Final text of the Articles of Agreement for a Treaty between Great Britain and Ireland as signed from British & Irish Delegations. Documents on Irish Foreign Policy. Vol.1. No.214. Retrieved 21, December 2015.*
- Konstytucja Irlandii (*Bunreacht na hÉireann*); stan prawny na dzień 01.06.2019 r.; tłum. Maciej Furtas, niepubl.; na podstawie tłum: Grabowska S., *Konstytucja Irlandii*, Warszawa, 2006.
- Konstytucja Marcowa RP z 1921 roku (Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483).
- *Political Parties, Elections and Referendums Act 2000* (UK).
- *Referendum Act* (IR), 2001.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 211/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie inicjatywy obywatelskiej.

Literatura:

- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2006.
- Grabowska S., *Instytucja ogólnokrajowej inicjatywy ludowej w wybranych państwach europejskich*, Rzeszów 2005.
- Keogh D., McCarthy A., *The Making of the Irish Constitution 1937*, Cork, 2007;
- Keogh D., *The Irish Constitutional Revolution: An Analysis of the Making of the Constitution*, [w:] *The Constitution of Ireland 1937 – 1987*, Institute of Public Administration, Dublin 1988.
- Kohn L., *The Constitution of The Irish Free State*, London 1932.
- Makowski A., Pastusiak L., *Impeachment: O usuwaniu polityków z urzędu*, Warszawa 1999.
- Marek Czapliński M., *Historia Śląska*, Wrocław 2002.
- Rachwał M., *Demokracja bezpośrednia w procesie kształtowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, Warszawa 2010.
- Sarnecki P., *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Warszawa 2013.
- Zięba A. (red.), *Konstytucjonalizm w państwach anglosaskich*, Kraków 2013.
- Zwierzchowski E., *Wprowadzenie do nauki prawa konstytucyjnego państw demokratycznych*, Katowice 1992.

Internetowe bazy danych:

- Ustawodawstwo irlandzkie: www.irishstatutebook.ie
- Archiwum / biblioteka *Oireachtas*: www.oireachtas.ie

REVIEWS

Censorship, Translation and English Language Fiction in People's Poland by Robert Looby, Softcover, ISBN 9789004293052, Brill/Rodopi, 232 pages, £18.45

When I first visited Poland in 1999, I was struck by the huge number of books translated from English in the bookshops. Titles that were out of print in Ireland and England lined the shelves in beautiful new hardback editions. I was fascinated by Polish love of translated literature and was delighted to encounter Robert Looby's study of the historical background, although his survey ends in 1989.

Dr Robert Looby is a Dublin lecturer in the Department of Celtic Studies at the Catholic University of Lublin. His book shines a light on an unexplored area – the degree to which censorship altered the content of English language fiction translated during the People's Republic of Poland. He begins by stating that censorship takes many forms and may be practised for a variety of reasons involving notions of propriety, social mores, religious values, the protection of the vulnerable – what George Orwell described as 'the general drift of society' as well as being a powerful form of indoctrination.

The countries dominated by the USSR were inclined to publish a large number of literary fictions in translation, providing work for state censors to ensure that nothing was published that would undermine Marxist philosophy. Polish state censors tended to follow the guidelines of Russian counterparts, which included the strictures of the great linguist himself, Josef Stalin. Looby quotes the Russian critic, Ermolaev, to the effect that post-war translations were subject to 'an all-out purge of jargon, dialecticisms, vulgarisms, curses, obscenities, coarse words and neologisms'.

He bases his research on state files containing reviews and documents relating to translations from English and Polish. There were many variations in practise with more anxiety over

translations during periods of political tension, but there were also times of relaxation. Most of the work translated was viewed through the Marxist lens, although concessions were made for the classics. Thomas Carlyle could be considered a forerunner of both fascism and communism but was judged leniently as the terms were not applicable in the mid-Nineteenth Century. Classics of adventure fiction such as the works of H Rider Haggard (*She, King Solomon's Mines* etc.) were not translated into Polish because of his glorification of British colonization in Africa. In contrast the Irish short-story writer, Frank O'Connor, gained the censor's approval for his critical portrayal of petty-bourgeois life in Ireland.

Looby considers the policies under a number of headings citing authors who caused concern over political, moral or racist content. Often the concerns echo modern 'culture wars' over what might cause offence. Censors were sensitive to racist or anti-Semitic remarks in books, even though the overall tone and message were the opposite of such views. Even in communist Poland there was a reluctance to insult the sensitivity of Catholic readers and sharp remarks were softened in translation.

The desire to avoid causing offence is not a new phenomenon, but the result is a bland literature where the writer cannot speak directly to the reader. Books that cause readers to question their ideas and values can be unwelcome at first, but the most challenging and controversial works are usually the most lasting – think of *Ulysses*, *The Master and Margarita* and *Catch-22*, to mention only a few. As Looby demonstrates, Polish readers, unless they could read English and had a copy of the original book, were often unaware that they were reading a bowdlerized version.

As mostly serious books and writers were translated, his book is a marvellous snapshot of mid-Twentieth Century literature in English with many fascinating anecdotes. Because of John Steinbeck's support for the US in Vietnam a reissue of his classic novel, *The Grapes of Wrath*, was stopped in 1967 and only published with his insightful view of 1960s USA, *Travels with Charley*, in 1991.

There were many inconsistencies in measures taken to control translations. Children's literature was less severely controlled and

edited, even though one would expect the authorities to have been more vigilant in this area. Enid Blyton of the *Famous Five* and *Noddy* books was especially suspect for holding un-Marxist values. With tongue in cheek Looby cites the case of CS Lewis, where the translator of the Narnia books was anxious to improve on the author's poverty of expression; by improving the choice of adjectives the Polish versions emerged as sprightlier than the originals.

Although the title is cumbersome the book is a good example of the best kind of academic writing – well-researched and clearly written without recourse to jargon; over-used and abused words such as 'discourse' and 'conversation' do not appear except in the proper contexts. It entertains and enlightens at the same time.

Patrick QUIGLEY

Poland in the Irish Nationalist Imagination, 1772–1922, Anti-Colonialism within Europe by Róisín Healy; Palgrave Macmillan, Hardcover, ISBN 9783319434308, Publisher: Palgrave Macmillan, 336 pages, €80.00

Róisín Healy is Lecturer in Modern European History at the National University College Galway. Her survey of Irish perceptions of Poland covers the period of resurgent nationalism in Ireland when the situation of partitioned Poland aroused the interest and sympathy of Irish activists, writers and politicians. The period covered extends beyond the 123 years of partitioned Poland and has been relatively unexplored by scholars. The reference to colonialism refers to the realization that exploitation of the weak by the strong was not confined to other continents, but the same process was at work in Europe as those who struggled to achieve national freedom were well aware.

She begins by remarking on the few physical connections between Ireland and Poland before modern times (basically 2004). This did not prevent the formation of the notion of a bond between

the countries with the depiction of Ireland as the 'Poland of the East' expressing sympathy for her 'Sister in the East'. Her analysis is based on an interpretation of mainstream Irish nationalism as primarily democratic and anti-colonial, but there were always exceptions. The most progressive visions were based on a belief in the equality of nations and the right to self-determination.

Healy's focus is on the commentary of Irish nationalists in response to events in Poland, notably the partitions of the 18th century, the rebellions of the 19th and the achievement of Polish independence in the early 20th century. Irish nationalists were fond of drawing comparisons between examples of the suppression of Polish culture with English policies in Ireland. Her book contains many quotations from the journals and newspapers of the day; readers in former times had access to much more information than we realize about world affairs. The development of postal systems and the growth of the printed media meant that 19th century readers had more access to world news than ever before.

One of Healy's major sources is *The Nation* – a weekly newspaper founded by a group of radical nationalists, the Young Irelanders, Charles Gavan Duffy, Thomas Davis, and John Blake Dillon in 1842 and published until 1900. From its columns she has mined a rich seam of commentary on many comparisons between Irish politics and Poland's struggles throughout the 19th Century. A notable organization was the Literary Association of the Friends of Poland formed in response to the 1830 Uprising which rapidly spread to include many Irish Members of Parliament at Westminster, including the 'Liberator', Daniel O'Connell. There was a remarkable response to the arrival of a Polish insurrectionist against Prussia in Ireland in January 1932. Jozef Kazimierz Napoleon Czapski came from the extended aristocratic family that would produce the 20th Century artist with a similar name. He was greeted as a hero in Ireland and in a single day gathered 5,000 signatures for a petition in support of Poland. He toured the country, spoke at meetings with O'Connell and was lauded in prose and poetry:

*He spoke of Erin's wronged afflicted land
Like Poland blighted by the stranger's hand.*

While the Irish nationalists made propaganda from repressive policies in Poland they were sometimes confused about the actual conditions. Healy cites examples of Irish confusion over the difference between Roman Catholics and Greek Catholics in the east of Poland.

There is extensive coverage of the activities of Casimir and Constance Markievicz, a significant point of contact in the last two centuries. She shows that Constance was deeply influenced by her contact with Polish nationalism through her husband and his family, a point ignored by most Irish commentators who prefer to believe that she radicalized herself. The narrative includes the results of recent research by Katarzyna Gmerek on the travels of the Irish politician, William Smith O'Brien and the work of scholars such as Adam Kucharski and Gerard Keown, former Irish Ambassador to Poland. She notes that the declaration of Polish Independence in November 1918 encouraged the more ambitious Irish nationalists in their struggle with the moderates. If Poland could achieve autonomy, why not Ireland? Alas, the path to Irish Independence was to be a much more difficult one.

Poland in the Irish Nationalist Imagination is a worthy addition to the growing scholarship on the historical relationships between Ireland and Poland. As mentioned in previous reviews it is a pity that the pricing policy of academic publishers at £80/€93.50 put this fascinating volume out of reach of many readers, even beyond the budgets of public libraries.

Patrick QUIGLEY

POETRY

Barry KEANE

PICADOR

On 29 November 1918, Poland's independence was celebrated by the inauguration of a poets' café newly opened on Nowy Świat, Warsaw's most fashionable street. The poets themselves were five and they would later call themselves the Scamander poets. But on this night, they were the Picador poets, and what follows is an imagined account of their first evening's performance.

*Artists Unite. Poetry For The Street, and the declaration:
Long live us all. People of Warsaw, the learned, the stupid,
The young and the old, most women and the rest of them,
The rich, the poor, the titled, the homeless, actors – good and bad –
Bad poets, good listeners, wielders of scissors, shovel or sword,
Maidens with money, wealthy wives with death-bed husbands:
All here eating cake... sipping tea.*

Antoni Słonimski rose to address those sitting before him:

*'Ladies and Gentlemen, and the Rest who have come,
You're here for something different, some call it fun.
But be warned, take care, for it's bruised you'll leave,
You'll be stripped of what you know by our songs,
By this new voice of youth which tramples the street,
Shaking hands with the many or as many we meet.
You are our subject, so the choice is plain:
Raise your heads sky-high or hang them in shame.
It's a damaged lot I see before me tonight,*

*Whose parent and grandparent and great-grandparent
Spent long years bewailing our country's long night,
And spoke of the need to fight and draw blood.
Death is glory, they cried, as they faced what they faced –
Spring was mystically black and summer puzzlingly cold.
Tonight we see the world through different eyes.
We breathe the bracing air of our first free spring.*

Though perhaps not in here!
Sit closer to the door, you two!
Your pungent smell will certainly upset
My friend, shaking behind me here,
Set to set the record straight.
Jan Lechoń, our youngest poet.'

And he who was youngest took his place on the podium
To the sound of polite applause. And pale was he:

*'Our Polish heroes are dead. What would they say now?
Fight on! Find foe and cannon! Take them on! Run them through!
There is no nation without blood spilt! Attack!
There is no art but that which makes you bite your lip
And swear death on the foreigner swaggering in front of you!
The present moment flies in the face of this call,
And our motherland has no foe but her own leery brood.
We are the enemy within these walls, slashing
Wrists with heirloom-gilded table knives.
Look at the devils in our midst – our holy rites.
Look at the shackles on our feet – our sacred myths.
Murder is abroad on the night, o Citizens,
And our luckless past and glorious future are locked
Together in a struggle. Our sacred memory and texts
Will not inspire a nation of nation-builders. Look out the window.
What do you see but a lost and leaderless lot. Yet the great streets
Are rising. The scream of the thronging crowd will be whispers.
The stars will reverberate from their echoing.*

*Mothers will shed soft and silent tears, and trumpeters
Will play their part in the day, playing notes that choke
With affection. And horses will tramp loud upon the ground,
And the cavalry will laugh gallant, and we'll ring the bells
With all our strength. The priest, in red and gold,
Will raise the host twice, and the people will bow their heads...
And be satisfied. Banners! Banners! And he whom we love,
Dressed in grey... will sit silently upon his horse.'*

The poem complete, he who was young turned his back
On the crowd and returned to his companions.
And a man from the audience stood up and voiced his judgement:
'I understood not one word. But what a poet! Who's next?'
And Antoni Słonimski was most impressed:
'Your taste is a credit to you, Sir. It is beautiful, is it not,
To not understand and still know what a man means?
The next poet is a devilish sort with a twinkle in his eye.
Ladies and Gentleman, and the Rest of you,
I give you that stirrer of controversy, Julian Tuwim.'
And Julian Tuwim, the stirrer of controversy,
Stood up and launched into this combustible tirade:

*'I see the world with my million eyes,
and each absorbs the world.
The world is in me and I in it.
It is all 'I' and what I see.
And what I see makes me bigger,
And makes what I say more important.
So hear what I see,
And let's see what you think,
And then we'll see what next to do.*

*Listen now to the drunkard's song out in the street,
And he sloshed and buzzed and floating off,
Banging the bar-table with a strong fist,
Searching for a little brightness from gloomy days –*

*Smashing everything. Freedom!, they cry. They're right!
 I've power! Run spirit till dawn. Today we rule!
 We'll stagger wide down the drunken street, nobody's fool!
 The city's a symphony-roar inside my head. I'd catch the moon
 If I could, and present a petal of it my seven women,
 Whose legs fly high seven days of the week,
 Looking to populate the place – on the grass if need be.
 No rest for this worker! Make way! I'm on the hunt!'*

With that the café erupted in an outcry and a red-faced man so said:
 'Easy there, young fella,' there are ladies present.'
 But Tuwim to this: 'Truth's a poke in the eye.'
 It was all Słonimski could do to prevent pistols at dawn.
 But in the end, the offended party was mollified
 By a signed copy of Tuwim's first poetry collection,
 Which the stirrer of controversy had dedicated to the man's wife.
 And the audience applauded the right action of each side.
 'Well done, Gentlemen,' said Słonimski, 'you're better men
 For having quarrelled and settled. Now indulge me for a moment
 As the power takes its grip and I launch into a modest piece
 Which has cost me no end of tossing-and-turning sleep:

*I feel a world inside me which spins on its axis,
 And my breath is an interplanetary wind,
 And my touch regenerates what is lifeless.
 I absorb the sun and see that laws are founded
 In the movement of those truth-bending stars
 And the slow-revealing harmony of silent
 Places that beg to be silently drowned
 With low whispers that none can hear.
 My world is a slave to an unearthly power
 That strikes it with flame and burns palaces,
 And where the stigmata reveals what is his
 And robs sweet time from my silken grip.
 What may I do but chase it to the darkest places*

*And call to the Northern Lights in my quest,
 Ever calling >>I'll set the time of my life.
 I'll send a fiery arrow through the black.
 I'll set the conditions of my rest.<<'*

With that the face of Antoni Słonimski went pale
 And the poet leant against the nearest wall.
 'Outdone myself I have. I think I'll sit down.
 Welcome now a Ukrainian blow-in who sings the wisdom
 Of the aesthete in lines of eight, Jarosław Iwaszkiewicz.'
 And the Ukrainian poet fumbled at first, but soon found his voice:

*'Take my blue hand and draw your eyes so...
 To grassy gardens, a flower-blooming meadow,
 Splashing your eyes with spring's morning dew,
 Warming your cheeks on sunbeams, bursting through
 A veiled sky, plunging into stilly lake waters.
 And your ears will hear the rippling calls,
 Whose voice grows louder in a humming bass,
 Claiming time in Impressionist picture-space.'*

And the poet, having sung so little, had little else to say,
 But was pleased all the same with the polite applause.
 It was clear that his words were not alien to the proceedings
 And he was happy with this. Indeed, the café approved of the mention
 Of lazy sunny days and trips out of the city on that cold night.
 And Słonimski stood up and addressed the audience with
 impatience in his voice:

'Sun's a marvellous thing. But we've had too many cold
 Years to be waiting on a season's humours.
 The floor is best taken now by a man who possesses
 A happier disposition than most. For the ladies and the rest,
 I present Kazimierz Wierzyński. And when he's said what he's going
 To say, you all must drink up and get yourselves home.'

And Wierzyński leapt out of his chair:

*'It is clear, is it not? – That I could leap from one
Mountain-top to the next; that I'm the spring sun
In this new suit, parading proudly and smoking
The right cigarette. And I nod to the slender
Ladies with their longing eyes. Come with me now,
Let us stroll through the city streets, hunting skies
Reflected in puddles. Come with me now, out of this place,
And let us find a meadow where the ground is warm
Under blanket, the wind whispers, the cows low,
And the sun pours gold into our eyes,
As our heartbeats quieten and our features soften –
Surely something in these Arcadian days.'*

With that the night ended, but not without shouts
From a dissatisfied sort, who wanted the final say.
And have it he did: 'You sun-obsessed lot!
It's too many months to go to spring.
Tomorrow it's bad weather and grinding work for the lucky ones.'

REPORTS & CORRESPONDENCE

Joanna PIECHOTA

IPS Chairperson

AGM 2018 – The Chairperson’s Report

The Irish Polish Society did not hold the Annual General Meeting in 2017 because of the refurbishment works in the Polish House. Therefore this report covers our activities over the past two years: 2016/17 and 2017/18. The Committee of 11 members elected on 23rd October 2016 had 9 meetings during the season 2016/2017. (The meetings took place on 4th November 2016; and in 2017: 13 Jan, 3 Feb, 3 March, 7 April, 5 May, 23 June, 8 Sept, 6 Oct). There was a two-month break for summer holidays in July-August 2017 with no events taking place. However, some members of the Committee did some research, writing, and administrative work in relation to the Society during the summer period.

Currently the IPS uses the internet (e-mail, website, Facebook etc.) to communicate with their members and friends. However, there are a number of members who still wish to receive postal communications such as newsletters. Between the 18th of November 2016 and the 27th of September 2018 ten bilingual bulletins were prepared by the Secretary and sent by traditional post. During 2017/2018 the Committee members met somewhat infrequently. There was a Committee meeting on the 17th of November, 2017; then, in 2018 the Committee met on: February 2nd, April 6th, May 11th, June 22nd, and – recently – on the 7th of September. [This is still in line with Society’s ‘Constitution’. According to the Rules of the Irish Polish Society (Rule 14): *‘The Committee shall meet, usually once a month for general business but must meet five times a year.’*]

There were some 22 or so events organized in line with the purpose of the Society which is: *'to promote greater mutual interest and understanding between the Irish and the Polish communities through social and cultural activities'*. The events covered a wide range of topics.

EVENTS

- 1) Concert 'The Voice of Polonia' on 20th of November, 2016. It was the second edition of the Polish Song's International Competition.
- 2) A concert by children, pupils of a pianist and our Society member, Tamara Niekłudow – on Sunday, 27th of November, 2016.
- 3) On 2nd December, 2016 there was a social evening 'Lublin to Dublin'. It was organized in co-operation with O'Hara's Irish Craft Beer from Carlow. There was a presentation of the latest craft beers, and a short talk by the brewers on the brewing process and the collaboration between the Polish Brewery PINTA and the O'Hara's Brewing Company.
- 4) On Sunday 11th December 2016 we had an event dedicated to the great Polish pianist and patriot, Ignace Paderewski. There was a talk by Mr Ian Cantwell, grandson of Wacław Tadeusz Dobrzynski, the first Polish diplomat accredited to Ireland as Consul General. Ian Cantwell, historian and an academic researcher, spoke about his grandfather's life and work; Consul Dobrzynski knew Paderewski and was involved in organizing his concerts in Ireland, in 1931. Hanna Dowling gave a short talk on Paderewski's life and his outstanding pianistic career. Clips from a film made in 1936, in which Paderewski appeared, were shown. Some of Paderewski's piano pieces were played by the Polish pianist, Tamara Niekłudow.
- 5) On 7th January, 2017, our traditional Christmas-New Year celebration took place. It was organized together with POSK. There was Polish "Opłatek", Christmas carols, Polish and Irish

festive food. A raffle to raise money for the renovation of the basement took place.

- 6) A very special event took place on Sunday, 22nd of January. 'Ireland and the Polish Question' – a lecture was given by Dr Gabriel Doherty from the School of History, UCC. The events leading up to Poland's re-establishment, after 123 years of partition, were very closely scrutinized in Ireland at the time. Dr Doherty did a lot of research on this topic. His most informative and interesting lecture was followed by a lively discussion. This was a well-attended event. The Ambassador of Poland, HE Ryszard Sarkowicz was present together with his wife. Also the former Irish Ambassador to Poland, Mr Patrick McCabe, and his Polish wife attended the event.
- 7) Another interesting event related to Irish Polish history took place on 19th of February. A lecture with slides 'On Opposite Sides: Casimir and Constance Markiewicz in 1917' was given by Patrick Quigley.
- 8) St Patrick's Festival celebration with Irish coffee and live music took place on 10th of March.
- 9) On 1st April we commemorated the 12th anniversary of the death of Pope John Paul II. The event was bilingual. It was organized by the Society's honorary secretary, Hanna Dowling. It was largely based on the late Pope John Paul II pastoral visit to Poland in June, 1999. Some historical material and video clips with live recordings (about 60 minutes) were shown. The audience contributed to a Polish charitable organization – the *Dzieło Nowego Tysiąclecia* Foundation. The aim of this Foundation is to promote the teaching of John Paul II, especially in the fields of education and culture. The Foundation gives scholarships to gifted young people from poor families. The Irish Polish Society was happy to donate € 100 to this Foundation (about €50 came from people attending the event).
- 10) Family workshop – Easter Egg Painting for children took place on 2nd April, 2017. Marysia Harasimowicz led the workshop.
- 11) Thursday 27th April, 2017 – was Poetry Day Ireland. Its theme was *Poetry Connects*. Our Society together with the Glowing

Hearth Poetry Group had a very enjoyable evening in the Polish House. Edyta Dolan was the main organizer of the event. Everybody who attended read, or recited from memory poems of their own choice. (A special cake – courtesy of Jason Dolan – was served during the break!).

- 12) 'Confessions of an Immigrant' – A stand-up entertainment show was given by Peadar de Burca on 19th May, 2017. Peadar de Burca is an Irish actor, writer and comedian. A native of Galway, Peadar lives in Poland with his Polish wife and two daughters. The event was organized in aid of the Polish House renovation.
- 13) The third Polska/Éire Festival took place in Ireland from 27th May to 4th June 2017. 'Three Architects' Show' was our Society's main event. It took place on 30th of May. There were talks and presentations given by architects: Martin Reynolds -Irish architect and a former chairman of the IPS, Antonio Ianni – from Italy, and Artur Sikora – from Poland. Martin presented his selection of global architectural landmarks from eight different countries; Antonio mentioned his involvement in the regeneration of the Dublin Dock, and gave an interesting talk on Canaletto's paintings. Artur, the Polish architect and photographer, presented his outstanding black-and-white photographs of Irish architecture.
- 14) Multiple events took place in Cork as a part of the Polska Éire 2017 Festival. Several were organized by our Society's Cork Branch chaired by Chris Wolny. There was a lecture given by Gabriel Doherty 'The coverage of Polish affairs in Irish newspapers 1920–1939' including a slide show from UCC archives; 'Strzelecki's Humanitarian Deeds in Ireland' – a documentary film with an introduction by Gabriel Doherty was screened. There was also a screening of films directed by Jerzy Hoffman and based on *The Trilogy* by Henryk Sienkiewicz ("Ogniem i mieczem", "Potop", "Pan Wołodyjowski"). Refreshments were served during breaks – courtesy of Wroclaw Polish Supermarket.
- 15) On the initiative of Mr Wojciech Kostka the Polska/Eire Festival was celebrated in his home town Ruda Śląska. Many events took place including a lecture given by Polish architect, Mrs Marta

Lip-Kornatka; the theme of her lecture was 'to compare the past of Ruda Śląska and Dublin as reflected in architecture'. This event was organized in cooperation with the Irish Polish Society and all related information was exchanged between Marta Lip-Kornatka and Hanna Dowling. Apparently, the festival in Ruda Śląska was hugely successful with hundreds of people attending the events!

- 16) On 6th June a workshop 'Discover the Legacy of Fr Joseph Wrzesinski' took place in the Polish House. The event was organized by All Together in Dignity Ireland in cooperation with our Society, and was associated with the Polska/Eire Festival. Its aim was to commemorate the centenary of the birth of Fr Joseph Wrzesinski – the French priest with Polish roots who first introduced the concept of 'social exclusion'. The workshop included a discussion based on Fr Wrzesinski's quotes, and a creative activity – preparation of posters for next UN End Poverty Day (October 17th).
- 17) On 15th September a special Birthday Celebration Concert took place in the Polish House. Soo-Jung Ann, a brilliant South Korean pianist and winner of numerous prizes and international piano competitions had a major birthday (she was 30 on 15th September 2017). The event consisted of a piano recital followed by a reception (Korean cuisine specialties!). It was organized by Mr David Kim, Soo-Jung's husband and our Society's member. It was a most enjoyable event, celebrated in the Polish House packed to its capacity.
- 18) September 20th – October 10th, 2017 – IPS Art Exhibition in the *In-spire Galerie*. The theme of the Exhibition was 'Earth to Air'. Marysia Harasimowicz was the main organizer. The Exhibition was officially opened on the 19th of September by Dr Adriaan E. Waiboer, the Director of Collections and Research in the National Gallery of Ireland. Works of eleven artists – members of our Society – were displayed. They covered different *genres*: paintings, drawings, etchings, ceramics and print mixed media. Two events took place in the *In-spire Galerie* during the Exhibition: Poetry Evening on 25th September, organized

by Edyta Dolan, and Pottery Demonstration given by Marta Ozog, on 30th September. The Exhibition was included in the programme of 2017 Dublin Culture Night celebrated on the 22nd of September.

- 19) The official opening of the renovated lower floor of the Polish House took place on May 19th, 2018. On initiative of Marysia Harasimowicz an Art Exhibition was displayed on that occasion. Eight artists took part showing their personal interest in art, such as landscapes from visits to Poland.
- 20) On 2nd June 2018 Gabriel Doherty gave a talk on the ship 'Victory', which docked in 1949 with refugees from Poland and other countries. An interesting and little known episode of Polish- Irish history. The event was associated with the Polska/ EIRE 2018 Festival.
- 21) A barbecue organized by Krzysztof Kiedrowski took place on July 29th 2018. This was a social event organized by our Society together with POSK to raise money for the Polish House renovation fund.

Other activities carried out by the Committee members on behalf of and in the interest of the Irish Polish Society

- The IPS Yearbook, two volumes (vol. IV,2017 and vol. V,2018), edited by Dr Jarosław Płachecki were published in 2018.
- The IPS Cork Branch chaired by Chris Wolny was involved in numerous events. It is a small but very active branch. Luckily it consists of talented, professional people with broad interests. Currently they are engaged in a project called 'Sto lat Poland' celebrating the Centenary of Poland's Independence.
- In July 2017 the Committee organized a farewell event for the Polish Embassy Counsellor, Mr Piotr Rakowski and the Consul, Mrs Katarzyna Smoter, who had completed their diplomatic work in Ireland.
- Edyta Dolan represented the IPS at the EUWP Conference in Pułtusk in November 2016. It was the annual meeting of Chairs of *Polonia* organizations who are the EUWP members (European

Union of Polish Organizations). The IPS Chairperson, Joanna Piechota, attended a similar Conference in 2017.

- Edyta Dolan and Joanna Piechota attended the meeting with the Minister of Foreign Affairs of Poland, Mr Witold Waszczykowski. He was on a two-day official visit to Ireland (November 23rd–24th, 2016). The meeting took place in the Embassy of Poland.
- On January 19th 2017 there was a meeting with Minister Jan Dzierżyczak (Poland's Deputy Minister of Foreign Affairs). The IPS was represented by Hanna Dowling, Jarosław Płachecki and Krzysztof Kiedrowski. Hanna Dowling gave a summary of the 37 years of the IPS activities and was congratulated by Minister Dzierżyczak. An official statement of his Irish visit was published by the Polish Ministry of Foreign Affairs.
- On 8th September 2017 the IPS Committee met with Mr Łukasz Chimiak who had just arrived to Ireland to replace Mr Rakowski in the position of the Polish Embassy First Counsellor.
- Jarosław Płachecki represented the Society at the 5th Congress of Polish Diaspora and Poles living Abroad, which took place in Warsaw in September 2018 (V Zjazd Polonii i Polaków z Zagranicy).

THE IPS FUTURE

Our future events will revolve around the Centenary of Poland's Independence. We also plan to have some events relating to the Irish 'Decade of Centenaries' programme. We are planning an Art exhibition in November in the House. Opening hopefully mid-November. In 2019 we will celebrate the 40th anniversary of the Irish Polish Society founding.

Finally many thanks to all the members who support our Society, and many thanks to the Committee members for their contribution and help during the past two years.

Thank you for your attention.

Hanna DOWLING

Summary of the Irish Polish Society activities in the year 2018

2018 was not an easy year for the Irish Polish Society because of the refurbishment works in the Polish House. The IPS Committee members met five times, a number of projects were discussed, but nothing practical could be organized. Due to a long-lasting renovation, the Society's activities had to be suspended, and all planned events cancelled or postponed. The official opening of the renovated lower floor of the Polish House took place on May 19th 2018. Between May and the end of December we managed to organize six events.

Events

19th May, 2018 – on the occasion of the opening of the renovated House an Art Exhibition was displayed under the supervision of Marysia Harasimowicz. Eight artists exhibited their works.

2nd June, 2018 – Gabriel Doherty (Department of History UCC) gave a talk on the ship 'Victory', which docked in Cork harbor, in 1949, carrying refugees from Poland and other countries.

29th of July, 2018 – a barbecue. This was a social event organized by our Society together with POSK to raise money for the Polish House renovation fund.

11th November, 2018 – Centenary of Poland's Independence celebration in the Polish House. The event started with a lecture given by Patrick Quigley, entitled 'Josef Pilsudski and the Birth of Modern Poland – Dictator or Liberator'.

22nd November, 2018 – the Irish Polish Society Annual Art Exhibition was opened by Mr Ray Yeates, Arts Officer from Dublin City Council. A number of exhibited paintings were purchased by the OPW (Office of Public Works). The Exhibition continued until January 2019.

1st December, 2018 – the Society held a special seminar related to concomitant historic events in Poland and in Ireland that led to national independence in both countries. Two lectures were given by academics; Prof Wawrzyniec Konarski, PhD (Academy of Finance and Business, Vistula) focused on the formation of Polish regional nuclei of power in the period from October to December 1918; Mr Gabriel Doherty (UCC) talked about Irish historic events – from executions in 1916 to the establishing of Dáil Éireann in 1919.

Other Activities

- The IPS AGM took place on the 14th of October 2018. The matters dealt at the meeting covered two years: 2016/17 and 2017/18 (there was no AGM in 2017 due to the renovation works at 20 Fitzwilliam Place).
- Jarosław Płachecki represented the Irish Polish Society at the 5th Congress of Polish Diaspora and Poles living abroad which took place in Warsaw, 20–23 September, 2018 (*V Zjazd Polonii i Polaków z Zagranicy*).
- The Polish Air Forces memorial unveiling ceremony took place on the 17th of November 2018 at the Newtownards Cenotaph, Co Down, Northern Ireland. The monument is dedicated to the memory of the Polish airmen who lost their lives in the Battle of Britain. It is also in remembrance of the No 303 “Kosciuszko” and No 315 “Deblinski” Fighter Squadrons that were stationed at the RAF Ballyhalbert, Northern Ireland, in 1943–44. Our Society committee member, Kevin O’Neill, attended the ceremony. The Irish Polish Society donated € 100 for the monument funding.
- The EUWP celebrated the 25th anniversary of its foundation with a two-day convention in Pułtusk, 23–25 November, 2018. Honorary secretary, Hanna Dowling, represented the IPS at the

Pułtusk event. She received a commemorative letter with thanks for many years of cooperation with the EUWP (Union of Polish Communities in Europe).

- The IPS Cork Branch chaired by Chris Wolny was actively involved in celebrations of the Centenary of Poland's Independence which took place in Cork (*Sto lat Poland*).

The Annual General Meeting (AGM) of the Irish Polish Society took place on 14th October 2018 and covered two years of the society's activities of 2016/2017 and 2017/18. In the year 2017 the AGM could not be organised due to a refurbishment of the Polish House.

Działalność Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w 2018 roku

Rok 2018 nie był łatwy dla Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, bo Dom Polski był w trakcie remontu. Odkonstytuowano pięć zebrań członków komitetu Towarzystwa i omawiane były plany zorganizowania wielu projektów, ale większość nie mogła dojść do skutku, bo remont się stale przedłużał. Działalność Towarzystwa trzeba było zawiesić, a planowane wydarzenia anulować lub odłożyć na późniejszy termin. Uroczyste otwarcie dolnej kondygnacji domu – przebudowanej i odnowionej – odbyło się 19 maja. Od 19 maja do końca 2018 roku udało się zorganizować sześć ważnych wydarzeń.

19.05.2018 – przy okazji otwarcia odremontowanej dolnej kondygnacji Domu Polskiego została zorganizowana przez Marysię Harasimowicz wystawa artystów malarzy związanych z Towarzystwem Irlandzko-Polskim. Ośmiu artystów wystawiło swoje prace.

2.06.2018 – Gabriel Doherty (historyk, wykładowca uniwersytetu UCC) wygłosił odczyt, tematem którego było wydarzenie z roku 1949. Statek *Victory*, na pokładzie którego znajdowali się polscy uchodźcy, zadokował tamtego roku w porcie Cork.

29.07.2018 – Towarzystwo Irlandzko-Polskie, wspólnie z POSKiem, urządziło grilla-*barbecue*. Była to impreza towarzyska, z której dochód przeznaczono na fundusz remontu Domu Polskiego.

11.11.2018 – świętowano w Domu Polskim 100-lecie odzyskania niepodległości Polski. Z tej okazji Patrick Quigley wygłosił odczyt, którego tematem był Józef Piłsudski – jego postać, rola i ocena działalności.

22.11.2018 – odbył się wernisaż dorocznej Wystawy Artystycznej Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Wystawę otworzył Ray Yeates (Arts Officer DCC). Sprzedano sporo obrazów (m.in. zakupił Office of Public Works).

1.12.2018 – dla uczczenia stulecia odzyskania niepodległości Towarzystwo Irlandzko-Polskie zorganizowało seminarium. Tematyka polska była powiązana z historią Irlandii. O tym jak przed stu laty tworzyła się państwowość w obu krajach mówili dwaj naukowcy. Politolog, prof. Wawrzyniec Konarski miał wykład pt. *Dzielnicowe struktury polskiej władzy u schyłku pierwszej wojny światowej*. Tematem wykładu historyka z uniwersytetu UCC Gabriela Doherty'ego były wydarzenia w Irlandii w latach 1916–1919: *Od egzekucji do Dáil Eireann*.

Poza powyżej wymienionymi wydarzeniami, członkowie komitetu (zarządu) Towarzystwa Irlandzko-Polskiego byli zaangażowani w różnego rodzaju pracach i przedsięwzięciach, które nie były bezpośrednio organizowane przez Towarzystwo, ale miały z nim powiązania. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- Jarosław Płachecki reprezentował Towarzystwo Irlandzko-Polskie na V Zjeździe Polonii i Polaków z Zagranicy, który odbył się w Warszawie 20–23 września 2018 r.
- 17 listopada 2018 r. w Newtownards Cenotaph, w Irlandii Północnej odbyło się uroczyste odsłonięcie pomnika poświęconego pamięci polskich lotników, którzy zginęli w bitwie o Anglię. Pomnik jest również poświęcony dwóm dywizjom myśliwskim – 303 (tzw. „Kościuszkowski”) i 315 (Dębliński), które w latach 1943–1944 stacjonowały w pobliskiej bazie RAF Ballyhalbert. Kevin O'Neill, należący do komitetu Towarzystwa, wziął udział

w uroczystości odsłonięcia. Towarzystwo Irlandzko-Polskie wpłaciło 100 euro na fundusz budowy pomnika.

- W dniach 23–25 listopada 2018 r. Europejska Unia Wspólnot Polonijnych obchodziła 25-lecie założenia. Jubileuszowy Zjazd delegatów organizacji polonijnych, będących członkami EUWP, odbył się w Domu Polonii w Pułtusk. Delegatem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego była Hanna Dowling. Z okazji Jubileuszu EUWP otrzymała dyplom pamiątkowy z podziękowaniem za wieloletnią współpracę.
- Chris Wolny reprezentujący Towarzystwo Irlandzko-Polskie w Corku brał udział w obchodach niepodległości Polski, które pod hasłem *Sto lat Poland* odbyły się w hrabstwie Cork.

Walne zebranie sprawozdawczo-wyborcze (AGM) Towarzystwa Irlandzko-Polskiego odbyło się 14 października 2018 r. i obejmowało okres dwóch lat: 2016/17 i 2017/18. W roku 2017 AGM nie mogło się odbyć ze względu na trwający wtedy remont Domu Polskiego.

Letter from Consul Grzegorz Sala, The Embassy of Poland, 19.10.2018

Ambasada
Rzeczypospolitej Polskiej
w Dublinie
Wydział Konsularny

Dublin, 19.10.2018 r.

LIST REKOMENDACYJNY

Dom Polski, który został założony w 1986 roku jest siedzibą 3 organizacji polonijnych: Ogniska Polskiego, POSK-u i Towarzystwa Irlandzko-Polskiego. Jest to miejsce spotkań Polonii i organizacji polonijnych. W Domu Polskim prowadzona jest również działalność edukacyjna i kulturalna np. koncerty, wystawy, seminaria, spotkania harcerskie, festiwale.

Od lipca 2017 do marca 2018 roku trwały prace remontowe Domu Polskiego w związku z koniecznością odrestaurowania dolnej części kondygnacji budynku, klatki schodowej oraz instalacji przeciwpożarowych i grzewczych. Remont budynku został sfinansowany ze środków Ogniska Polskiego, Senatu RP oraz darczyńców. Dom Polski służy Polakom i Polonii w Irlandii już 32 lata.

Placówka współpracuje z ww. organizacjami w ramach współpracy projektowej przy projektach polonijnych. Celem tej współpracy jest podtrzymywanie tożsamości narodowej wśród Polaków mieszkających w Irlandii w zakresie polskiej kultury i historii.

Współpraca z ww. organizacjami przebiega prawidłowo i placówka dobrze ocenia działalność Domu Polskiego w zakresie propagowania polskiej historii i kultury.

Dom Polski jest ważnym miejscem dla Polaków w Irlandii.

Grzegorz Sala
Konsul RP

4-8 Eden Quay
Dublin 1

Tel.: (353-1) 8718020
Fax: (353-1) 8727792
dublin.consul@msz.gov.pl
www.dublin.msz.gov.pl

Letter from Joanna Piechota, IPS Chairperson, 17.10.2018

Irish Polish Society

Dublin 17.10.2018

Sz. Pan Jacek Giebułtowicz
Prezes Fundacji „Oświata Polska za Granicą”
Skwer kard. Wyszyńskiego 9
01-015 Warszawa

Szanowny Panie Prezesie,
w imieniu Towarzystwa Irlandzko-Polskiego pragnę poprzeć wniosek zarządu Ogniska Polskiego o dofinansowanie Domu Polskiego w Dublinie w roku 2019. Towarzystwo Irlandzko-Polskie jest najstarszą działającą organizacją polonijną w Irlandii, założoną jeszcze w 1979 r., co związane było bezpośrednio z wizytą Jana Pawła II w Irlandii. W roku 2019 obchodzić będziemy 40- lecie działalności. Z Domem Polskim w Dublinie jesteśmy związani od początku jego istnienia tj. od roku 1986 r. Członkowie naszego Towarzystwa uczestniczyli przy jego zakupie, renowacji, zagospodarowywaniu i użytkowaniu jako obiektu o przeznaczeniu kulturalno-oświatowym, artystycznym a przede wszystkim polonijnym i integracyjnym. W tym zakresie od lat służy pokoleniom Polaków oraz ich irlandzkim i polskim rodzinom i przyjaciołom.

Członkowie naszego Towarzystwa uczestniczyli także bardzo ofiarnie przy remoncie dolnej kondygnacji przeprowadzonym w 2017 roku. Zbieraliśmy datki na ten cel, organizowaliśmy koncerty, wystawy i wydarzenia, z których dochód przeznaczony był na fundusz remontowy. Jako wolontariusze pracowaliśmy fizycznie przy uprzątnięciu pomieszczeń Domu Polskiego, przed i po remoncie. Razem z kolegami i koleżankami z Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego czujemy się jego współgospodarzami. Dwoje członków naszego Towarzystwa zasiada także w zarządzie administrującego budynkiem Ogniska Polskiego.

Dlatego też gorąco popieramy wniosek o przyznanie dotacji dla Domu Polskiego i prosimy o jego pozytywne rozpatrzenie.

Prezes Towarzystwa Irlandzko-Polskiego

Joanna Piechota

Towarzystwo Irlandzko-Polskie
Dom Polski, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2

Towarzystwo Irlandzko Polskie

Letter from Joanna Wawrzyńska, PSE Chairperson, 12.10.2018

Polskie Stowarzyszenie Edukacyjne w Dublinie

St.Benildus College

Upper Kilmacud Road

Stillorgan

Dublin

Tel. 00353876706067

pse.edu@gmail.com

Szanowni Państwo.

W imieniu Polskiego Stowarzyszenia Edukacyjnego z siedzibą w Dublinie polecam i potwierdzam wieloletnią współpracę z organizacjami znajdującymi się w Domu Polskim w Dublinie przy ulicy Fitzwilliam Place 20.

Nasze Stowarzyszenie działające przy Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym przy Ambasadzie RP w Dublinie od chwili powstania w 2009r. realizowało wiele projektów wspólnie z Domem Polskim, mogliśmy liczyć na profesjonalne zaplecze w centrum miasta ze wspierającymi wolontariuszami oddanymi sprawom polonijnym od dziesięcioleci.

Stowarzyszenie oraz nasi uczniowie i nauczyciele mogli doświadczyć dzięki działalności Domu Polskiego wsparcia przy organizacji spotkań z gośćmi z Polski. Osoby zapraszane przez Szkołę mogły spotkać się nie tylko z naszymi dziećmi ale również z Polonią. W 2013 roku przeprowadziliśmy wspólnie projekt Śladami Polakości w Irlandii, który to zaowocował wydaniem publikacji z okazji 10-lecia istnienia Szkoły. Przy realizacji wyprawy górskiej Wicklow Horyzont Dom Polski służył jako baza dla podopiecznych fundacji Jaśka Meli Poza Horyzonty. Elastyczne podejście do wpierania niespodziewanych wydarzeń polonijnych, wiedza i doświadczenie wolontariuszy działających w Domu Polskim jest niezastąpiona. Obecnie kilka szkół polonijnych w Irlandii i Dom Polski udostępnił publiczności w grudniu 2018r. wystawę „First to Fight”.

Dofinansowanie działalności Domu Polskiego w Dublinie uważam za doskonały pomysł służący całej społeczności zainteresowanej sprawami Polonii.

Z pełną odpowiedzialnością mogę polecić organizację z Domu Polskiego w Dublinie jako godne zaufania i dziękuję im za dotychczasową współpracę.

Z poważaniem,

Joanna Wawrzyńska, prezes PSE Dublin

Dublin, dnia 12.10.2018r.

Invitation letter to Speaker of the Polish Senate, Stanisław Karczewski, 29.03.2018**OGNIKO POLSKIE CLG**

SINCE 1986

POLISH HOUSE, 20 FITZWILLIAM PLACE, DUBLIN 2, D02 YV58

REGISTERED CHARITY NUMBER: 20013271

Dublin, 29 marca 2018 r.

Sz. Pan Stanisław Karczewski
Marszałek Senatu RP
Kancelaria Senatu RP
ul. Wiejska 6, 00-902 Warszawa

Zaproszenie

Szanowny Panie Marszałku,

Zarząd Ogniska Polskiego ma zaszczyt zaprosić Pana na uroczyste otwarcie odrestaurowanego Domu Polskiego w Dublinie przy 20 Fitzwilliam Place w sobotę 19 maja 2018 r. o godz. 15.00.

Program:

- 15.00 Powitanie gości w Domu Polskim
- 15.30 Uroczyste otwarcie i poświęcenie Domu Polskiego
- 15.45 Przemówienia okolicznościowe zaproszonych gości
- 16.00 *Niepodległa* - program artystyczny grupy teatralno-muzycznej ARKAJANA
- 16.30 Spotkanie z irlandzką Polonią

dr Janina Lyons

Prezes Zarządu Ogniska Polskiego CLG

Remont Domu Polskiego współfinansowano w ramach sprawowania opieki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nad Polonią i Polakami za granicą.

PRINTS & ANNOUNCEMENTS

Bulletin of the Polish House, no 4/2018, May 2018 (Eng. version)

Bulletin of the Polish House no 4/2018, May 2018

Press release

Renovation of the Polish House completed !

After eight months of refurbishment, the Polish House recommenced its activities. Nine new rooms of the building's lower floor are now in use. We have met all the architectural and legal requirements. However, the work exceeded the original budget and timeframe in its completion. A total cost so far is € 263,199, from which € 95,303 are from Ognisko Polskie organisation's own resources, €120,000 is a loan, € 45,274 are funds from the Polish Senate, and lastly, € 2622 come from generous private donations.

The Polish House is situated in the prestigious Georgian district of Dublin City at 20 Fitzwilliam Place. It is a historic, 18th Century building with some elements of the original ornaments preserved, classified as a protected structure. The House was purchased in 1986 thanks to the legacy of Wanda Petronella Brown (1888-1979), a Polish lady who lived in Naas, County Kildare. Mrs Brown's will stated that part of her assets were to be donated „for the purpose of promoting and encouraging the arts of music, painting and literature in Ireland”. For over thirty years the Polish House has served generations of Poles, their children born in Ireland, and our Irish friends interested in Polish culture. It is home to three of the oldest Polish organisations in Ireland: the Irish Polish Society (IPS), the Polish Social and Cultural Association (POSK) and Ognisko Polskie CLG, the management company of the building.

For years the Polish House was the only Polish cultural centre in Ireland, and so far the only House belonging to the Polish community. It is here that the Polish language was spoken long before the Polish Embassy even existed. When no Polish churches were present in Ireland, it housed the first of many religious services. Children were given here the opportunity to learn our native language long before any Polish school was in operation. We celebrate both Irish and Polish national holidays. In the course of a year we organise on average 60 different events and integration meetings. We arrange concerts, art exhibitions, lectures, meetings with actors and writers, scout meetings, theatrical and music rehearsals, board meetings and gatherings of Polish organizations in Ireland.

So far all meetings and cultural events have taken place in the main room of the House's ground floor. Opening the newly renovated lower floor allows us to broaden our activities and undertake new forms of co-operation with Polish organisations and businesses. Detailed proposals and updated rules of the House will soon be released.

The House functions on the principle of voluntary work and mutual co-operation. The volunteers of the Polish House are unique people who combine voluntary work on top of family obligations and professional careers. Among us are medical doctors, civil servants, teachers, IT specialists, artists, musicians, engineers, builders, drivers, pensioners and students. Without their selflessness and commitment the Polish House would simply not exist.

The most important goal now is to organise fully the newly renovated rooms and paying off the loan. We are open for new, creative ideas. Furthermore, if you want to develop your talents and skills making history for the only Polish House in Ireland please consider being a volunteer. We would also like to ask for financial support. The names of sponsors who have donated a minimum of €250 will be permanently engraved on a special commemorative wall plaque. However, any donation or even a small gift will be highly appreciated. Please send your donation to Ognisko Polskie IBAN: IE 23 AIBK 9332 3629 0480 95 (BIC: AIBKIE2D) or to www.idonate.ie/ogniskopolskie. Each contribution is important.

edited by Jarosław Plachecki and Samanta Stochla

www.irishpolishsociety.ie

www.poskdublin.org

Project co-financed under the patronage of the Senate of the Republic of Poland over the Polish Diaspora and Poles living abroad

STOWARZYSZENIE
„WSPÓLNOTA POLSKA”

Bulletin of the Polish House, no 4/2018, May 2018 (Pol. version)

Biuletyn Domu Polskiego

nr 4/2018, maj 2018

Irish Polish Society

Towarzystwo
Irlandzko-PolskieKomunikat prasowy**Remont Domu Polskiego w Dublinie zakończony!**

Po ośmiomiesięcznym remoncie Dom Polski wznowił swoją działalność. Do użytku oddajemy dziewięć nowych pomieszczeń dolnej kondygnacji budynku. Sprostaliśmy wszystkim wymaganiom architektonicznym i prawnym. Prace trwały dłużej niż zakładano i przekroczyły planowany budżet. Jak dotąd koszt remontu wyniósł € 263,199. Projekt zrealizowany został dzięki funduszom Ogniska Polskiego € 95 303, pożyczki w wysokości € 120 000, środków Senatu RP € 45 274 oraz € 2622 wpłat od darczyńców.

Dom Polski położony jest w prestiżowej, georgiańskiej dzielnicy w centrum Dublinia przy 20 Fitzwilliam Place. To zabytkowa, XVIII-wieczna kamienica z zachowanymi elementami oryginalnego wystroju, sklasyfikowana jako obiekt chroniony. Budynek zakupiony został w 1986 r. dzięki zapisowi testamentowemu Wandy Petroneli Brown (1888-1979), naszej rodaczki mieszkającej w Naas, w hrabstwie Kildare, która część swojego majątku przeznaczyła na „promocję i wspieranie sztuki, muzyki, malarstwa i literatury w Irlandii”. Od ponad trzydziestu lat Dom Polski służy pokoleniom Polaków, ich dzieciom tu urodzonym oraz naszym irlandzkim przyjaciółom zainteresowanym polską kulturą. Tu mają swoją siedzibę trzy najstarsze, polskie organizacje: Towarzystwo Irlandzko-Polskie (IPS), Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny (POSK) i zarządzające obiektem Ognisko Polskie CLG.

Przez lata Dom Polski był jedynym ośrodkiem polskiej kultury i jak dotąd jedynym budynkiem należącym do Polonii. Tu mówiło się po polsku na długo zanim w Dublinie otwarto Ambasadę RP. Tu odprawiane były nabożeństwa w języku polskim, gdy w Irlandii nie było jeszcze Duszpasterstwa Polskiego. W naszym Domu dzieci uczyły się ojczystego języka zanim otwarto w Dublinie pierwszą polską szkołę. Razem obchodzimy tu irlandzkie i polskie święta narodowe. W ciągu roku organizujemy średnio około 60 różnego rodzaju imprez i spotkań o charakterze polonijnym i integracyjnym. Odbývają się tu koncerty, wystawy, wykłady, spotkania z aktorami, wieczory autorskie, zbiórki harcerskie, próby teatralne i muzyczne, zebrania zarządów i spotkania organizacji polonijnych.

Jak dotąd wszystkie spotkania oraz wydarzenia kulturalne i społeczne odbywały się w głównej sali na parterze budynku. Oddanie do użytku odrestaurowanej dolnej kondygnacji pozwoli na rozszerzenie oferty programowej ośrodka. Oznacza to także możliwość podjęcia nowych form współpracy ze środowiskiem polonijnym i biznesowym. Szczegółowe propozycje i uzupełniony regulamin użytkowania Domu Polskiego podane zostaną wkrótce do publicznej wiadomości.

Nasza działalność oparta jest całkowicie na zasadzie wolontariatu i wzajemnego szacunku. Wolontariusze Domu Polskiego to wyjątkowi ludzie, którzy społeczną działalność łączą z obowiązkami rodzinnymi i codzienną pracą zawodową. Są wśród nas lekarze, urzędnicy państwowi, nauczyciele, informatycy, artyści, muzycy, inżynierowie, budowlanczy, kierowcy, emeryci i studenci. Bez ich bezinteresowności i poświęcenia nie istniałby Dom Polski.

Teraz najważniejszym celem jest pełne wykorzystanie nowo oddanych pomieszczeń budynku i spłata pożyczki. Czekamy na nowe, twórcze pomysły osób pragnących rozwinąć swoje zdolności i współtworzyć z nami historię jednego Domu Polskiego w Irlandii. Prosimy także o wsparcie finansowe. Wygrawerowane imiona i nazwiska ofiarodawców lub nazwy firm (min. wpłata 250€) zostaną uwiecznione na specjalnych tablicach pamiątkowych. Będziemy wdzięczni za każdy, nawet najmniejszy dar. Prosimy o przekazywanie darowizn na konto Ogniska Polskiego IBAN: IE 23 AIBK 9332 3629 0480 95 (BIC: AIBKIE2D) lub przez www.idonate.ie/ogniskopolskie. Ważna jest każda wpłata.

redakcja: Jarosław Plachecki i Samanta Stochla

www.irishpolishsociety.iewww.poskdublin.org

Projekt współfinansowany w ramach sprawowania opieki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nad Polonią i Polakami za granicą

STOWARZYSZENIE
„WSPÓLNOTA POLSKA”

Announcement letter of Ognisko Polskie CLG, 12.03.2018

OGNISKO POLSKIE CLG

SINCE 1986

POLISH HOUSE, 20 FITZWILLIAM PLACE, DUBLIN 2, D02 YV58

REGISTERED CHARITY NUMBER: 20013271

Dublin, 12 marca 2018 r.

Komunikat zarządu Ogniska Polskiego CLG**Remont Domu Polskiego w Dublinie zakończony!**

Po blisko ośmiomiesięcznej przerwie Dom Polski wznowia swoją działalność. Do użytku oddajemy dziewięć pomieszczeń dolnej kondygnacji budynku o łącznej powierzchni 115 m², odrestaurowaną klatkę schodową oraz nowe instalacje przeciwpożarowe i grzewcze. Dom Polski to zabytkowa, XVIII-wieczna kamienica w centrum Dublina, klasyfikowana jako obiekt chroniony. Sprościliśmy wszystkim wymaganiom architektonicznym i prawnym. Prace trwały jednak o cztery miesiące dłużej niż zakładano i przekroczyły planowany budżet.

Remont finansowany był ze środków Ogniska Polskiego, funduszy Senatu RP, zaciągniętej pożyczki oraz wpłat indywidualnych darczyńców. Szczegółowe kwoty podamy po podsumowaniu wszystkich kosztów w specjalnym wydaniu Biuletynu Domu Polskiego.

Teraz najważniejszym celem jest doprowadzenie obiektu do pełnej używalności. Nie byłoby to możliwe bez ofiarności naszych wolontariuszy oraz wsparcia członków Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK) i Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (IPS). To wyjątkowi ludzie, którzy społeczną działalność łączą z codzienną pracą zawodową i obowiązkami domowymi. Bez ich bezinteresowności i poświęcenia nie istniałby Dom Polski.

Chcemy zdążyć jeszcze przed nadejściem wiosny, aby przygotować Dom Polski do uroczystości rocznicowych z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Odszukaj nas w internecie, napisz lub zadzwoń i odwiedź. Dom Polski w Dublinie trwa, działa i od trzydziestu dwóch lat służy pokoleniom Polaków w Irlandii. Drzwi otwarte, zapraszamy!

Janina Lyons
Krystyna Pycińska-Taylor
Jarosław Płachecki

Projekt współfinansowany w ramach sprawowania opieki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nad Polonią i Polakami za granicą.

Rules of the Polish House, 2018 – a revised Polish text

OGNIKO POLSKIE CLG

SINCE 1986

POLISH HOUSE, 20 FITZWILLIAM PLACE, DUBLIN 2, D02 YV58

REGISTERED CHARITY NUMBER: 20013271

Regulamin użytkowania Domu Polskiego

1. Dom Polski jest miejscem spotkań o charakterze polonijnym. Osoby i organizacje korzystające z pomieszczeń ośrodka dbają o dobre imię Domu Polskiego i jego wolontariuszy.
2. Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny (POSK) i Towarzystwo Irlandzko-Polskie (IPS) są organizacjami działającymi w Domu Polskim w oparciu o zasady współodpowiedzialności, partnerstwa i wzajemnego zrozumienia.
3. Godło Polski, portret papieża Jana Pawła II i obraz Tadeusza Kościuszki, jako elementy wystroju mające związek z podtrzymywaniem i pielęgnowaniem polskiej kultury i tradycji, stanowią stałe wyposażenie górnej sali. Ich zdejmowanie możliwe jest jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Do stałego wystroju dolnej sali należy godło Polski i srebrny krzyż.
4. Lewa strona tablicy ogłoszeń należy do POSKu, prawa strona do IPS. Na tablicy umieszczane są tylko ogłoszenia. Niedopuszczalne jest przyklejanie bądź przybijanie materiałów reklamowych i informacyjnych do ścian, drzwi lub wyposażenia pomieszczeń.
5. Maksymalna ilość osób na imprezie organizowanej w górnej sali nie może przekroczyć 100 a w sali dolnej 50.
6. Po każdej imprezie Dom ma być przywrócony do stanu pierwotnego przez organizatora danej imprezy. Organizator imprezy odpowiedzialny jest za zabranie ze sobą papierowych i szklanych opakowań. Przy napełnianiu pojemników na śmieci należy zwrócić szczególną uwagę, by nie wkładać do nich rzeczy mokrych i ciekających.
7. Elementy wystroju sali zdjęte tymczasowo na daną imprezę muszą wrócić po jej zakończeniu na swoje stałe miejsce w terminie do jednego tygodnia. Dzieła sztuki i inne eksponaty niebędące własnością Domu Polskiego muszą zostać zabrane z sali po zakończeniu imprezy w terminie do jednego tygodnia.
8. Odpowiedzialność finansową za wszelkie uszkodzenia, np. ścian po wystawie ponosi organizator imprezy.
9. Ze względu na przepisy przeciwpożarowe nie wolno niczego zawieszać na oknach i firanach.
10. Dom Polski nie jest miejscem na prowadzenie prywatnego biznesu, prywatnych zabaw i spotkań oraz działalności partii politycznych. Wszelka działalność obydwu organizacji prowadzona jest z myślą o wszystkich i członkach i sympatykach obydwu organizacji z poszanowaniem dla ich przekonań.
11. Dopuszczalny jest okazjonalny wynajem pomieszczeń znajdujących się na parterze i dolnej kondygnacji Domu Polskiego. Opłaty pobierane za wynajem przeznaczone są na pokrycie kosztów funkcjonowania Domu Polskiego.
12. Zarząd Ogniska Polskiego ma prawo odmówienia wstępu osobom nieprzestrzegającym niniejszego regulaminu oraz będącym pod wpływem alkoholu lub innych substancji odurzających.

Ognisko Polskie, 2018

THE POLISH HOUSE RENOVATION REPORTS AND PLANS

Construction Progress Report by O'Daly Architects – Kate O'Daly

Construction Progress Report

20 Fitzwilliam Place, Dublin 2

October 2017

O ' DALY ARCHITECTS

12 Garville Road, Rathgar, Dublin 6

ph: 01 496 7159

www.odalyarchitects.ie

INTRODUCTION

Number 20, Fitzwilliam Place is listed as a protected structure in the Dublin City Council Development plan. It is a mid terrace two-bay Georgian building of four stories over basement with a three-story return to the rear.

The works involve the upgrading of the existing basement. They include the removal of the existing flag stones and tiles, the digging out of the entire sub-floor throughout, and the installation of a new reinforced concrete slab, with DPM (damp proof membrane), rigid insulation and screed.

The works include damp treatment to all the walls; the installation of a 60 minute fire rated ceiling throughout, the installation of 9 no. new 30-minute fire rated doors and the upgrading of 2 no. original georgian doors at entrance level to 30-minute fire rated doors, as demanded by the Fire Officer; the refurbishment of the existing windows, in accordance with the requirements of the Conservation Department of Dublin City Council; the installation of new electrical connection, water supply and gas supply, re-wiring, re-plumbing, installation of under floor central heating, kitchen and toilets.

The works also include the removal of the existing flooring to the rear at main entrance level to enable the opening up of the existing granite staircase between the basement and entrance level and the re-design of the existing toilet at this level.

The following photographs show the progress of works to date.

Demolition and Alterations: Digging out of existing floor slab.

Removal of existing wall finishes: Removal of existing lime plaster up to 1.2m everywhere (left) and full-height on front external wall (right).

Demolition and Alterations: Pouring of new floor slab with DPM (damp proof membrane) installed. Blocking up and venting of existing fireplace and alcove openings.

Damp Proofing: Installation of new Delta membrane up to 1.2m throughout and full-height to front external wall and in Room 9.

Internal walls structure: Underpinning structural works to internal original granite stairs.

Internal walls structure: Removal of original, rotten, timber lintels where failing and installation of new concrete lintels. Stitching and filling of cracks where necessary (top right of photo).

Insulation: Underfloor rigid insulation.

Ceiling finishes: Installation of new 60-minute fire-rated ceiling to underside of original ceiling. Structure and insulation (left) and finishes plasterboard (right).

Internal walls: Boxing out to internal walls to allow for ducting behind finished wall panelling, to dado rail height.

Internal walls: Studwork for new internal walls. Boxing out to allow for ducting behind finished wall.

Wooden structures removal, fitting and painting: Removal, restoration and painting of original timber, single-glazed, sliding-sash windows.

The Polish House Renovation by O'Daly Architects – Kate O'Daly

The Polish House

The renovation of a building on Fitzwilliam Place involved a marrying of old and new. The challenge was to introduce new technologies to deal with the cold, damp conditions of the basement of a 5-storey Georgian building, while still retaining the character of the original.

As with many buildings of its time, the ornate plasterwork which adorns the upper storeys does not extend to the basement. The most notable feature of the basement is the entrance hall above, which has a decorative purpose of supporting the flagstone floor in the entrance hall above, is incredibly beautiful in its own right. Uplighting highlights this feature.

A new floor slab with insulation was installed to help with the thermal performance and a waterproof membrane up to 1.2m high on the walls was installed to deal with the damp. Traditional wainscoting was used to hide the waterproof membrane and the necessary surface-mounted services, reinterpreted in a contemporary way. Existing timber cills are softly filled, while the new wainscoting is square cut.

A new fire ceiling was installed throughout the basement and new fire doors were a requirement of the Fire Officer. The new fire doors were a modern interpretation of traditional Georgian doors, using the traditional language of stiles and infilled panels to introduce the required glazed section in a new way.

Pre-renovation views

Pre-renovation views

View of main room with brick vaulted ceiling, new uplighting and new wainscoting

View of new fire door and original granite staircase

Detail view of new ironmongery

Detail view of new tiled wainscoting to the toilets area

Detail view of new wainscoting and new tiled flooring

Detail view of new wainscoting, new switch panel and new ironmongery.

Detail view of refurbished ash window and new wainscoting with walnut capping

View of new services cupboard

View of new wainscoting with walnut capping, new track lighting and refurbished sliding sash external window.

Entrance Level and Basement Plans

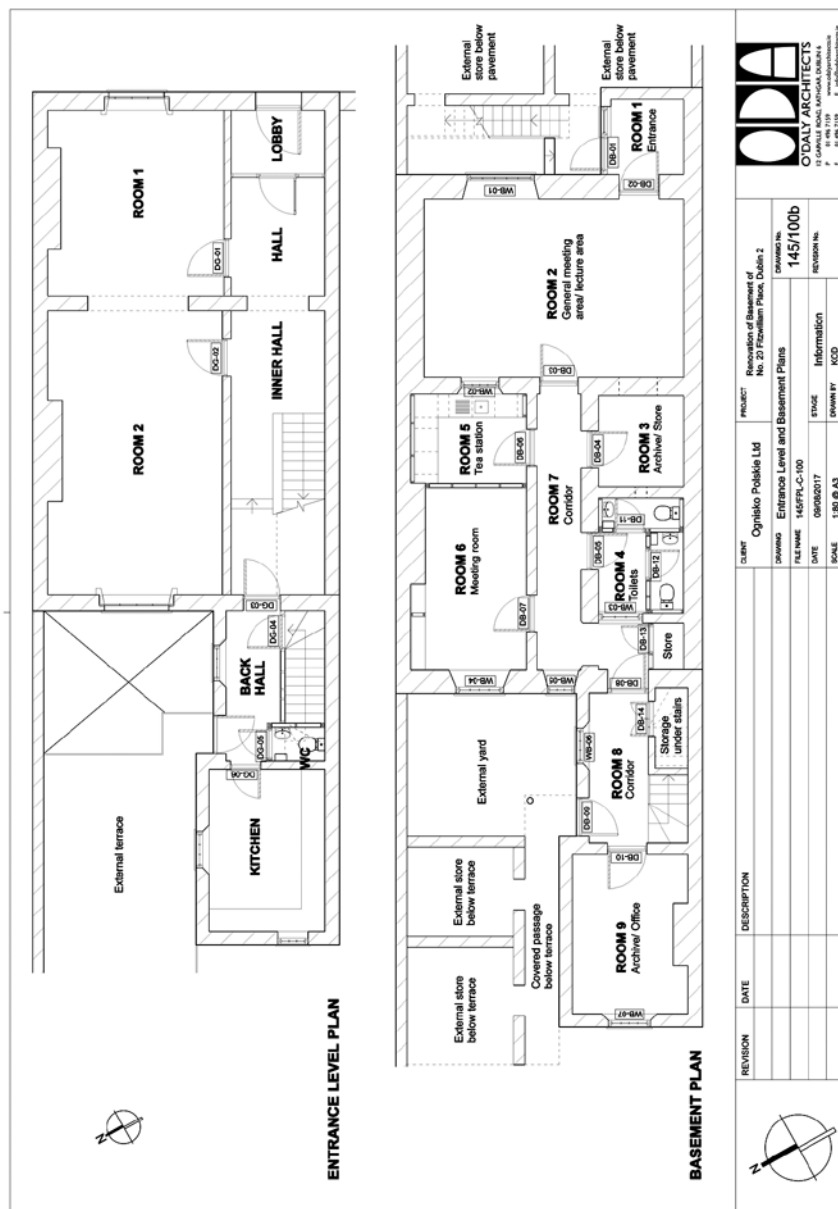

PHOTO ALBUM 2017/2018

(04.02.2017) Volunteers of IPS and POSK emptying the main room of the lower floor, photo courtesy of POSK.

(04.02.2017) Serving the Polish community with joy and commitment, photo courtesy of POSK.

(04.02.2017) A lot of rubbish has accumulated over the years. The skip is full, photo courtesy of POSK.

(30.09.2017) Krystyna Pycińska-Taylor (POSK), Krzysztof Kiedrowski (IPS) and Joanna Piechota (IPS) making space to uncover the old steps under the bookcase, photo courtesy of POSK.

(20.05.2018) Cordial welcome of our dear visitors at the opening of the Polish House, photo by Jason Dolan.

(20.05.2018) Dr Janina Lyons officially opening a newly renovated lower floor of the Polish House, photo by Jason Dolan.

(20.05.2018) Our special guests at the ceremony on the opening night. Between the visitors (from the left): Monsignor Piotr Tarnowski, Secretary of the Papal Nuncio in Dublin, Fr. Stanisław Hajkowski, Rector of St. Audoen's Church in Dublin and Co-ordinator of the Polish Chaplaincy in Ireland, Fr. Dermot MacNiece (with the black jumper around his arms), for many years Chaplain to the Irish Polish Society, photo by Jason Dolan.

(20.05.2018) Fr. Stanisław Hajkowski blessing the newly opened level of the Polish House. On the picture also (from the left): Ksawery Sobieski, Małgorzata Dulny (Folk Dance Group Koniczyna) and Senator Antoni Szymański, photo by Jason Dolan.

(20.05.2018) Managing Board of Ognisko Polskie awarded with a Medal of the Polish Senate for special services in maintaining the culture and traditions of the Homeland. Dr Janina Lyons receiving the medal on behalf of Ognisko from Senator Antoni Szymański. At the microphone: Krystyna Pycińska-Taylor, Chairperson of POSK, photo by Jason Dolan.

(20.05.2018) Magdalena Chmura from the poetic-musical group Arkajana performing at the opening night. Behind the piano Sylwester Ochmański, the bass Waldemar Kozak, photo by Jason Dolan.

(20.05.2018) The poetic-musical group Arkajana performing at the opening night, photo by Jason Dolan.

(2.06.2018) Gabriel Doherty's (Department of History UCC) lecture on the history of the ship 'Victory', which docked in Cork harbour in 1949, carrying refugees from Poland, photo by Jason Dolan.

(29.07.2018) A barbecue in the garden. A social event organized by IPS and POSK to raise money for the Polish House renovation fund, photo by Jason Dolan.

(11.11.2018) Joanna Piechota, IPS Chairperson, welcoming the visitors at the Centenary of Poland's Independence celebration in the Polish House, photo by Jason Dolan.

(11.11.2018) The Polish national anthem "Dąbrowski's Mazurka" (Poland Is Not Yet Lost) is being sung in many, many places all over the world on that day, photo by Jason Dolan.

(11.11.2018) The Polish Folk Dance Group 'Shamrock' rehearsing before the performance at the Centenary of Poland's Independence celebration in the Polish House, photo by Jason Dolan.

(11.11.2018) With smile and pride - Magdalena Chmura (POSK) celebrating the Centenary of Poland's Independence in the Polish House, photo by Jason Dolan.

(11.11.2018) Centenary of Poland's Independence celebration in the Polish House. A lecture by Patrick Quigley 'Józef Piłsudski and the Birth of Modern Poland – Dictator or Liberator', photo by Jason Dolan.

(22.11.2018) The Irish Polish Society Annual Art Exhibition opened by Mr Ray Yeates, Arts Officer at Dublin City Council. At the center Marysia Harasimowicz, the Curator of the Exhibition, photo by Jason Dolan.

(22.11.2018) Artists and guests at the Irish Polish Society Annual Art Exhibition, photo by Jason Dolan.

(22.11.2018) The chequebook signed. IPS Honorary Treasurer Deidre Holland chats with Patrick Quigley (former IPS Honorary Treasurer) at the opening of the IPS Art Exhibition, photo by Jason Dolan.

(1.12.2018) A special seminar related to concomitant historic events in Poland and in Ireland that led to national independence in both countries organised by IPS. From the left: Prof. Wawrzyniec Konarski (Academy of Finance and Business, Vistula), Katarzyna Kasperkiewicz (the Polish Consulate I Secretary), Joanna Piechota (IPS Chairperson), and Gabriel Doherty (UCC) holding commemorative logo of Poland's 100 Anniversary of Independence, photo by Jason Dolan.

(1.12.2018) Lecture given by Prof. Wawrzyniec Konarski (Academy of Finance and Business, Vistula) focused on the formation of Polish regional nuclei of power in the period from October to December 1918, photo by Jason Dolan.

(1.12.2018) Gabriel Doherty (UCC) lectures about Irish historic events – from executions in 1916 to the establishing of Dáil Éireann in 1919, photo by Jason Dolan.

Notes on Contributors

Hanna DOWLING, educated in Poland and Italy, interpreter and freelance correspondent in Poland and Ireland, for many years Secretary for Irish Polish Society, since 1980 lives in Ireland. Wrote feature articles for newspapers and journals in Poland and commented on Polish-Irish relations in both Irish and Polish media. Currently collecting archival material for the book related to the history of the Irish Polish Society and the Polish House.

Ian CANTWELL, grandson of Waław Tadeusz Dobrzyński, the first Polish diplomat to Ireland. Ian is an international interdisciplinary researcher and historian and co-winner of a 2013 World Summit Award in culture and tourism category. He has a small online archive of WTD's articles, lectures and interviews at www.iancantwell.com.

Maciej BODGALCZYK, PhD in Philosophy, graduate of the Faculty of Philosophy of the Pontifical University of John Paul II in Cracow, and the Faculty of Law and Administration of the Jagiellonian University. Author of numerous publications in the field of philosophy of religion and Polish Diaspora in Ireland. Holder of National Science Centre grant, Prelude 3.

Katarzyna GMEREK, graduated in the Faculty of Polish and Classical Philology, later Faculty of English (PhD in 2009, on the cultural-historical relations between Poland and Celtic lands in the long 19th Cent.) Adam Mickiewicz University, Poznań. A research librarian in the Adam Mickiewicz University Library. Her historical investigation focuses on the Polish-Irish historical relations, with the emphasis on biographies of Poles in Ireland and Irish in Poland. Recently has been working on a history of the O'Byrn/d'Obyrn Wild Geese family in the Commonwealth of Poland and Lithuania.

Maciej Bartosz FURTAS, PhD (Law), M.L., Alumnus of European High School of Law and Administration in Warsaw and Kozminski University in Warsaw. Specialist in Constitutional Comparative Law and Civil & Family Law. Lecturer in Dublin Campus of the Old Polish University. Author of *The Irish Constitutions and their Evolution 1919–2019*, Warszawa 2019 and various articles on the Irish legal system.

Patrick QUIGLEY, former public servant, writer, novelist and columnist for magazine 'Polish Neighbour'. His first novel 'Borderland' was published in 1994. Author of *The Polish Irishman: Life and Times of Count Casimir Markiewicz* (Dublin, 2012) and *Sisters against the Empire. Countess Constance Markiewicz and Eva Gore-Booth, 1916-17* (Dublin, 2016). Chairman (2004-2007) and for many years Treasurer of the Irish Polish Society. He is an active member of the Powys Society.

Paul TAYLOR, a retired secondary teacher. He studied in Ireland and France and has an honours MA. in French from University College Dublin. He taught in schools in Africa and the UK as well as Ireland. He has written a novel, *Dear Shadows*, about Conrad.

Barry KEANE is an Associate Professor in Comparative Studies in the Institute of English Studies at the University of Warsaw. His most recent publications are Polish-to-English translated editions of Renaissance poet Jan Kochanowski's *The Dismissal of the Greek Envoys* and Baroque poetess Anna Stanisławska's *Orphan Girl*. He has also written a critically acclaimed study on the reception of Irish Drama in Poland. Select poems online may also be found at <http://www.fupress.net/index.php/bsfm-sijis/article/view/18467>.

Jarosław PŁACHECKI, PhD in political sciences, academic teacher, Director of the Dublin Campus, Old Polish University in Kielce and a professional bus and truck driver with Dublin Bus. Author of *Ireland's Political System* (Warszawa, 2010) and various academic papers. Editor of *Polish Emigration in Ireland in the 20th and the 21st Centuries* (Dublin, 2012), *The Poles in Ireland. Ten Years of Polish School in Dublin* (Dublin, 2017) and *The Polish House in Dublin. An Illustrated Chronicle* (Dublin, 2019). Editor of the *Irish Polish Society Yearbook* (2014-2019). Chairman of the Irish Polish Society (2011-2014). Director and Hon. Treasurer of the Ognisko Polskie CLG, a managing company for the Polish House in Dublin.

'This newest, the sixth edition of the Irish Polish Society Yearbook continues the tradition of gathering the reflections of knowledgeable and inquisitive minds, whose interests converge when it comes to what unites two seemingly distant nations such as the Poles and the Irish. (...) The 2019 IPS Yearbook is an excellent example of a collection of papers that, to quote from one of the featured authors Patrick Quigley, both entertains and enlightens. In line with true equality, some of the texts are in Polish, and some – in English. Luckily, unlike other contributions to the field of Polish and Irish Studies, this yearbook will be available free of charge for current and future generations to come.'

Prof. Galia Chimiak, *Institute of Philosophy and Sociology, Polish Academy of Sciences*

Inside:

Editorial Note – Jarosław Płachecki

Articles:

- ***Daniel Kęszycki. Insurgent of the Wielkopolska Uprising and Diplomat of Irish Origin*** – Katarzyna Gmerek
- ***Polish Traces in the Work of Erwin Schrödinger*** – Maciej Bogdalczyk
- ***Józef Piłsudski. Dictator or Liberator?*** – Patrick Quigley
- ***Remembering the Poets' Café 'Under the Picador'*** – Barry Keane
- ***Joseph Conrad and the Otago*** – Paul Taylor
- ***A Memento of Joseph Conrad?*** – Patrick Quigley
- ***Instruments of Direct Democracy in the Constitutions of Ireland and Republic of Poland*** – Maciej Furtas

Reviews:

- ***Censorship, Translation and English Language Fiction in People's Poland, Robert Looby*** – Patrick Quigley
- ***Poland in the Irish Nationalist Imagination, 1772–1922, Anti-Colonialism within Europe, Róisín Healy*** – Patrick Quigley

Poetry:

- ***Picador*** – Barry Keane

Documentary Section:

- ***Reports & Correspondence*** – Joanna Piechota, Hanna Dowling
 - ***Prints & Announcements*** – Jarosław Płachecki, Janina Lyons
 - ***The Polish House Renovation Reports and Plans*** – Kate O'Daly
 - ***Photo Album 2017/2018*** – Jason Dolan, Edyta Dolan
-

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (electronic edition)

Cover illustration: *Portrait of Margaret Murphy*.
Painting by Maria Przyborowska (alias T. Marwid).
Reprinted courtesy of Maria Kęszycka.